

# Jaarverslaggeving 2017

Registratienr.:2018000697  
Datum : 2 mei 2018  
Versie : versie 0.1



Waterschap **Scheldestromen**



## Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	4
1.1	Voorwoord .....	4
1.2	Exploitatieresultaat en rekening in één oogopslag .....	5
1.3	Kerngegevens.....	7
2	Jaarverslag .....	8
2.1	programma's .....	8
2.2	Programma waterkeringen .....	9
2.3	Programma watersystemen .....	14
2.4	Programma wegen .....	21
2.5	Programma afvalwaterketen .....	25
2.6	Programma bestuur en organisatie.....	30
2.7	Belasting- en algemene opbrengsten .....	37
2.8	Analyse investeringen .....	40
3	Paragrafen.....	45
3.1	Ontwikkelingen in het vorig begrotingsjaar.....	45
3.2	Incidentele baten en lasten .....	45
3.3	Waterschapsbelastingen .....	45
3.4	Onttrekkingen aan (overige) bestemmingsreserves en voorzieningen .....	47
3.5	Weerstandsvermogen, - capaciteit en risico's.....	48
3.6	Financiering, rente en schuldpositie.....	51
3.7	EMU-saldo.....	53
3.8	Bedrijfsvoering.....	54
3.9	Verbonden partijen.....	55
4	Jaarrekening .....	56
4.1	Exploitatierekening naar programma's .....	56
4.2	Begrotingsrechtmatigheid .....	56
4.3	Exploitatierekening naar kostendragers .....	57
4.3.1	Verdeling van de programmakosten naar taken / categorieën .....	57
4.3.2	Toelichting op exploitatierekening naar kostendragers .....	59
4.4	Bestemming van het resultaat .....	59
4.5	Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten .....	61
4.6	WNT.....	62
4.7	Balans met toelichting .....	63
4.8	Controleverklaring van de onafhankelijk accountant (BTB) .....	78
5	Besluiten jaarverslaggeving 2017 .....	81
6	Bijlage 1: overzichten investeringen .....	82
7	Bijlage 2: verbonden partijen .....	88
8	Bijlage 3: Lijst met afkortingen .....	94

## 1. Inleiding

### 1.1 Voorwoord

Dit jaarverslag 2017 geeft inzicht in de realisatie binnen de programma's van het waterschap Scheldestromen en de wijze waarop wordt voldaan aan de gestelde financiële kaders in 2017.

De verslaggevingsvoorschriften voor waterschappen zijn vastgelegd in de Waterschapswet, het Waterschapsbesluit en de regeling Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW). Dit jaarverslag (inclusief jaarrekening 2017) is in overeenstemming met deze voorschriften opgesteld.

De jaarverslaggeving bevat de volgende onderdelen:

- Jaarverslag  
Per programma is een toelichting opgenomen (hoofdstuk 2). In de paragrafen is de financiële positie van het waterschap vermeld (hoofdstuk 3).
- Jaarrekening  
De jaarrekening omvat de financiële verantwoording van de exploitatierekening en de balans en vormt als zodanig het belangrijkste object voor de controle door de externe accountant (hoofdstuk 4). De besluitvorming is opgenomen in hoofdstuk 5. In de bijlage vindt u gedetailleerde informatie over de investeringen en verbonden partijen.

De vermelde netto exploitatiekosten in de kolom 'begroting 2017' betreffen de bedragen van de primitieve programmabegroting, inclusief de in de loop van 2017 door de algemene vergadering vastgestelde 3 begrotingswijzigingen.

#### Gewijzigde opzet:

In uw algemene vergadering van 13 december 2017 is met een begrotingswijziging de opzet van de begroting 2017 aangepast aan de nieuwe programma-indeling. Dit maakt het mogelijk deze jaarverslaggeving van opzet te wijzigen. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- benadering vanuit de programma's, aansluiting bij de prestaties uit de strategienota;
- transparant in beeld brengen van de kosten, prestaties en investeringen per programma, om dit te realiseren zijn de ondersteunende processen ondergebracht in een nieuw programma "bestuur en organisatie";
- compacter van opzet en meer op hoofdlijnen, waardoor de leesbaarheid van het document wordt bevorderd.

## 1.2 Exploitatieresultaat en rekening in één oogopslag

In onderstaand overzicht zijn de netto kosten per programma, de inzet van de reserves en het bruto- en nettoresultaat weergegeven.

(bedragen x € 1.000)		
Omschrijving	Begroting 2017	Rekening 2017
Kosten van de programma's	119.234	115.326
Opbrengsten van de programma's (inclusief inzet reserves)	119.234	118.397
<b>Bruto resultaat</b>	<b>0</b>	<b>Voordeel 3.071</b>
Bestemming: uitgestelde leveringen en diensten 2017 / CAO		1.925
<b>Netto resultaat toevoegen aan algemene- en egalisatiereserves</b>		<b>Voordeel 1.146</b>

Het bruto exploitatieresultaat over 2017 bedraagt € 3,071 miljoen positief. Van dit positieve exploitatieresultaat heeft € 1,925 miljoen betrekking op kosten waarmee in de begroting rekening was gehouden maar waarvan de uitvoering niet heeft plaatsgevonden. Hiervoor worden bestemmingsreserves gevormd. Dit betreft voor een bedrag van € 1,32 miljoen aan diverse leveringen en diensten waarvan de uitvoering of levering in 2018 zal plaatsvinden. Daarnaast was er in de begroting rekening gehouden met de gevolgen van een nieuwe cao per 1 januari 2017. Bij het opstellen van de jaarverslaggeving is er nog geen akkoord, zodat de verwachte kosten niet in het boekjaar verantwoord mogen worden. Op basis van het bod van de werkgever betreft dit voor 2017 een bedrag van € 0,605 miljoen.

Het netto resultaat van € 1,146 miljoen wordt toegevoegd aan de algemene- en egalisatiereserves.

# Jaarrekening 2017



## Onze kosten

€ 115,3 mln



**Droge voeten**  
 Veilig wonen en werken dankzij:  
 • 495 kilometer dijken  
 • 52 gemalen



**Voldoende water**  
 Maaien en baggeren van sloten  
 • 12.566 kilometer  
 Zorgen dat het niet te droog of te nat wordt dankzij:  
 • 1.080 stuwen



**Schoon water**  
 Een goede waterkwaliteit in de sloten  
 Schoonmaken van rioolwater in:  
 • 16 rioolwaterzuiveringen



**Veilige wegen en fietspaden**  
 Bermen maaien, groot onderhoud en onderhouden wegbeplanting voor:  
 • 3.890 kilometer weg

## Onze inkomsten

€ 118,3 mln

**Belastingen**  
 Iedereen die belang heeft bij het waterschap en ook vervuilers betalen waterschapsbelasting.

€ 86 mln

**Overige opbrengsten**  
 Inkomsten uit reserve's, eigendomsbeheer (precario, erfpacht, visrecht ed.) en bijdragen van derden.

€ 32,3 mln

Resultaat **+**

€ 3 mln

€ 1,9 mln

Uitgestelde werken 2017

€ 1,1 mln

Reserves

Investeringen in **103 projecten**

€ 23,2 mln

### 1.3 Kerngegevens

<u>Algemeen</u>		
Oppervlakte beheergebied		190.273 ha.
Aantal gemeenten in beheersgebied		13
Aantal inwoners		+/- 382.400
Aantal leden algemene vergadering:	Ingezetenen	23
	Natuur	1
	Ongebouwd	3
	Bedrijven	3

<u>Waterkeringen</u>		<u>Wegen</u>	
Aantal dijkringen	8	Lengte wegen	3.890 km
Lengte primaire waterkeringen	495 km	Aantal kunstwerken	4.934
Lengte regionale waterkeringen	529 km	Aantal (betaald) parkeerterreinen	60
Aantal strandhoofden/dammen	233	Aantal parkeerplaatsen	9.087
Aantal kunstwerken	363	Lengte singelbeplanting	413 km
Havendammen	9 km	Aantal bomen	125.000

<u>Watersystemen</u>		<u>Zuiveringstechnische werken</u>	
Lengte waterlopen, totaal	12.566 km	Lengte rioolpersleiding, incl. vrijverval	581 km
Primair	2.844 km	Aantal riool(pers)gemalen	156
Secundair	8.022 km	Aantal rioolwaterzuiveringsinstallaties	16
Tertiair	1.081 km	Verwerkingscapaciteit rwzi's in v.e.	811.550
Aantal poldergemalen op buitenwater	52	Aantal slibontwateringsinstallaties	4
Aantal op-/onderbemalingen	94		
Aantal stuwen	1.080		
Aantal duikers (indicatief)	61.644		

<u>Algemeen</u>	x € 1.000	
	Begroting 2017	Rekening 2017
Exploitantiebudget (kosten)	€ 112.876	€ 115.326
Afschrijvingen	€ 18.352	€ 18.529
Personeelslasten	€ 32.802	€ 33.913
Aflossingen op geldleningen	€ 32.269	€ 32.269
Boekwaarde vaste activa per 1-1-2017/31-12-2017	€ 267.330	€ 283.209
Saldo algemene en bestemmingsreserves per 1-1-2017/31-12-2017	€ 20.054	€ 22.302
Saldo voorzieningen per 1-1-2017/31-12-2017	€ 4.987	€ 4.892
Restant schuld langlopende leningen per 1-1-2017/31-12-2017	€ 240.478	€ 238.210
Opbrengst waterschapsbelastingen	€ 86.266	€ 86.031
Overige opbrengsten	€ 26.610	€ 32.366
Aantal formatie-eenheden (fte's) 2017	439,5	430

## 2 Jaarverslag

### 2.1 programma's

De totale kosten zijn verdeeld over 6 programma's. In onderstaand overzicht zijn de netto kosten per programma, de inzet van de reserves en het bruto- en nettoresultaat weergegeven.

(bedragen x € 1.000)

Programma / resultaat	Begroting 2017	Rekening 2017
Waterkeringen	10.770	10.489
Watersystemen	26.196	25.831
Wegen	4.317	4.493
Afvalwaterketen	24.407	23.630
Bestuur en Organisatie	25.509	23.351
Belasting- en algemene opbrengsten	90.099	90.397
<b>Saldo netto kosten</b>	<b>Nadeel 1.100</b>	<b>Voordeel 2.603</b>
Inzet reserves	1.100	468
<b>Bruto resultaat</b>	<b>0</b>	<b>Voordeel 3.071</b>
Vorming van bestemmingsreserves		
- uitgestelde leveringen en diensten 2017 / CAO		1.925
<b>Netto resultaat toevoegen aan alg- en egalisatiereserves</b>		<b>Voordeel 1.146</b>

Per programma wordt in dit hoofdstuk een toelichting gegeven op de prestaties, de externe kosten en opbrengsten, de personeelskosten, de kapitaallasten (rente en afschrijving) en de financieel afgeronde investeringen.

Een algemene toelichting op de personeelskosten en de kapitaallasten is hieronder opgenomen omdat deze op ieder programma van toepassing is.

#### Personeelskosten:

Per programma zijn de netto personeelskosten opgenomen. De kosten bedragen € 33,9 miljoen en de opbrengsten € 0,3 miljoen. Van het saldo van € 33,6 miljoen is € 3,5 miljoen toegerekend aan de uitvoering van de investeringen. De netto personeelslasten verantwoord op de programma's bedragen daarmee € 30,1 miljoen. Dit is nagenoeg gelijk aan de begrote netto personeelslasten. De personeelsformatie bedraagt eind 2017 430 fte (begroot 439). De vacatures worden grotendeels begin 2018 opgevuld.

De belangrijkste verschillen hebben betrekking op een lagere inhuur en het achterwege blijven van een cao-akkoord (voordeel € 0,8 miljoen), een lagere opbrengst (nadeel 0,2 miljoen) en lagere toerekening aan investeringen (nadeel € 0,6 miljoen).

#### Kapitaallasten:

De totale rente- en afschrijvingskosten van alle programma's bedragen € 21,9 miljoen, dit is € 267.000,- meer dan geraamd. De rentekosten bedragen € 3,4 miljoen en zijn € 90.000,- hoger dan voorzien door een hoger rentepercentage. De afschrijvingskosten bedragen ruim € 18,5 miljoen en zijn daarmee € 177.000,- hoger dan voorzien, veroorzaakt doordat per saldo diverse investeringsprojecten eerder zijn afgerond dan was voorzien.



## 2.2 Programma waterkeringen

### Strategisch doel:

Het beheersgebied is tegen wateroverlast door buitenwater beveiligd

Het waterschap heeft als taak dat alle primaire en regionale waterkeringen die in beheer zijn bij waterschap Scheldestromen voldoen aan de daarvoor gestelde en nog nader te stellen normen. In de Waterwet zijn de nieuwe normen vastgelegd waaraan de primaire waterkeringen moeten voldoen. De provincie Zeeland stelt de normen voor de regionale keringen vast. Het waterschap beoordeelt of de primaire keringen in haar beheersgebied aan de wettelijke normen voldoen. Als een primaire waterkering niet voldoet, worden de betreffende dijkvakken en kunstwerken aangemeld voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Middels maatregelen van beheer en onderhoud worden de waterkeringen op het gewenste onderhoudsniveau gehouden.

Het beleid en beheer voor de waterkeringen is vastgelegd in het Waterkeringenbeheerplan 2016-2020. Dit plan geeft aan welke doelen op de diverse niveaus het waterschap nastreeft en met welke aanpak we deze doelen willen bereiken.

### Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel begroting 2017	Voortgang 31-12-2017	Conform doelstelling 2017
Percentage van de primaire waterkeringen dat beoordeeld is op basis van de nieuwe veiligheidsnormering	0%	1%	Ja
Opengestelde onderhoudswegen langs de Oosterschelde en Westerschelde	231 km	231 km	Ja
Aantal knelpunten opgelost t.b.v. fietsinfrastructuur langs de Oosterschelde en Westerschelde	6	6	Ja
Aantal oefeningen crisisorganisatie inclusief evaluatie	1	1	Ja

### Wat hebben we gedaan om prestaties te realiseren

#### Percentage van de primaire waterkeringen dat beoordeeld is op basis van de nieuwe veiligheidsnormering

In 2017 is gestart met het beoordelen van de primaire waterkeringen op basis van de nieuwe waterveiligheidsnormering. Hiervoor is op landelijk niveau, onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, een nieuw Wettelijk Beoordelings Instrumentarium (WBI) en Ontwerpinstrumentarium (OI) ontworpen. Het WBI en het OI ondergaan nog een aantal verbeterlagen. Hiervoor is door Scheldestromen in 2017 de nodige input geleverd. Voor het HWBP project dijkversterking Hansweert is de beoordeling uiteindelijk voor een totale lengte van 5,1 km uitgevoerd op basis van de nieuwe normen. In 2017 is een plan van aanpak opgesteld voor de verkenningsfase van het HWBP-project dijkversterking Hansweert. De verkenningsfase is ook daadwerkelijk gestart. De uitvoering hiervan vindt plaats door de Projectorganisatie Waterveiligheid. Door het HWBP is eind 2017 de subsidie verstrekt voor de verkenningsfase.

### **Opengestelde onderhoudswegen langs de Oosterschelde en Westerschelde**

Het project binnen- en buitendijkse fietsroutes langs de Ooster- en Westerschelde is in 2017 afgerond. Met de afronding van dit project is in totaal 231 km buitendijkse onderhoudsweg opengesteld voor fietsen.

### **Aantal knelpunten opgelost t.b.v. fietsinfrastructuur langs de Oosterschelde en Westerschelde**

Met de afronding van het project binnen- en buitendijkse fietsroutes langs de Ooster- en Westerschelde zijn in 2017 ook de 6 knelpunten in de fietsinfrastructuur opgelost.

### **Aantal oefeningen crisisorganisatie inclusief evaluatie**

In oktober werd de 'Oefening Picasso' gehouden. Om een zo groot mogelijk deel van de vernieuwde crisisorganisatie te beoefenen was er een oefening geschreven waarbij de rwzi Willem Anna Polder volledig uitviel. Drie taken kwamen daardoor in beeld: zuiveringstechnische werken, oppervlaktewaterkwantiteit en oppervlaktewaterkwaliteit. Belangrijkste uitkomst is dat functionarissen kennis hebben van geldende procedures en planvorming. In de onderlinge communicatie tussen de diverse crisisteams is nog ruimte voor verbetering mogelijk.

De tops & tips uit de evaluatie zullen worden gebruikt voor een verdere doorontwikkeling van de crisisorganisatie en in het oefenplan voor 2018.

### **Beschrijving overige relevante onderwerpen binnen het programma waterkeringen**

#### **Vergunningenbeleid**

In 2017 is gestart met het opstellen van een actueel vergunningenbeleid voor de waterkeringen. Dit zal naar verwachting in het eerste kwartaal van 2018 worden afgerond.

#### **Zorgplicht primaire waterkeringen**

Op basis van het in december 2016 vastgestelde Plan van Aanpak is in 2017 gestart met de implementatie van het wettelijk kader Zorgplicht voor de primaire waterkeringen. Doelstelling van het Plan van Aanpak is dat Scheldestromen in 2020 volledig voldoet aan de Zorgplicht. In 2017 is voor het eerst de jaarlijkse rapportage Zorgplicht aangeboden aan het bestuur en ook openbaar gemaakt.

In 2017 is door de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) een inspectie uitgevoerd in welke mate Scheldestromen voldoet aan de Zorgplicht (toets of het waterschap aan de landelijk opgestelde basiseisen voldoet). De rapportage van deze inspectie wordt in 2018 verwacht.

#### **Regionale waterkeringen**

Voor de regionale waterkeringen heeft de normstelling door de provincie nog niet plaatsgevonden. De verwachting is dat de normstelling in 2020 zal worden afgerond. Het waterschap heeft actief deelgenomen in het project Normering Regionale Waterkeringen (NRW). In 2017 is gestart met het gebied Walcheren (afronding voorzien in 2018). De overige gebieden zullen de komende jaren worden onderzocht. Een extern bureau is door de provincie ingeschakeld voor de toetsing/begeleiding van het project.

#### **Projectorganisatie Waterveiligheid (POW)**

In 2017 is verder invulling gegeven aan de met Rijkswaterstaat afgesloten Samenwerkingsovereenkomst voor de projectorganisatie Waterveiligheid (nadere optimalisatie).

#### **Onderzoeken**

In 2017 is voor de dijken langs het Veerse Meer een inventarisatie opgestart naar cultuurhistorische elementen. Dit onderzoek zal in 2018 worden afgerond.

Het onderzoek naar kleidiktes op waterkeringen (innovatieve grondradarmetingen) is in 2017 voortgezet. Verder zijn in 2017 de nodige grondmechanische onderzoeken uitgevoerd in verband met de beoordeling van de waterkeringen en de toekomstige dijkversterkingsopgaven in het kader van het HWBP.

## Crisisbeheersing

Het actueel en op orde houden van de crisisorganisatie is een continue actie. Door middel van maatregelplannen (draaiboeken), oefeningen en inzet bij daadwerkelijk optredende situaties staat het waterschap gesteld voor crisissituaties. In 2015 is een transitieplan opgesteld dat in 2017 verder in de organisatie is geïmplementeerd.

In 2017 is gestart met het opstellen van het Beleidsplan Crisisbeheersing 2018-2021 en het Jaarplan Opleiden, Trainen en Oefenen voor 2018.

## Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	2017	
	Begroting	Jaarrekening
Externe kosten	10.947	9.776
Externe opbrengsten	-4.095	-3.389
Personeelskosten	3.466	3.629
Rente en afschrijving	452	473
<b>Netto kosten programma waterkeringen</b>	<b>10.770</b>	<b>10.489</b>

### Toelichting belangrijkste financiële afwijkingen in de exploitatie:

#### Externe kosten

De externe kosten zijn € 1.171.000,- lager dan in de begroting opgenomen.

Het afronden van twee projecten binnen de exploitatie heeft forse invloed gehad op zowel de kosten als de opbrengsten. De kosten voor het realiseren van de buitendijkse maatregel Baalhoek en Knuitershoek (in opdracht van de Provincie Zeeland) zijn € 847.000,- lager uitgevallen dan begroot. De kosten van de werkzaamheden voor de openstelling van de buitendijkse onderhoudswegen en oplossen knelpunten in de fietsinfrastructuur langs de Ooster- en Westerschelde sluiten € 160.000,- lager. De lagere kosten zijn in beide gevallen hoofdzakelijk het gevolg van een gunstige aanbesteding. Ook de in de begroting opgenomen PAS-maatregelen, die volledig gedekt zouden worden door een bijdrage van de Provincie, resulteren in € 291.000,- lagere kosten; de provincie heeft de maatregelen namelijk zelf uitgevoerd.

De te betalen solidariteitsbijdrage aan het HWBP is € 65.000,- lager uitgekomen dan begroot. Ook de kosten voor de begeleiding van de implementatie zorgplicht zijn voor 2017 € 34.000,- lager. Dit betreft echter een meerjarig traject en loopt nog door in 2018 en verder. De kosten voor zowel de transitie van Calamiteitenbestrijder naar Crisispartner als de kosten voor dijkbewaking/calamiteitenbestrijding zijn € 90.000,- lager uitgekomen. De kosten voor het aanpassen van het dijkenstelsel in Zeeuws-Vlaanderen en het optimaliseren van de veiligheid voor fietsers op onderhoudswegen bedragen € 273.000,- waarvan € 113.000,- wordt uitgevoerd in 2018. Verder is een start gemaakt met het aanbrengen van wortelschermen langs duinpaden in Zeeuws-Vlaanderen voor een bedrag van € 39.000,-.

De schade aan paalhoofden, waarvoor een schadevergoeding is ontvangen, is voor zover mogelijk hersteld en aanvullend is extra onderhoud uitgevoerd. Gevolg hiervan zijn € 60.000,- hogere kosten. Ook is een afsluitbare duiker bij Cadzand volledig vernieuwd voor in totaal € 33.000,-. Binnen het groot onderhoud is een bedrag van ruim € 200.000,- verschoven van onderhoud glooiing naar kunstwerken. Daarnaast hebben tussen de onderlinge onderhoudsbudgetten verschuivingen plaatsgevonden en zijn lichte overschrijdingen ontstaan door o.a. in te

spelen op actuele ontwikkelingen. Per saldo een bedrag van € 49.000,- waarvan € 25.000,- nog wordt uitgevoerd in 2018.

### Externe opbrengsten

Ook de externe opbrengsten zijn lager dan in de begroting opgenomen, nl. € 706.000,-. Het grootste deel van dit verschil is incidenteel van aard. In totaal heeft een bedrag van € 998.000,- een relatie met de bij de externe kosten genoemde projecten, namelijk de doorberekening van kosten aan opdrachtgevers voor de buitendijkse maatregelen Baalhoek en Knuitershoeke, de cofinanciering van de buitendijkse fietspaden en de terugbetaling van de al ontvangen subsidie voor de PAS-maatregelen.

Daarnaast zijn een tweetal afkoopsommen ontvangen. De afkoopsommen hebben betrekking op de afronding van de werken van het Projectbureau Zeeweringen (€ 82.000,-) en de afhandeling van een schade aan paalhoofden (€ 58.000,-). De inzet van eigen personeel voor werken van Rijkswaterstaat die uitgevoerd worden door de Projectorganisatie Waterveiligheid resulteerde in een opbrengst van € 115.000,-. Het restant betreft ontvangen bijdragen of verrekening van kosten in uitgevoerde onderhoudswerkzaamheden.

### Personeelskosten

De totale personeelskosten op dit programma vallen hoger uit dan bij de begroting ingeschat. De uren zijn toegerekend op basis van tijdschrijven.

### Rente en afschrijving

Bij het programma waterkeringen is het totale aandeel in de kapitaallasten € 21.000,- hoger dan geraamd. Omdat er bij waterkeringen veel subsidiabele projecten worden uitgevoerd zijn de afschrijvingskosten relatief laag. De hogere kosten worden voornamelijk veroorzaakt door de hogere rentekosten doordat de nieuwe geldlening is afgesloten tegen een hoger rentepercentage dan voorzien.

## Investerings

Hieronder is een overzicht opgenomen van de investeringen, onderverdeeld in financieel afgeronde - en onderhanden investeringen. De specificaties van de investeringen zijn opgenomen in hoofdstuk 6 bijlage 1. Hieronder is een overzicht opgenomen van de investeringen weergegeven, onderverdeeld in financieel afgerond en onderhanden investeringen.

De financieel afgeronde investeringen worden hierna toegelicht. De actuele voortgang van de onderhanden projecten is opgenomen in de "projectenkaart-App".

x € 1.000

Investerings	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2017			Besteding in 2017		
	bruto	subsidie/ bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto
<b>Waterkeringen</b>									
Financieel afgerond	79.835	79.529	306	95.842	95.636	206	3.231	3.025	206
Onderhanden investeringen	37.268	35.574	1.694	39.177	38.822	355	2.675	2.414	261
<b>Totaal</b>	<b>117.103</b>	<b>115.103</b>	<b>2.000</b>	<b>135.019</b>	<b>134.458</b>	<b>561</b>	<b>5.906</b>	<b>5.439</b>	<b>467</b>

### Toelichting financieel afgeronde investeringen programma waterkeringen

#### PRJ1007A Bodembescherming 't Killetje

In 2017 is in opdracht van de Provincie Zeeland, aansluitend aan de getijdenduiker, een bodembescherming aangebracht in 't Killetje bij Waterdunen. Het project valt wat betreft kre-

diet onder het totaal krediet van de Zwakke Schakel West Zeeuws-Vlaanderen. De uitgaven betreffen enkel de inzet van het ingenieursbureau en ondersteunende diensten.

**PRJ1013A HWBP Burghsluis-Schelphoek (24i)/PRJ1013B HWBP Boerderij de Ruyter/Flaauwershaven (24J)/PRJ1013C HWBP Zierikzee/Bruinisse (24L)**

De realisatiefase is door het waterschap op 1 juli 2017 afgerond voor alle drie de HWBP-projecten (einde onderhoudstermijn). Het verzoek voor vaststelling van de definitieve subsidie is op 9 augustus 2017 ingediend bij het HWBP. Met de uitgevoerde verbeteringsmaatregelen, nl. het aanbrengen van filterdoek en breuksteen en het verbreden van de dijk aan de landzijde, voldoen de trajecten op Schouwen-Duiveland weer aan de nieuwe veiligheidsnormen waarmee de veiligheid tot 2050 gewaarborgd zal zijn. De drie dijkversterkingsprojecten met een totale lengte van 2,4 km werden uitgevoerd door de Projectorganisatie Waterveiligheid. De bruto kosten zijn aanzienlijk hoger uitgekomen. De aanbesteding leverde slechts één inschrijver op met een aanzienlijk hogere prijs. Na analyse van de cijfers, waarbij geen bijzonderheden werden geconstateerd, is in overleg met het HWBP besloten om toch over te gaan tot gunning.

**PRJ1006 Zwakke Schakels Waterdunen / PRJ1008 Zwakke Schakels Cadzand-Bad**

Voor de realisatie van de volledige Zwakke Schakel West Zeeuws-Vlaanderen is een krediet beschikbaar gesteld van € 173.305.624,-. De afgelopen jaren zijn drie deeltrajecten (Nieuwvliet-Groede, Herdijkte Zwarte Polder en Breskens) gerealiseerd en dus niet meer zichtbaar in het overzicht van financieel afgeronde projecten in bijlage 1. De uitgaven voor deze trajecten waren lager dan het krediet. Per saldo wordt de overschrijding op de deeltrajecten Waterdunen en Cadzand-Bad gecompenseerd binnen het totaal beschikbare krediet voor de Zwakke Schakel West Zeeuws-Vlaanderen.

Waterdunen werd geconfronteerd met een tekort aan grond/zand en een deel van de grond dat moeilijk te verwerken was. Bovendien zijn enkele (scope)wijzigingen meegenomen na goedkeuring door het HWBP. Cadzand-Bad kreeg te maken met problematiek van de vondst van explosieven in het projectgebied die geruimd moesten worden en als gevolg daarvan aanzienlijke vertraging in de uitvoering. De Zwakke Schakel Zeeuws-Vlaanderen is eind 2017, met het vaststellen van de definitieve subsidie door het HWBP, afgesloten.

## 2.3 Programma watersystemen

### Strategisch doel: Schoon en voldoende (niet te veel en niet te weinig) oppervlaktewater

Doel van het waterbeheer is het bereiken en in stand houden van een goede toestand van de watersystemen. Basis voor het watersysteemprogramma is het in november 2015 vastgestelde Waterbeheerplan 2016-2021. De hierin beschreven inzet voor waterschap Scheldestromen is om alle watersystemen in het beheergebied in 2027 voor 100% op orde te hebben voor wat betreft WB21 (ernstige en langdurige wateroverlast of watertekort wordt zoveel mogelijk voorkomen), GGOR (waterpeilen zijn optimaal afgestemd op het grondgebruik oftewel de functies landbouw, natuur en wonen) en KRW (het oppervlaktewater is schoon en gezond). Dit sluit aan op de doelstelling van de KRW, die erop gericht is om alle KRW-waterlichamen uiterlijk in 2027 op orde te hebben, betreffende schoon en gezond oppervlaktewater (*Bron: Strategienota*).

### Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel begroting 2017	Voortgang 31-12-2017	Conform doelstelling 2017
Aantal gebieden waarvoor Planvorming Water Opgave (PWO) is afgerond	12	10	Nee
Percentage adviezen in de watertoetsen, die door gemeenten worden overgenomen	95%	99%	Ja
Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor wateroverlast (WB21) volledig op orde te brengen	55%	54%	Nee
Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor peilbeheer (GGOR) volledig op orde te brengen	55%	55%	Ja
Oppervlakte van het totale beheersgebied met een actueel peilbesluit (niet ouder dan 12 jaar, waterverordening prov. Zeeland)	75%	53%	Nee
Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor waterkwaliteit (KRW) volledig op orde te brengen	55%	57%	Ja
Verruiming KRW waterlichamen door aanleg van flauwe oevers (per jaar)	8 km	7,26 km	Nee
Percentage van de KRW-waterlichamen dat volledig is ingericht	39%	29%	Nee
Aantal aan te leggen vispassages (per jaar)	0	0	Ja
Percentage van het beheergebied dat bereikbaar is gemaakt voor vis	31%	31%	Ja

Prestatie-indicator	Doel begroting 2017	Voortgang 31-12-2017	Conform doelstelling 2017
Percentage van 8417 km waterloop in het landelijk gebied dat is gemaaid	99%	95%	Nee
Percentage van 1206 km waterloop in het landelijk gebied waarvan de baggerspecie is verwijderd en verspreid	80%	95%	Ja
Aantal afwijkingen van de brandbreedte in het beheergebied (door technisch falen)	≤5	0	Ja
Percentage verleende vergunningen dat binnen 6 weken wordt afgerond (binnen gehele waterschap)	70%	78%	Ja
Percentage verleende vergunningen binnen de wettelijke termijn (binnen gehele waterschap)	100%	98%	Nee
Aantal vangsten van muskusratten per kilometer waterloop	≤ 0,20	0,21	Nee

### Wat hebben we gedaan om prestaties te realiseren

#### Aantal gebieden waarvoor Planvorming Water Opgave (PWO) is afgerond en Oppervlakte van het totale beheersgebied met een actueel peilbesluit (niet ouder dan 12 jaar, waterverordening provincie Zeeland)

Bij het op orde brengen van de watersystemen gaat het om het peilbeheer onder extreme omstandigheden, daarbij rekening houdend met de klimaatontwikkeling (WB21), het peilbeheer onder normale omstandigheden (GGOR) en de watersysteemkwaliteit (KRW). Dit wordt per gebied uitgewerkt in een watergebiedsplan en een peilbesluit. Er zijn 10 van 15 gebieden afgerond. In 2017 is Campen afgerond met vaststelling van het peilbesluit. Het proces voor gebied Walcheren is aangepast, waardoor vaststelling van het watergebiedsplan in 2018 tegelijkertijd met het peilbesluit plaatsvindt. Het percentage gebied met actueel peilbesluit is netto relatief weinig toegenomen als gevolg van het verlopen van peilbesluit Paal, waardoor het percentage ook afneemt. De regelgeving gaat op dit punt echter veranderen (looptijd 12 jaar vervalt).

Vanwege de complexiteit van de gebieden in onder meer Zeeuws-Vlaanderen (en de daaraan gekoppelde problematiek op het vlak van capaciteit en gegevensverwerking) is er vertraging ontstaan. Om dit op te lossen en om tegelijkertijd flexibeler en doelmatiger te kunnen zijn in de planvorming in relatie tot de tijdige uitvoering van maatregelen, is gewerkt aan optimalisatie van het planvormingsproces.

#### Percentage adviezen in de watertoetsen, die door gemeenten worden overgenomen

Via het watertoetsproces en de juridisch planologische analyses van ruimtelijke plannen worden de waterschapsbelangen geborgd. Daarnaast vindt in het werkveld ruimtelijke ordening proactieve advisering plaats richting derden om zo de waterschapsbelangen optimaal te kunnen dienen.

#### Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor wateroverlast (WB21) volledig op orde te brengen

De bijdrage van de investeringsmaatregelen 2017 hebben geresulteerd een percentage van 54,3% van uitgevoerde maatregelen ten behoeve van WB21. Hiermee blijft de uitvoering WB21

in 2017 met 0,7% achter op de gestelde ambitie. Dit heeft met name te maken met het feit dat we veel baggerwerken hebben uitgevoerd, vanwege beschikbare subsidies. Het uitvoeren van baggerwerkzaamheden draagt slechts in beperkte mate bij aan het uitvoeren van maatregelen voor WB21.

**Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor peilbeheer (GGOR) volledig op orde te brengen**

Uitvoering van investeringsmaatregelen voor wat betreft GGOR is met 55% in lijn met de in 2017 gestelde ambitie.

**Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor waterkwaliteit (KRW) volledig op orde te brengen**

In 2017 is 57 % van de maatregelen t.b.v. de waterkwaliteit uitgevoerd. Dit is met name te danken aan de uitvoering van baggerprojecten voor grote wateren en de aanleg van natuurvriendelijke oevers.

**Verruiming KRW-waterlichamen door aanleg van flauwe oevers (per jaar)**

Met 7,3 km aangelegde natuurvriendelijke oever in 2017 blijft de aanleg 0,7 km achter bij de gestelde doelstelling voor 2017. De belangrijkste oorzaak voor deze achterstand is het natte najaar 2017 waardoor er vertraging is opgetreden.

**Percentage van de KRW-waterlichamen dat volledig is ingericht**

Het aantal KRW-waterlichamen dat volledig is ingericht blijft achter bij de doelstelling. Dit wordt veroorzaakt doordat er een bewuste keuze is gemaakt om prioriteit te leggen op de aanleg in waterlichamen waar het laagste percentage natuurvriendelijke oevers aanwezig is.

**Aantal aan te leggen vispassages (per jaar)/Percentage van het beheergebied dat bereikbaar is gemaakt voor vis**

In 2017 waren geen vispassages gepland.

**Percentage van 8417 km waterloop in het landelijk gebied dat is gemaaid**

Het maaien van de waterlopen heeft de laatste weken van 2017 vertraging opgelopen door de natte weersomstandigheden en de late oogst van bieten. Hierdoor de prestatie niet conform doelstelling behaald. Doordat het grootste deel van het maaierwerk was gerealiseerd heeft dit geen acute problemen opgeleverd.

**Percentage van 1206 km waterloop in het landelijk gebied waarvan de baggerspecie is verwijderd en verspreid**

Na inspecties in het voorjaar is gebleken dat er in 2017 een groter percentage van het landelijk gebied moest worden aangepakt dan vooraf ten doel is gesteld.

**Aantal afwijkingen van de bandbreedte in het beheergebied (door technisch falen)**

Geen bijzonderheden.

**Percentage verleende vergunningen dat binnen 6 weken wordt afgerond (binnen gehele waterschap)**

Er zijn ruim 700 aanvragen voor watervergunningen afgehandeld. Daarnaast zijn er meldingen geaccepteerd. 78% van de watervergunningaanvragen is binnen een termijn van 6 weken afgehandeld, dit betreft veelal de standaard aanvragen.

**Percentage verleende vergunningen binnen de wettelijke termijn (binnen gehele waterschap)**

Aanvragen met omvangrijkere ruimtelijke ingrepen vergden in sommige situaties een iets langere behandeltermijn om tot een zorgvuldige besluitvorming te kunnen komen. Deze situaties zijn met de aanvragers van de vergunningen gecommuniceerd.



### Aantal vangsten van muskusratten per kilometer waterloop

Het vangstresultaat (0,21 v/km) over 2017 geeft aan dat het gebied voldoet aan de landelijk vastgestelde onder controle doelstelling waarbij de norm tussen 0,15-0,35 v/km moet liggen. Het resultaat voldoet echter niet aan de begrotingsdoelstelling van  $\leq 0,20$  v/km. In 2017 zijn met name in West Zeeuws-Vlaanderen meer velduren ingezet.

### Beschrijving overige relevante onderwerpen binnen het programma watersystemen

#### Plannen van derden watersystemen

De inzet van het waterschap in de Zuid-Westelijke Delta en de zoetwateraanvoer is voortgezet.

#### Zoetwater

In 2017 is gewerkt aan de voorbereiding van het Programmaplan zoetwater (2018) om invulling te geven aan de ambitie om als waterschap proactief om te gaan met zoetwater. In 2017 is de informatie over de zoet- en zoutwaterverdeling in de ondergrond van Zeeland (project Freshem) samen met de provincie online beschikbaar gesteld. We hebben bijgedragen aan diverse initiatieven en projecten (GO-Fresh, Waterhouderij, Living Lab, verkenning opstarten Zoet-Zout-Knooppunt voor Laag Nederland). Er is gewerkt aan de aanpassing van beleid en regelgeving, aan nieuwe inzichten (Freshem-data) en ontwikkelingen (infiltratie in kreekrug). Samen met de provincie zijn informatieavonden Waterbeschikbaarheid georganiseerd voor (potentiële) gebruikers van zoetwater.

### Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	2017	
	Begroting	Jaarrekening
Externe kosten	13.357	12.149
Externe opbrengsten	-469	-401
Personeelskosten	6.353	6.639
Rente en afschrijving	6.955	7.444
<b>Netto kosten programma watersystemen</b>	<b>26.196</b>	<b>25.831</b>

#### Toelichting belangrijkste financiële afwijkingen in de exploitatie:

##### Externe kosten

De begrote bijdrage aan het samenwerkingsproject Waterhouderij is vertraagd als gevolg van het toekenningstraject van de POP3-subsidie. De verwachting is dat het waterschap in 2018 een bijdrage zal kunnen leveren aan het project. Het is nog onzeker of de bijdrage van € 156.000,- volledig in 2018 zal plaatsvinden. Zo nodig zal worden bezien een bedrag in een bestemmingsreserve onder te brengen. Dit is afhankelijk van de subsidieregelgeving.

De kosten voor het maaien zijn in 2017 circa € 732.000,- lager dan begroot. Hiervan zal nog € 87.000,- als uitgesteld werk in 2018 uitgevoerd worden. In de loop van 2017 is via de monitor afgesproken het voordeel te gebruiken voor overschrijdingen van andere onderhoudsposten zoals baggeren/verwijderen hout en achterstallig oeverherstel.

Er is sprake van € 147.000,- hogere kosten onderhoud houtopslag in het totale watersysteem dan begroot. De toename van de kosten voor het verwijderen van houtopslag ligt met name aan de toename van houtopslag de laatste jaren in waterlopen en op oevers. Er is sprake van een inhaalslag in het verwijderen hiervan. De hogere kosten zijn gecompenseerd door de lagere maaikosten. Daarnaast zal er € 26.000,- aan uitgesteld werk in 2018 plaatsvinden.

In 2017 is € 300.000,- toegevoegd aan het reguliere budget oeverherstel uit de bestemmingsreserve die is gevormd uit het resultaat 2016. Daarnaast is er vanuit maaibestek voordeel extra oeverherstel gedaan. Hierdoor is 33 kilometer oever hersteld in plaats van de begrote 10 kilometer. Per saldo is er sprake van een nadelig resultaat op dit onderdeel van € 219.000,-. Door de slechte weersomstandigheden van eind 2017 schuift een gedeelte van het geplande werk 2017 (€ 147.000,-) door naar 2018. Daarnaast schuift door het slechte weer van eind 2017 een bedrag van € 46.000,- door naar 2018 voor oeverherstel BOB.

In 2017 is een start gemaakt met de voorbereiding van het herstellen van cultuurhistorische duikers. Tevens is een start gemaakt met het herstel van een kunstwerk in Meliskerke en in Poortvliet. Van de geplande uitgaven van € 250.000,- schuift € 201.000,- door naar 2018 in verband met mogelijke subsidie voor de Beaufortsluis in Walsoorden. Deze heeft de hoogste prioriteit. Afhankelijk van verkrijgen van deze subsidie zullen daarna andere kunstwerken worden opgeknapt.

Binnen het onderhoud kunstwerken is er sprake van € 161.000,- lagere kosten. Door het slechte weer eind 2017 is een groot deel (€ 82.000,-) van het doorspuiten van de duikers doorgeschoven naar 2018. Als gevolg van de doorlooptijd van het aanbestedingstraject en het slechte weer is een deel van het onderhoud van stuwen doorgeschoven naar 2018 (€ 69.000,-).

In 2017 zijn geplande af te zetten partijen grond- en baggerspecie uit onze depots niet gerealiseerd doordat alle beschikbare mogelijkheden en de bijbehorende onderhandelingen meer tijd kosten. Dit leidt in 2017 tot in totaal € 174.000,- lagere kosten. De verwachting is dat de € 100.000,- uit de bestemmingsreserve die doorschuift naar 2018 voldoende zal zijn om de depots in 2018 aan de wettelijke eisen (verblijfstermijn) te laten voldoen.

In 2017 is de eerste bijdrage (50%) van de provincie voor oeverherstel langs de Sloeweg ontvangen. In 2017 is circa 20% van de werkzaamheden uitgevoerd. Begroot was 30%, daarom lagere kosten in vergelijking met de begroting (€ 90.000,-). De werkzaamheden gaan verder in 2018/2019.

### **Externe opbrengsten**

De externe opbrengsten zijn voornamelijk lager omdat de gerelateerde kosten ook lager zijn. Door de lagere vervoerskosten baggeren BOB (50-50 verdeling met gemeenten) zijn er ook lagere bijdragen van gemeente dan begroot (€ 96.000,-). De lagere kosten voor het oeverherstel Sloeweg voor de provincie (€ 90.000,-) in 2017 resulteren eveneens in lagere opbrengsten voor eenzelfde bedrag. Deze bijdrage schuift, evenals de bijbehorende kosten, door naar 2018. Daarnaast zijn er € 119.000,- hogere opbrengsten omdat dat daar bij het opstellen van de begroting nog geen zicht was. Een en ander resulteert per saldo in € 67.000,- lagere opbrengsten.

### **Personeelskosten**

De totale personeelskosten op dit programma vallen hoger uit dan bij de begroting ingeschat. In werkelijkheid zijn de uren toegerekend op basis van tijdschrijven.

### **Rente en afschrijving**

Bij het programma watersystemen is het totale aandeel in de kapitaallasten € 490.000,- hoger dan geraamd. Er zijn hogere afschrijvingen omdat enkele projecten iets eerder waren afgerond dan was voorzien bij de begroting. De hogere rentelasten, doordat de nieuwe geldlening

is afgesloten tegen een hoger rentepercentage dan voorzien, veroorzaken de rest van het verschil.

## Investerings

Hieronder is een overzicht van de investeringen opgenomen, onderverdeeld in financieel afgerond, onderhanden en investeringen in voorbereiding uit het algemene voorbereidingskrediet. De specificaties van de investeringen zijn te vinden in hoofdstuk 6, bijlage 1. De financieel afgeronde investeringen worden hierna toegelicht. De actuele voortgang van de onderhanden projecten is opgenomen in de “projectenkaart-App”.

x € 1.000

Investerings	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2017			Besteding in 2017		
	bruto	subsidie/ bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto
<b>Watersystemen</b>									
Financieel afgerond	8.048	850	7.198	6.971	2	6.969	3.636	2	3.634
Onderhanden investeringen	26.337	5.569	20.768	14.604	3.762	10.842	7.542	3.762	3.780
In voorbereiding	281	0	281	119	0	119	90	0	90
<b>Totaal</b>	<b>34.666</b>	<b>6.419</b>	<b>28.247</b>	<b>21.694</b>	<b>3.764</b>	<b>17.930</b>	<b>11.268</b>	<b>3.764</b>	<b>7.504</b>

### Toelichting financieel afgeronde investeringen programma watersystemen

#### PRJ1134 Vervangen reiniger Paviljoenpolder

De installatie was dusdanig verouderd dat de kans op storingen en eventueel uitval groter was. De elektrische- en besturingsinstallaties zijn daarom vervangen, waarbij tegelijkertijd voldaan wordt aan de hedendaagse eisen.

#### PRJ1153B Aanpassing inlaat Deurloo

De installatie van de inlaat was verouderd zodat de kans op storingen en eventueel uitval groter was. De inlaat voldeed niet aan de stand der techniek. De elektrische- en besturingsinstallaties zijn daarom vervangen, waarbij tegelijkertijd voldaan wordt aan de hedendaagse eisen. Civielttechnisch is de uitstroomconstructie aangepast.

#### PRJ1156/1157 Vervanging bestaande technische installaties en opmalingen 2016 en 2017

Alle geautomatiseerde kwantiteitsobjecten van waterschap Scheldestromen moeten via één bedieningssysteem aangestuurd en uitgelezen worden (CAW: Centraal Aansturingsysteem Watersystemen). Elk jaar zal een gedeelte van die objecten die nog op verouderde systemen aangesloten zijn, omgebouwd worden naar het CAW. Door de aanpassing kunnen betreffende objecten via één uniform systeem aangestuurd en uitgelezen worden.

#### PRJ1391C BOB Zeeuws Vlaanderen 2017

Dit project is onderdeel van het wegwerken van achterstallig onderhoud in de bebouwde gebieden van de Zeeuws Vlaamse gemeenten. Er is gebaggerd in o.a. de kernen Terneuzen, Axel, Biervliet, Driewegen en Zaamslag in de gemeente Terneuzen, de kernen Eede, Waterlandkerkje en Oostburg in de gemeente Sluis en de wijk Grote Kreek in Hulst, Heikant, Paal en Emmadorp in de gemeente Hulst. Tevens zijn er depotwerkzaamheden uitgevoerd.

#### **PRJ1107 Uitvoering SWP Westkapelle + Prelaatweg**

Het werk betrof oorspronkelijk 4 duikers in Westkapelle (geen spijtmaatregel) voortkomende uit de wateroverlastperiodes in 2014. Hieraan is later nog één extra duiker toegevoegd en het krediet met € 45.000,- opgehoogd. Als gevolg van de benodigde wegomleggingen hiervoor en de afstemming met andere wegomleggingen in Westkapelle is een deel van de uitvoering pas medio 2017 gestart. Als gevolg van het gefaseerd moeten uitvoeren valt het project iets duurder uit dan voorzien.

#### **PRJ1144 Vervangen diesel gemaal Cadzand en PRJ1145 Vervangen diesel gemaal Campen**

Om te kunnen voldoen aan de toekomstbestendige bediening- en besturingsfilosofie van waterschap Scheldestromen zijn de diesel aangedreven pompen van gemaal Cadzand en Campen vervangen door een elektromotor. Hierdoor is de bedrijfszekerheid gewaarborgd en de functionaliteit van het gemaal verbeterd (volledig elektrisch bediend gemaal).

#### **PRJ1391B BOB Zeeuws Vlaanderen 2016**

Dit project is een vervolgproject voor het uitvoeren van achterstallig onderhoud in bebouwd gebied van de Zeeuws-Vlaamse gemeenten. In dit specifieke project zijn de Vesten van Sluis gebaggerd. De baggerspecie is gebaggerd met een zuiger en de baggerspecie is ingespoten in een weilanddepot om te drogen. Inmiddels is het depot geëgaliseerd en opgeruimd. Tevens zijn de oevers van de bolwerken opgeknapt.

#### **PRJ1120 Grootschalig baggerwerk 2014**

Dit project betreft het baggeren van d'Geule te Oosterland, een grootschalig baggerwerk. De baggerspecie is verwijderd en verwerkt in een weiland depot op de naastliggende percelen. In het depot heeft veel ontmenging van grove en fijnere deeltjes plaatsgevonden bij het inspuiten. Daarom is in 2016 en 2017 nog veel werk verricht in het depot om de baggerspecie droog en homogeen van samenstelling te krijgen.

#### **PRJ1150 Ombouw gemaal de Valle**

Door de ombouw van de mechanische-, elektrische- en besturingsinstallatie wordt voorzien in een capaciteitsvergroting en is de bedrijfszekerheid gewaarborgd en de functionaliteit van het gemaal verbeterd.

#### **PRJ1153A Gemaal Moerbeke elektrisch/mechanisch**

De pompinstallatie van het gemaal was dusdanig verouderd dat de kans op storingen en eventueel uitval groter was. Het gemaal had relatief veel storingen doordat het niet mogelijk was om "zelfstandig" kroos te verwijderen. De pompen zijn vervangen, evenals de elektrische installatie. Hierdoor is tegelijkertijd voldaan aan de hedendaagse eisen rond bereikbaarheid en kroosafvoer.

#### **PRJ1169 Nijs en Hooglandpolder**

Dit project was een geen spijtmaatregel uit de PWO Campen die vooruitlopend is uitgevoerd. Het project was in 2016 technisch afgerond. In 2017 is nog wat herstelwerk uitgevoerd omdat het project onder erg ongunstige weersomstandigheden is uitgevoerd en is gewasschadevergoeding uitgekeerd.

## 2.4 Programma wegen

**Strategisch doel:** In goede staat verkerende en verkeersveilige wegen en fietspaden (inclusief bermbeplanting)

In het Wegenbeleidsplan 2011-2020 wordt het bevorderen van de verkeersveiligheid met name gestalte gegeven door de herinrichting van het wegennet. Belangrijke onderdelen daarvan zijn het herkenbaar maken van de verschillende wegcategorieën door middel van een gestandaardiseerde weginrichting alsmede het aanleggen van fietspaden. In het streven naar halvering van het aantal ernstige verkeersslachtoffers en het streven naar nul vermijdbare ernstige verkeersongevallen in 2040 (overeenkomstig de doelstelling in het Beleidsplan Verkeersveiligheid Zeeland 2010-2020, dat samen met andere bij de verkeerveiligheid betrokken Zeeuwse partners is onderschreven) zijn deze maatregelen het belangrijkste uitgangspunt voor het uitvoeringsprogramma van het waterschap. Bereikbaarheid en met name veiligheid voor de verschillende groepen weggebruikers hebben prioriteit in het beleid en de maatregelen voor de komende jaren (*Bron: Strategienota*).

### Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel begroting 2017	Voortgang 31-12-2017	Conform doelstelling 2017
Realisatie van de in te richten 80km wegen (per jaar)	19 km	15 km	Nee
Realisatie van de aan te leggen fietspaden (per jaar)	2,7 km	1,7 km	Nee
Percentage wegen dat voldoende scoort op veiligheid	≥ 95%	95%	Ja
Percentage wegen dat voldoende scoort op duurzaamheid	≥ 92%	91%	Nee
Percentage wegen dat voldoende scoort op comfort	≥ 95%	95%	Ja
Percentage wegen dat voldoende scoort op aanzien	≥ 94%	94%	Ja
Percentage om te vormen beplanting	2,50%	2,50%	Ja

### Wat doen we om prestaties te realiseren

#### Realisatie van de in te richten 80km wegen (per jaar)

Wegen met een huidig of beoogd snelheidsregime van 80 km/uur die niet voldoen aan de minimale inrichtingseisen conform EHK (essentiële herkenbaarheidskenmerken), worden aangepast. In alle gevallen wordt de verharding voorzien van een dubbele middenstreep. Indien hierdoor een tekort aan verhardingsbreedte ontstaat, wordt de weg tevens voorzien van door-groeistenen. Een voorwaarde om een snelheidsregime van 80 km/uur in te stellen is de aanwezigheid van een fietspad. Omdat het fietspad langs de Kanaalweg bij Vlakte nog niet gerealiseerd is, is afgezien van de inrichting conform 80 km/uur. Dit is de reden waarom er in 2017 15 km is gerealiseerd in plaats van de geplande 19 km.

#### Realisatie van de aan te leggen fietspaden (per jaar)

Het fietspad langs de Korenweg (vanaf Lewedorp richting Nieuwdorp) is in 2017 gerealiseerd. Met de aanleg van het resterende deel van het fietspad langs de Kattendijkse dijk bij Goes is wel gestart in 2017, maar vanwege de vondst van veel explosieven heeft dit werk veel vertraging opgelopen. Het werk zal in 2018 worden gerealiseerd.

**Percentage wegen dat voldoende scoort op veiligheid, duurzaamheid, comfort en aanzien**  
Naar aanleiding van de jaarlijkse wegininspecties wordt het beheerpakket voor wegen jaarlijks geactualiseerd. Het beheerpakket genereert een lijst met wegen die onderhoud nodig hebben waarbij tevens de urgentie wordt aangegeven. Met deze informatie als uitgangspunt worden de onderhoudsmaatregelen uiteindelijk vastgesteld door de daarvoor aangewezen medewerkers, waarbij ook gebiedskennis en kennis van overige werkzaamheden belangrijke input vormt. Dat het percentage wegen dat voldoende scoort op het aspect duurzaamheden lager uitkomt dan de doelstelling, heeft als oorzaak dat er onvoldoende investeringsbudget beschikbaar is om in alle gevallen de juiste (meest duurzame) maatregelen te treffen.

#### Percentage om te vormen beplanting

Ieder jaar wordt in een kwart van de werkgebieden een inspectie uitgevoerd (VTA). Naar aanleiding van de uitkomsten wordt het beheerpakket geactualiseerd. Met de informatie uit het beheerpakket als uitgangspunt worden de onderhoudsmaatregelen uiteindelijk vastgesteld door de daarvoor aangewezen medewerkers, waarbij ook gebiedskennis en kennis van overige werkzaamheden belangrijke input vormt. De maatregelen worden in het jaar na inspectie uitgevoerd.

### Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	2017	
	Begroting	Jaarrekening
Externe kosten	12.539	13.360
Externe opbrengsten	-14.632	-15.325
Personeelskosten	3.637	3.629
Rente en afschrijving	2.773	2.829
<b>Netto kosten programma wegen</b>	<b>4.317</b>	<b>4.493</b>

#### Toelichting belangrijkste financiële afwijkingen in de exploitatie:

##### Externe kosten

De externe kosten zijn € 821.000,- hoger dan in de begroting opgenomen.

Planvorming laat een kostenstijging zien van € 18.000,-. Besloten is een beeldcatalogus op te stellen en een benchmark op te zetten in samenwerking met de Zeeuwse gemeenten.

Door in te spelen op actuele ontwikkelingen, herstel van (winter)schade en uitbreiding van het aantal locaties is voor € 301.000,- aanvullend onderhoud uitgevoerd aan verharding en markering. Hiervan wordt € 122.000,- uitgevoerd in 2018 omdat door weersomstandigheden dit niet tijdig gerealiseerd kon worden of omdat het financieel gunstiger is dit te combineren met onderhoud in 2018. Het onderhoud aan bermen en beplanting laat een stijging zien van € 55.000,-, waarvan € 75.000,- uitgesteld werk betreft.

Voor wegmeubilair is een daling gerealiseerd van € 25.000,- door lagere kosten voor regulier onderhoud en geen aanschaf van borden naar aanleiding van verkeersbesluiten.

De gladheidbestrijding laat een overschrijding zien van € 608.000,-. Hiervoor zijn 2 oorzaken te noemen. In de eerste plaats lag het aantal strooiacties hoger dan het gemiddelde waarop het budget van de begroting is gebaseerd (€ 401.000,-). Daarnaast is de wijze van verrekening van de eigen inbreng voor de samenwerking gladheidbestrijding in overleg met de belastingdienst aangepast (€ 207.000,-, zie ook de toelichting onder opbrengsten). Calamiteitenbestrij-

ding laat een overschrijding zien van € 75.000,-, die voor een belangrijk deel is verhaald bij de veroorzakers.

### Externe opbrengsten

De externe opbrengsten zijn € 693.000,- hoger dan in de begroting opgenomen. De onderhoudsbijdrage uit het gemeentefonds laat een verhoging zien van € 259.000,-. Bovendien is een afkoopsom voor beheer en onderhoud ontvangen van € 37.000,-. Op verzoek van derden zijn werkzaamheden meegenomen bij de uitvoering van de onderhoudswerkzaamheden voor een bedrag van € 112.000,-. De eigen inbreng van materieel, personeel en steunpunten voor de samenwerking gladheidbestrijding resulteert in een opbrengst van € 207.000,-. Dit is, zoals hiervoor bij de externe kosten is aangegeven, een gevolg van een gewijzigde opzet voor de verrekening. Aan ontvangen schadevergoedingen en het verhalen van kosten in het kader van calamiteitenbestrijding is € 78.000,- ontvangen.

### Personeelskosten

De totale personeelskosten op dit programma zijn nagenoeg gelijk aan de begroting. In werkelijkheid zijn de uren toegerekend op basis van tijdschrijven.

### Rente en afschrijving

Bij het programma wegen zijn de rente- en afschrijvingskosten € 56.000,- hoger dan geraamd. Dit betreft hogere rentekosten doordat de nieuwe geldlening is afgesloten tegen een hoger rentepercentage dan voorzien.

## Investerings

Hieronder is een overzicht van de investeringen weergegeven, onderverdeeld in financieel afgerond, onderhanden en investeringen in voorbereiding uit het algemene voorbereidingskrediet. De specificaties van de investeringen zijn te vinden in hoofdstuk 6, bijlage 1. De financieel afgeronde investeringen worden hierna toegelicht. De actuele voortgang van de onderhanden projecten is opgenomen in de “projectenkaart-App”.

x € 1.000

Investerings	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2017			Besteding in 2017		
	bruto	subsidie/ bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto
<b>Wegen</b>									
Financieel afgerond	2.953	0	2.953	2.161	6	2.155	729	0	729
Onderhanden investeringen	9.379	1.699	7.680	4.045	73	3.972	3.447	73	3.374
In voorbereiding	103	0	103	161	156	5	62	72	-10
<b>Totaal</b>	<b>12.435</b>	<b>1.699</b>	<b>10.736</b>	<b>6.367</b>	<b>235</b>	<b>6.132</b>	<b>4.238</b>	<b>145</b>	<b>4.093</b>

### Toelichting financieel afgeronde investeringen programma wegen

#### PRJ1315D Fietspad Terneuzen-Zeedorp

Ruim voor 2017 is gestart met de voorbereidingen voor dit project. Met de realisatie moest gewacht worden op de vaststelling van het Natura 2000 beheerplan Deltawateren. Dit beheerplan is in november 2016 vastgesteld. Oorspronkelijk is uitgegaan van de aanleg van een fietspad binnendijks. Uiteindelijk bleek dat volstaan kon worden met het opwaarderen van de bestaande buitendijkse onderhoudsweg. Voor de zomer is het werk gegund. De werkzaamheden zijn in oktober opgeleverd.

**PRJ1333 GBP uitvoeringsplan 2016/2017**

Eind 2016 is gestart met het rooien en planten van bomen en struiken op diverse locaties in Zeeland. Ook is in 2016 achterstallig onderhoud uitgevoerd. De werkzaamheden van het bestek zijn in april afgerond. Omdat er nog financiële ruimte was binnen het krediet, zijn in augustus nog werkzaamheden uitgevoerd op twee locaties in Zuid-Beveland.

**PRJ1327 Reconstructies wegen 2016**

Eind 2016 zijn de reconstructies technisch al afgerond. In het voorjaar van 2017 zijn de slijtlagen (dunne laag steenslag die met behulp van een kleeftlaag op een bestaande asfaltverharding gekleefd wordt als bescherming) aangebracht. Het aanbrengen van slijtlagen kan niet in het najaar en de winter gebeuren, vanwege de kwaliteitseisen die eraan gesteld worden.



## 2.5 Programma afvalwaterketen

### Strategisch doel: Schoon en voldoende (niet te veel en niet te weinig) oppervlaktewater

Het aangeboden afvalwater wordt onder verantwoordelijkheid van de gemeenten ingezameld in de gemeentelijke riolering en getransporteerd naar het overnamepunt. Vanaf het overnamepunt wordt, onder verantwoordelijkheid van het waterschap, het afvalwater getransporteerd naar een rwzi en daarmee wordt voorkomen dat afvalwater ongezuiverd op oppervlaktewater wordt geloosd. Er wordt voor gezorgd dat al het getransporteerde afvalwater dat wordt ontvangen uit persleidingen, gemeentelijke rioleringen of anderszins tenminste volgens de wettelijk vereiste reductiedoelstellingen van geloosde stoffen en conform de met de gemeente overeengekomen afnameverplichting, wordt gezuiverd. Door het zorgen voor een adequate verwerkingscapaciteit en zodanige verwerking en afzet van het zuiveringslib wordt gerealiseerd dat aan de gestelde eisen voldaan wordt. (Bron: Strategienota)

### Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel begroting 2017	Voortgang 31-12-2017	Conform doelstelling 2017
Prestatie chemisch zuurstofverbruik	≥ 85%	89,2%	Ja
Prestatie fosfaatverwijdering	≥ 75%	80,4%	Ja
Prestatie stikstofverwijdering	≥ 75%	80,1%	Ja
Productie van grondstoffen uit afvalwater	5,60%	5,2%	Nee
Percentage reductie chemicaliëngebruik t.o.v. 2009	30%	43,4%	Ja
Prestatie zuiveringsheffing bij bedrijfsvergelijking (positie t.o.v. andere waterschappen)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Voldoen aan lozingseisen	100%	100%	Ja
Ontwateringsgraad zuiveringslib	24%	24%	Ja
Percentage rioolpersgemalen dat voldoet aan afnameverplichting	98%	98%	Ja

### Wat doen we om prestaties te realiseren

#### Prestaties chemisch zuurstofverbruik, stikstof- en fosfaatverwijdering en lozingseisen

De zuiveringsprestaties van de rioolwaterzuiveringsinstallaties zijn nauwgezet gevolgd en bijgestuurd. Gemiddeld hebben we ruimschoots de prestaties voor chemisch zuurstofverbruik, fosfaatverwijdering en stikstofverwijdering behaald. Het ontwerp van de installaties is erop gericht om de risico's tot overtreding van wettelijke verplichtingen te beperken. In 2017 is incidenteel niet voldaan aan de gestelde normen.

Ook hier geldt dat we voorbereid willen zijn op de toekomst. Voor het aanpassen van de capaciteit van een aantal rwzi's en het uitvoeren van groot onderhoud worden de komende jaren op een aantal zuiveringsinstallaties investeringsprojecten uitgevoerd: rwzi Breskens (en daarmee amovering rwzi Groede), rwzi Oostburg, rwzi Retranchement, rwzi Hulst en rwzi Willem Annapolder.

### **Percentage rioolpersgemalen dat voldoet aan afnameverplichting**

Het transportsysteem, bestaande uit persleidingen en rioolgemalen, heeft voldoende capaciteit om aan de afnameverplichting van de Zeeuwse gemeenten te voldoen. Door het uitvoeren van preventief onderhoud is het risico tot uitval beperkt en daarmee de technische beschikbaarheid hoog. Om blijvend te kunnen voldoen aan de afnameverplichting worden ontwikkelingen in het aanbod van afvalwater in nauw overleg met de gemeenten geprognosticeerd en worden meerjareninvesteringsprogramma's opgesteld. Dit programma bevat zowel projecten voor het aanpassen van de afvoercapaciteit als groot onderhoudsprojecten.

### **Prestatie ontwateringsgraad zuiveringslib**

Om de verwerkingskosten van het zuiveringslib (afzetkosten Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) en exploitatiekosten slibverwerkingsinstallaties) te beperken wordt de ontwateringsgraad van het slib en de polymeerdosering zo optimaal mogelijk gekozen. De ontwateringsgraad is daarmee een afgeleide indicator om dit proces te volgen. Hoe hoger de ontwateringsgraad hoe minder slib er wordt getransporteerd en hoe lager de afzet naar SNB.

### **Percentage reductie chemicaliëngebruik t.o.v. 2009 en Productie grondstoffen uit afvalwater**

In de beleidsnota Afvalwaterketen is nader bepaald op welke wijze invulling wordt gegeven aan de reductie van chemicaliënverbruik en productie van grondstoffen. Projecten die komend jaar zullen bijgedragen aan vermindering van chemicaliënverbruik betreffen Energiefabriek Walcheren en project Nereda rwzi Breskens.

In relatie tot de bedrijfsvoering wordt steeds naar een balans gezocht tussen optimale bedrijfsvoering om prestaties te halen en anderzijds het beperken van de exploitatiekosten. De toepassing van geavanceerde (beluchtings-)regelingen en het bewust uitzetten van chemicaliëndosering voor de fosfaatverwijdering zijn voorbeelden van optimalisaties.

### **Beschrijving overige relevante onderwerpen binnen het programma afvalwaterketen**

#### **Samenwerking Afvalwaterketen (SAZ+)**

In de marge van de Strategische visie Waterbeheer 2050 is voor de waterketen een nieuwe visie opgesteld. 'Water in Zeeland: betrouwbaar voor iedereen en overall' is de kernboodschap van de nieuwe visie. In dat kader werkt de SAZ+ aan een betrouwbare waterketen waarbij:

- de gebruiker centraal staat;
- de volksgezondheid gewaarborgd is;
- de inrichting klimaatbestendig is;
- energie, grondstoffen en water worden hergebruikt;
- participeren in ruimtelijke planvorming vanzelfsprekend is;
- het beheer van de waterketen aantoonbaar doelmatig is;
- kennis en capaciteit worden ontwikkeld.

De nieuwe visie, die vanwege de deelname van Evides aan de SAZ+ is opgesteld, wordt in 2018 bestuurlijk vastgesteld.

In SAZ+ -verband is het Uitvoeringsprogramma Planvorming Stedelijke Wateropgave (SWO) opgesteld. Dit programma, dat onderdeel uitmaakt van programmalijn 1 van de SAZ+, beschrijft de Zeeuwse aanpak van de planvorming voor het klimaatbestendig maken van de waterhuishouding in het bebouwde gebied. De uitvoering van de planvorming sluit aan op de urgentie van de klimaatproblematiek in de verschillende Zeeuwse kernen en de beschikbaarheid van de personele capaciteit. Daarnaast wordt geprobeerd om de benodigde aanpassingen te combineren met andere werken in de (openbare) bebouwde ruimte.

Het Uitvoeringsprogramma Planvorming Stedelijke Wateropgave wordt in 2018 bestuurlijk vastgesteld.

Op basis van programmalijn 2 is in 6 Zeeuwse gemeenten onderzoek gedaan naar de hoeveelheid en de bronnen van rioolvreemd water. In het kader van programmalijn 3 is beleid op ge-

bied van ‘duurzaam zuiveren’ uitgewerkt om energie en grondstoffen uit het zuiveringsproces terug te winnen. Programmaliijn 4 verkent de mogelijkheden tot operationeel samenwerken. In dat kader is samen met de gemeente Middelburg een project opgestart om de mogelijkheden te verkennen van samenwerking op vlak van het beheer van gemeentelijke rioolgemalen.

Binnen de SAZ+ werd consensus bereikt over de verwerking van medicijnresten. Met alle Zeeuwse apothekers en apotheekhoudende huisartsen zijn afspraken gemaakt om medicijnresten in te zamelen en op de milieustraten af te leveren. Hiermee moet de hoeveelheid medicijnresten worden teruggebracht die in de waterketen terecht komt.

### Overig

De in 2016 gestarte projecten ‘waterkwaliteitsspoor’ in de kern Goes en monitoring afvalwatertransportsysteem Terneuzen zijn het voorbije jaar voortgezet. De resultaten van beide projecten worden in de loop van 2018 bekend.

Om inzicht te krijgen in de werkelijke belasting van medicijnresten op én vanuit onze rwzi’s is het in- en effluent van alle rwzi’s bemonsterd. Dit inzicht is nodig om de discussie over nut en noodzaak van maatregelen op rwzi’s en in de medicijnketen adequaat te kunnen voeren.

Het onderzoek naar seizoensinvloeden op het afvalwateraanbod is opgenomen in de 2017 vastgelegde methodiek voor prognoses en decompositie van het afvalwateraanbod. In 2018 zal de methodiek worden toegepast op 3 zuiveringseenheden: Retranchement, Waarde en Camperlandpolder.

Het gezamenlijke onderzoek naar de optimalisatie van het afval- en oppervlaktewatersysteem van Wemeldinge heeft geresulteerd in een set oplossingsrichtingen waarvan de eerste maatregelen in de gemeentelijke riolering in 2017 zijn uitgevoerd. Nadere uitwerking van de maatregelen zal in 2018 plaatsvinden in o.a. de SWO-studie. Naast verdere maatregelen in de riolering zullen in 2018 ook de aanpassingen in het watersysteem worden uitgevoerd.

## Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	2017	
	Begroting	Jaarrekening
Externe kosten	10.690	9.798
Externe opbrengsten	-570	-587
Personeelskosten	4.706	4.918
Rente en afschrijving	9.581	9.501
<b>Netto kosten programma afvalwaterketen</b>	<b>24.407</b>	<b>23.630</b>

### Toelichting belangrijkste financiële afwijkingen in de exploitatie:

#### Externe kosten

De externe kosten zijn € 891.000,- lager dan geraamd.

Binnen het beleidsproduct getransporteerd afvalwater en gezuiverd afvalwater is er een onderschrijding die wordt veroorzaakt door uitstel van werken (€ 295.000,-). De werken waren gepland in de periode oktober t/m december. Als gevolg van de weersomstandigheden zijn deze niet meer geheel in 2017 gerealiseerd.

Het chemicaliënverbruik is afhankelijk van het aangevoerd afvalwater. Door een lagere belasting van de installaties is het chemicaliënverbruik licht afgenomen. Daarnaast is een contract voor het gebruik van suikerwater eerder tegen een lager tarief ingegaan dan begroot. Per saldo is er sprake van een voordeel van € 276.000,-.

De hoogte van de belasting verschuldigd aan Rijkswaterstaat is afhankelijk van de hoeveelheid geloosd water. Dit was meer dan begroot (€ 59.000,-). In 2016 is een houtkoolschets voor de bedrijfsvoering van de afdeling Zuiverings- en Installatiebeheer verder uitgewerkt op basis van scenarioverkenning. De verdere uitwerking die in 2017 gepland stond, is uitgesteld, zodat dit project gekoppeld kan worden aan de overige organisatieontwikkelingen die op dit moment lopen (€ 179.000,-).

In het kader van de afhaakproblematiek betaalt Waterschap Scheldestromen subsidie aan bedrijven. Het aantal bedrijven dat in 2017 recht had op subsidie is gedaald (€ 90.000,-).

De overige kosten zijn lager dan begroot. Dit komt hoofdzakelijk doordat de telefoonkosten gunstig zijn aanbesteed (€ 95.000,-) en de verzekeringspremie lager is (€ 47.000,-).

Daarnaast zijn er diverse begrotingsverschillen (€ 32.000,-).

### Externe opbrengsten

De externe opbrengsten bestaan vooral uit opbrengsten voor het verwerken van slib voor derden.

### Personeelskosten

De totale personeelskosten op dit programma vallen hoger uit dan bij de begroting ingeschat. In werkelijkheid zijn de uren toegerekend op basis van tijdschrijven.

### Rente en afschrijving

Bij het programma afvalwaterketen zijn de rente- en afschrijvingskosten in totaal € 80.000,- lager dan voorzien. Het voordeel ontstaat doordat enkele grote projecten vertraging hebben opgelopen. Hier tegenover staan hogere rentekosten doordat de nieuwe geldlening is afgesloten tegen een hoger rentepercentage dan voorzien.

## Investerings

Hieronder is een overzicht van de investeringen weergegeven, onderverdeeld in financieel afgerond, onderhanden en investeringen in voorbereiding uit het algemene voorbereidingskrediet. De specificaties van de investeringen zijn te vinden in hoofdstuk 6, bijlage 1.

De financieel afgeronde investeringen worden hierna toegelicht.

De actuele voortgang van de onderhanden projecten is opgenomen in de "projectenkaart-App".

x € 1.000

Investerings	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2017			Besteding in 2017		
	bruto	subsidie/ bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto
<b>Afvalwaterketen</b>									
Financieel afgerond	4.500	600	3.900	4.355	1.004	3.351	2.586	902	1.684
Onderhanden investeringen	27.305	255	27.050	12.006	0	12.006	8.144	0	8.144
In voorbereiding	100	0	100	0	0	0	0	0	0
<b>Totaal</b>	<b>31.905</b>	<b>855</b>	<b>31.050</b>	<b>16.361</b>	<b>1.004</b>	<b>15.357</b>	<b>10.730</b>	<b>902</b>	<b>9.828</b>

## **Toelichting financieel afgeronde investeringen programma afvalwaterketen**

### **PRJ1192 en PRJ1193 Relining vrijvervalstelsel Terneuzen**

In samenspraak met de gemeente Terneuzen is een beheerplan opgesteld voor het vrijvervalstelsel in de gemeente. Dit omhelst het uitvoeren van inspecties en renoveren van een aantal strengen die aan het eind van hun levensduur zijn. Met deze investeringen wordt invulling gegeven aan de uitvoeringspunten genoemd in dit meerjarenbeheerplan waarin de renovatie van het hele stelsel is opgenomen.

### **PRJ1223B Renovatie rioolgemaal Burghsluis**

De installatie van het rioolgemaal was dusdanig verouderd dat de kans op storing en eventueel uitval groter was. Het gehele rioolgemaal is aangepast. Het rioolgemaal voldoet nu aan de stand van de techniek en is redundant uitgevoerd.

### **PRJ1223C Renovatie rioolgemaal Spui, Spui en PRJ1223D Renovatie rioolgemaal Axel Graaf Jansdijk**

De installaties van het rioolgemalen waren dusdanig verouderd dat de kans op storing en eventueel uitval groter was. Dit zijn zogenoemde ‘inzamelgemalen’ waar rioolwater verzameld wordt van aangesloten woningen in de buurt; dit soort inzamelgemalen horen eigenlijk bij de gemeentelijke taken. Als uitwerking van het masterplan transportsysteem rwzi Terneuzen worden dit soort objecten overgedragen aan de gemeente Terneuzen. Deze twee rioolgemalen zijn geheel aangepast volgens de technische eisen van de gemeente Terneuzen en zijn de eerste die zijn overgedragen aan de gemeente.

### **PRJ1222A Aanleg nieuw rioolgemaal Groede, Schuitvlotstraat**

Dit betreft de bouw van een volledig nieuw rioolgemaal. In 2014 is gestart met de voorbereiding. In 2015 is het ontwerp verder uitgewerkt. De uitvoeringswerkzaamheden zijn in 2016 en 2017 gerealiseerd.

### **PRJ1222C Aanpassing rioolgemaal Yerseke, Steeweg**

De huidige pompopstelling voldeed niet geheel aan het huidige ontwerp- en de bouwfilosofie en voldoet niet aan de afnameverplichting. Door o.a. het vervangen van de pompen en het aanpassen van een gedeelte van de besturingsinstallatie wordt voldaan aan de gestelde afnameverplichting.

## 2.6 Programma bestuur en organisatie

**Strategische doelen:** De taakuitoefening is optimaal en de dienstverlening adequaat. De bedrijfsvoering kenmerkt zich door kosteneffectiviteit en een sturingsprincipe waaraan continue verbetering inherent is.

Het programma bestuur en organisatie omvat de activiteiten die een efficiënte uitvoering van de primaire taken mogelijk maken, plus alle activiteiten die gericht zijn op het besturen van het waterschap.

Het waterschap verleent vergunningen en handelt meldingen af op basis van de Waterwet en daarmee samenhangende regelgeving zoals de Keur. Met toezicht en handhaving zien we er op toe dat de voorschriften worden nageleefd. Externe communicatie draagt bij aan het creëren van draagvlak voor de uitvoering van onze taken.

Om de doelen uit de strategienota te kunnen behalen zijn competente en gekwalificeerde medewerkers een vereiste, daarom wordt geïnvesteerd in het opleiden en ontwikkelen van medewerkers. Een optimale werkomgeving, inclusief goede huisvesting, draagt er aan bij dat medewerkers hun werk goed kunnen uitvoeren.

We werken aan het steeds slimmer inrichten van onze dienstverlening, voor en samen met de omgeving waar we deel van uitmaken. Om dit te bereiken wordt innovatie organisatiebreed en gestructureerd opgepakt. Innovatie en vernieuwing hebben tot doel toegerust te blijven om aan de huidige en toekomstige maatschappelijke opgaven te kunnen voldoen, de positieve bekendheid met het waterschap te vergroten en duurzaam met onze omgeving om te gaan. Daarbij streven we er naar een transparante overheid te zijn die haar informatie en ICT-systemen op orde heeft en zorgvuldig met informatie omgaat.

### Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel begroting 2017	Voortgang 31-12-2017	Conform doelstelling 2017
Energie-efficiencyverbetering MJA 3 zuiveringstechnische werken (cumulatief)	32%	31%	Nee
Energie-efficiencyverbetering gehele waterschap (cumulatief)	21%	20,5%	Nee
Aandeel eigen energieopwekking gehele waterschap	32%	29,3%	Nee
Percentage van het inkoopvolume dat duurzaam wordt ingekocht	100%	100%	Ja
Digitale volwassenheid	70%	76%	Ja
Percentage van alle facturen waarvoor een verplichting is vastgelegd	50%	46%	Nee
Volwassenheidsniveau informatieveiligheid	3,2	2,9	Nee
Percentage openstaand bedrag per 31-12 ten opzichte van het totaal aan opgelegde aanslagen in het lopende kalenderjaar (SaBeWa)	≤2%	≤2%	Ja
Realisatie investeringen	100%	67%	Nee
Goedkeurende accountantsverklaring op het gebied van getrouwheid en rechtmatigheid	Ja	Ja	Ja

## Wat hebben we gedaan om prestaties te realiseren

### Energie-efficiencyverbetering MJA 3 zuiveringstechnische werken (cumulatief), Energie-efficiencyverbetering gehele waterschap (cumulatief) en Aandeel eigen energieopwekking gehele waterschap

Om bovenstaande drie doelstellingen te bereiken wordt vierjaarlijks een Energie-efficiencyplan (EEP) opgesteld. In dit plan staan de concrete maatregelen die worden uitgevoerd om energie te besparen en meer energie op te wekken.

In 2017 is gewerkt aan de volgende maatregelen uit het EEP:

#### Zuiveringsbeheer

- ombouw rwzi Walcheren tot Energiefabriek
  - deze ombouw wordt afgerond in 2018
- plaatsing tegendrukturbine bij slibeindverwerker SNB

#### Watersysteem

- Er is een intentieovereenkomst gesloten met de aannemer die het snoei- en rooihout verwerkt, met het oog op de duurzame afzet van dit hout.
- De energiezuinige, adaptieve regeling voor poldergemalen is verder uitgerold in 2017. Ook is de regeling verder uitgewerkt voor poldergemalen die een geïntegreerde spui-functie hebben.

#### Overig

- Er is LED-verlichting toegepast bij de hoofdkantoren
  - De LED-verlichting is eind 2016 geïnstalleerd, dus de eerste echte energiebesparing heeft pas in 2017 plaatsgevonden.
- In het hoofdkantoor Terneuzen is een koelmachine vervangen door een zuiniger type
- Er heeft een onderzoek plaatsgevonden naar verduurzaming van het wagenpark. Dit heeft ertoe geleid dat we besloten hebben om een proef te doen met een personenauto op aardgas.
- Er is in 2017 een begin gemaakt met de waterschapsbrede implementatie van het Energie Management Systeem. Voor 2016 strekte het Energie Management Systeem zich alleen uit tot de zuiveringstechnische installaties, de poldergemalen en de geautomatiseerde stuwten.

Naast de grotere maatregelen uit het EEP, zijn er ook vele kleinere maatregelen getroffen vanuit de normale bedrijfsvoering, en vanuit het innovatieprogramma. Enkele hiervan zijn:

- Er zijn verschillende blowers vervangen door energiezuinige, hybride blowers. Ook is er een plan gemaakt om de komende jaren meer blowers vervroegd te vervangen.
- Er is een innovatieonderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheid om oppervlaktewater te spuien via de pompen van eenemaal, terwijl de pompen niet worden aangedreven.
  - Dit heeft geleid tot een concreet projectvoorstel om dit principe te implementeren bij twee poldergemalen. Dit project zal in 2018 worden uitgevoerd, hiermee zal een aanzienlijke hoeveelheid energie bespaard worden.
- Er is een innovatieonderzoek afgerond naar verwarming en luchtbehandeling bij technische installaties.
  - Dit heeft geleid tot een concreet voorstel voor aanpassing van de ontwerp- en bouwfilosofie, waardoor in de toekomst energie bespaard zal worden.

We liggen iets achter op schema. Dat komt doordat sommige maatregelen, zowel bij SNB als bij onszelf, in de praktijk minder energiebesparing tot gevolg hebben gehad dan we van tevoren hadden berekend, en omdat we tijdelijk minder biogas nuttig hebben ingezet, vanwege de ombouw van rwzi Walcheren tot Energiefabriek.

### Percentage van het inkoopvolume dat duurzaam wordt ingekocht

In 2011 heeft er een organisatiebrede voorlichting plaatsgevonden omtrent duurzaam inkopen. Vervolgens zijn er in kritische organisatieactiviteiten standaardisaties doorgevoerd. Dit houdt in de praktijk in dat duurzame inkoopcriteria standaard onderdeel zijn gemaakt van de inkoop- en aanbestedingsdocumenten. Op basis van verschillende evaluaties is geconstateerd dat deze borging succesvol is. In het MVI-actieplan 2017-2020 is bestuurlijk besloten om de ambities inzake duurzaam inkopen aan te scherpen. In 2018 wordt deze aanscherping nader gedefinieerd. Vanaf 2019 zal met de hernieuwde definiëring gewerkt worden om te bepalen welk percentage van het inkoopvolume duurzaam wordt ingekocht.

### Digitale volwassenheid

Volgens de definities zoals gesteld in de rapportage van Deloitte van 2015 en 2016, zouden we nu al voldoen aan de gestelde score in de strategienota voor 2018 van 75%, nl. 76,14%. Via de zoekfunctie komen we tot onderstaande percentages:

Naam overheidsproduct	<a href="https://scheldestromen.nl">https://scheldestromen.nl</a>	Volwassenheidsniveau	Reden
Watervergunning	/grondwater	100%	via OLO, achter Digid of eHerkenning
Waterschapsbelasting bezwaar en beroep	/waterschapsbelastingen	100%	via Sabewa, achter Digid
Waterschapsbelasting kwijtschelding	/waterschapsbelastingen	33%	via Sabewa, digitaal downloaden en printen
Melding incidenten m.b.t. waterhuishouding	/vragen-meldingen	100%	Digitaal downloaden of invullen webformulier zonder printen (100%)
Melding werkzaamheden water of dijk	/grondwater	100%	via OLO, achter Digid of eHerkenning
Contractformulier	/vragen-meldingen	100%	Digitaal downloaden of invullen webformulier zonder printen (100%)
Klacht tegen beslissing bestuursorgaan*	/bezwaar-tegen-besluit-waterschap	0%	Niet digitaal, alleen schriftelijk in te dienen
<b>Gemiddeld</b>		<b>76,14%</b>	

### Percentage van alle facturen waarvoor een verplichting is vastgelegd

Na de implementatie van het inkoopstelsel is het jaar 2017 het eerste jaar waarin organisatiebreed orders digitaal kunnen worden vastgelegd. Voor 46% van de facturen is in 2017 een order vastgelegd. Daarmee is de doelstelling voor 2017 van 50% niet gehaald. In december 2017 is de voortgang van het bestellen binnen het management besproken. Om het bestellen en daarmee het vastleggen van een verplichting in 2018 te bevorderen zal naar aanleiding van spendanalyses ook gekeken worden naar verbeteringen mogelijk zijn. Naar aanleiding hiervan kunnen bestellers binnen de organisatie aangesproken worden op het juist vastleggen van de orders. Uitgangspunt is dat alle orders worden vastgelegd en dat er enkel gemotiveerd kan worden afgeweken.

### Volwassenheidsniveau informatieveiligheid

De uitkomst is iets achtergebleven ten opzichte van de prognose. Wel ligt hij volledig op één lijn met de andere waterschappen. Uit de onlangs uitgevoerde landelijk BIWA-audit is door de auditor een inschatting gedaan dat de volwassenheid binnen de sector zit tussen niveau 2 en 3. Om door te kunnen groeien naar de gewenste volwassenheid van niveau 4 (de doelstelling voor eind 2019), is het onder meer nodig om informatiebeveiliging verder in de bedrijfsprocessen te verankeren.

### Percentage openstaand bedrag per 31-12 ten opzichte van het totaal aan opgelegde aanslagen in het lopende kalenderjaar (SaBeWa)

Voor de aanslagen 2017 via Sabewa Zeeland opgelegd stond per 31 december nog 2% open.



### **Realisatie investeringen**

Om ervoor te zorgen dat de geplande investeringsbedragen zo goed mogelijk benut worden, wordt binnen Waterschap Scheldestromen gewerkt met een systeem van monitoring. Dit wordt gedaan op het vlak van exploitatie, prestaties als ook voor investeringen. Projectmanagers geven meerdere keren per jaar prognoses af met betrekking tot de verwachte bestedingen en het moment van afronding van investeringen. Daarnaast geven ze aan welke risico's er spelen. Door het in kaart brengen van deze informatie kan een goed beeld gevormd worden van de lopende investeringen en bijbehorende risico's. Dit om te proberen bijsturing mogelijk te maken, waar nodig.

Desondanks kan het toch gebeuren dat onverwachte zaken optreden, waardoor het geplande investeringsbedrag niet geheel benut wordt. Zo ook in 2017. De voornaamste afwijkingen vallen te noteren bij de programma's Watersystemen, Afvalwaterketen en in mindere mate Wegen en Bedrijfsvoering. In hoofdstuk 2.7. is hierover een nadere toelichting te lezen.

### **Goedkeurende accountantsverklaring op het gebied van getrouwheid en rechtmatigheid**

De controle van de jaarrekening 2016 heeft plaatsgevonden in maart 2017. Voor de jaarrekening 2017 is een goedkeurende controleverklaring ontvangen voor de getrouwheid en de rechtmatigheid.

### **Overige relevante onderwerpen binnen het programma bestuur en organisatie**

#### **Bestuur**

In 2017 is de algemene vergadering 7 maal bijeen geweest voor een formele vergadering. Hiernaast zijn een aantal bijeenkomsten geweest om kennis en inzicht te vergroten ten aanzien van actuele onderwerpen. Zo is er door de Unie van Waterschappen een toelichting verzorgd op de werkzaamheden van de adviescommissie die gevraagd is met voorstellen te komen om het belastingstelsel voor de waterschappen te moderniseren (CAB, Commissie Aanpassing Belastingstelsel). Dit onderwerp krijgt in 2018 zijn vervolg. Ook is in 2017 door de av-leden weer een workshop integriteit gevolgd. Terecht verwachten de ingezetenen integer handelen van zowel bestuurders als ambtenaren. Naast de bijeenkomsten op kantoor, zijn ook diverse werkbezoeken afgelegd. Onder andere de kustversterking West Zeeuws-Vlaanderen is bezocht en het Zeeuws Archief waar een groot deel van de historische documenten voor het waterschap wordt bewaard.

#### **Samenwerking**

Gestimuleerd vanuit de Zeeuwse werkgroep functionele samenwerking, is de samenwerking met andere Zeeuwse overheden verder uitgebouwd. Er is meer samengewerkt met de provincie op het gebied van geo/gis (o.a. landmeetkundig werk), wegenbeheer en ingenieursdiensten. Zo zijn er provincie ambtenaren gehuisvest in het waterschapskantoor Middelburg om bij wijze van proef te bezien in hoeverre gezamenlijke huisvesting kan bijdragen aan meer samenwerking. Ook de samenwerking met onderwijsinstellingen, zoals de Hogeschool Zeeland, is verder uitgebreid.

#### **Innovatie**

In 2017 zijn de inspanningen met betrekking tot innovatie verder voortgezet. Deze initiatieven zijn afkomstig vanuit de hele organisatie en hebben geleid tot meerdere projecten, bijvoorbeeld Phario bioplastics, de Zoet-zoutwaterkaart en de Colletgetour Dijkveiligheid. Ook dit jaar zijn er innovaties ingezonden voor de Waterinnovatieprijs en is de prijs ook daadwerkelijk gewonnen met de Multiflexmeter. De Unie van Waterschappen biedt als onderdeel van de prijs een versnellingsstraject en toegang tot belangrijke netwerken om de Multiflexmeter verder te kunnen realiseren. Er is voor 2017 een innovatie jaarverslag gemaakt in vorm van een boek dat de voortgang van huidige en nieuwe innovaties samenvat binnen thema's zoals Circulaire Economie, Doelmatigheid en Sociale Innovatie. Dit boek is ook bedoeld als middel om belangheb-

benden buiten het waterschap te kunnen informeren en inspireren. Er heeft zich verder een innovatiegroep gevormd, bestaande uit jonge waterschapsmedewerkers met enthousiasme voor het stimuleren van de innovatiecultuur en het innovatieproces binnen Scheldestromen. Eén noemenswaardig initiatief dat hier uit is ontstaan is de maandelijkse Kennislunch, een informele bijeenkomst waarbij er op allerlei gebieden kennis wordt gedeeld tussen medewerkers en externe partijen. In december vond de eerste editie plaats rondom de ‘digitale revolutie’. Ten behoeve van het halen van doelstellingen uit het bestuursprogramma zal er komende periode verder worden gebouwd op reeds geïmplementeerde acties. Innovatie wordt opgenomen in alle lagen van de organisatie en moet onderdeel worden van reguliere werkprocessen. In de eerste fase van 2018 zal er nadruk liggen op het actualiseren van de aanpak voor het verder inrichten van de structuur.

## Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	2017	
	Begroting	Jaarrekening
Externe kosten	13.374	12.299
Externe opbrengsten	-3.250	-3.621
Personeelskosten	11.973	11.286
Rente en afschrijving	3.412	3.387
<b>Netto kosten programma bestuur en organisatie</b>	<b>25.509</b>	<b>23.351</b>

### Toelichting belangrijkste financiële afwijkingen in de exploitatie:

#### Externe kosten

De externe kosten op bestuur en organisatie zijn ruim € 1 miljoen lager dan geraamd. Hierbij is sprake van een bedrag van € 77.000,- aan uitgesteld werk voor bouwkundige aanpassingen aan het kantoor in Middelburg dat zal worden uitgevoerd in 2018.

Voor tractie is € 105.000,- niet uitgegeven doordat de levering van de actieramen voor het veilig werken langs de weg begin 2018 plaatsvindt. Voor automatisering, centrale geografie en hydrografie is minder uitgegeven ten behoeve van ICT-acties (€ 296.000,-). Ook is hier minder uitgegeven aan onderhoud (€ 93.000,-). Voor juridische procedures is minder uitgegeven (€ 146.000,-). Er is sprake van hogere kosten voor personeelsbeleid en -beheer (€ 134.000,-) en van lagere kosten voor SaBeWa Zeeland (€ 137.000,-). In verband met de hogere rente moest er minder worden toegevoegd aan een pensioenvoorziening voor bestuurders (€ 238.000,-). Door een openstaande vacature voor innovatie en het later dan gepland inzetten van externe ondersteuning voor assetmanagement is er minder besteed aan assetmanagement en innovatie (€ 191.000,-). Tegenover deze lager kosten staan ook lagere onttrekkingen uit de bestemmingsreserves.

#### Externe opbrengsten

De externe opbrengsten zijn ruim € 370.000,- hoger dan geraamd. De verkoop van grond en overige inkomsten uit eigendommen, zoals pacht, erfpacht, huur van wateren en gronden hebben meer opgebracht dan voorzien (€ 494.000,-). Daarentegen zijn er minder opbrengsten uit peilingen voor Rijkswaterstaat (€ 43.000,-). Werkzaamheden aan de voorover stond het peilen in de weg. Aan het eind van het jaar was het weer te slecht om dit nog in te halen. De verhuur van kantoorruimte heeft ook minder opgebracht dan voorzien (€ 162.000,-). De provincie Zeeland heeft het kantoor Middelburg later betrokken dan voorzien. Tot slot is een hoger bedrag aan schadevergoedingen ontvangen (€ 50.000,-).

## Personeelskosten

De totale personeelskosten op dit programma vallen lager uit dan bij de begroting ingeschat. In werkelijkheid zijn de uren toegerekend op basis van tijdschrijven.

## Rente en afschrijving

Bij het programma bestuur en organisatie zijn de rente- en afschrijvingskosten € 25.000,- lager dan voorzien. Enerzijds veroorzaakt een hoger rentepercentage voor de nieuwe geldlening een stijging van de rentekosten, anderzijds wordt er minder rente toegerekend omdat de gemiddelde boekwaarde lager is dan geraamd. Dit laatste komt doordat enkele projecten in 2017 een lagere besteding hadden dan voorzien. Voorzien was dat op deze projecten al moest worden afgeschreven in 2017, hierdoor zijn de afschrijvingskosten lager.

## Investerings

Hieronder is een overzicht van de investeringen weergegeven, onderverdeeld in financieel afgerond, onderhanden en investeringen in voorbereiding uit het algemene voorbereidingskrediet. De specificaties van de investeringen zijn te vinden in hoofdstuk 6, bijlage 1.

De financieel afgeronde investeringen worden hierna toegelicht.

De actuele voortgang van de onderhanden projecten is opgenomen in de “projectenkaart-App”.

x € 1.000

Investerings	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2017			Besteding in 2017		
	bruto	subsidie/ bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto
<b>Bestuur en organisatie</b>									
Financieel afgerond	3.194	397	2.797	2.814	378	2.436	1.420	231	1.189
Onderhanden investeringen	2.497	0	2.497	158	0	158	102	0	102
<b>Totaal</b>	<b>5.691</b>	<b>397</b>	<b>5.294</b>	<b>2.972</b>	<b>378</b>	<b>2.594</b>	<b>1.522</b>	<b>231</b>	<b>1.291</b>

### Toelichting financieel afgeronde investeringen bestuur en organisatie

#### PRJ1387 Aankoop/vervangen tractiemiddelen 2017

Conform planning zijn 3 sneeuwplougen, 4 tractoren met werktuigen, 1 boot en 2 heftrucks aangeschaft. Verder is de kraan eind 2017 verkocht. Per saldo is € 116.000,- minder uitgegeven dan begroot.

#### PRJ1337 Beheer&onderhoud BGT

Op basis van een wettelijke plicht en op grond van het in juni 2014 vastgestelde projectplan Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) is in oktober 2016 de BGT voor Zeeland opgeleverd. Dit is een samenwerkingsverband tussen de gemeenten, de provincie en het waterschap. In 2017 is de BGT gereed gemaakt voor intern gebruik. In november was de BGT operationeel en wordt deze (verplicht) gebruikt in de werkprocessen van het waterschap. Van het totale investeringsbudget van € 660.000,- is € 639.236,- besteed.

#### PRJ1351 Aanschaf inkoopstelsel

Met de aanschaf van een inkoopstelsel willen we het inkoopproces efficiënter, en professioneler maken. Zo vinden de aanbestedingen vanaf 2016 volledig digitaal plaats. In het inkoopstelsel worden alle contracten vastgelegd en kunnen bestellingen digitaal (via webshops) bij leveranciers plaatsvinden.

In oktober 2015 is gestart met het digitaal verwerken van facturen in het nieuwe inkoopstelsel. Negometrix, het digitale aanbestedingsplatform, is vanaf 1 januari 2016 operationeel. Hiermee voldoen we ook aan de wettelijke eisen van digitaal aanbesteden. In de periode oktober 2015 en in 2016 is gefaseerd per afdeling het digitaal bestellen geïmplementeerd. Daarnaast zijn alle meerjarige contracten in het systeem vastgelegd. Met het inkoopstelsel is de inkoopbehoefte van het waterschap beter in beeld, zo kunnen er spendanalyses worden gemaakt. Dit draagt bij aan een efficiënter inkoopproces en het rechtmatig inkopen.

**PRJ1386 Aankoop/vervangen tractiemiddelen 2016**

In 2016 was de aanschaf van 2 klepelmaaiers niet meer gerealiseerd. Dit heeft begin 2017 plaatsgevonden waarna dit project was afgerond.

**PRJ1342 Verlichting in (werkgebied)kantoren**

Voor dit project is initieel een bedrag van € 75.000,- verstrekt. Het project bestond uit het vervangen van verlichting in werkgebieden in de kantoren Middelburg en Terneuzen naar LED-verlichting. Dit levert een geschatte jaarlijkse besparing op van 62.544 kWh. Gerekend zonder vervangingskosten van de LED-verlichting (LED-verlichting heeft erg lange levensduur), is de terugverdientijd van de investering slechts 6,2 jaar. De totale besparing gedurende de technische levensduur van de LED-verlichting is berekend op circa € 60.000,-. De kosten van elektriciteit van de hoofdkantoren Middelburg en Terneuzen zijn al aanzienlijk lager.

Het project is in 2016 technisch en in 2017 financieel afgerond. De uiteindelijke kosten waren € 79.498,-.

## 2.7 Belasting- en algemene opbrengsten

In dit programma worden de belastingopbrengsten en overige algemene opbrengsten opgenomen die de kosten van het waterschap dekken.

### Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	2017	
	Begroting	Jaarrekening
Externe kosten	145	79
Externe opbrengsten	-2.440	-2.712
Personeelskosten	0	0
Rente/rente eigen financieringsmiddelen	-1.538	-1.733
Belastingopbrengst (inclusief oninbaar/kwijtschelding)	-86.266	-86.031
<b>Netto kosten programma Belasting- en algemene opbrengsten</b>	<b>-90.099</b>	<b>-90.397</b>

#### Externe kosten

Van de geraamde post onvoorzien van € 100.000,- is geen gebruik gemaakt. Daarnaast was door de hogere rekenrente de toevoeging aan de personele voorziening lager dan geraamd (€ 34.000,-).

#### Externe opbrengsten

De opbrengst precario was € 55.000,- hoger dan voorzien en de opbrengst van leges was € 220.000,- hoger.

#### Rente/rente eigen financieringsmiddelen

De bespaarde rente betreft de rente over het eigen vermogen (reserves en voorzieningen). Daarnaast is er € 1.298.000,- rente ontvangen doordat er in 2017 een click heeft plaatsgevonden uit het garantieproduct dat is afgesloten met de afkoopsom voor overdracht van de wegen van de provincie Zeeland naar het voormalig waterschap Zeeuws-Vlaanderen.

#### Belastingopbrengst

De bruto-opbrengsten van de waterschapsbelastingen over 2017 kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Waterschapsbelasting	Bedragen * € 1.000,-	
	Begroting	Jaarrekening
Watersysteemheffing ingezetenen	16.480	16.578
Watersysteemheffing gebouwd	27.066	27.611
Watersysteemheffing ongebouwd	11.447	11.456
Watersysteemheffing natuurterreinen	214	243
Zuiveringsheffing	31.885	31.307
Verontreinigingsheffing	634	592
Kwijtschelding	-1.230	-1.513
Toevoeging voorziening oninbaar	-230	-243
<b>Totaal</b>	<b>86.266</b>	<b>86.031</b>

**Analyse resultaat belastingopbrengsten (-€ 0,235 miljoen)**

(bedragen x € 1.000,-)

<u>Ingezetenen</u>	-39	
meeropbrengst 2017		93
meer kwijtschelding 2017		- 108
meeropbrengst nog opgelegd voorgaande jaren		5
meer kwijtscheldingen voorgaande jaren		- 29

Het aantal eenheden voor 2017 was nog te laag begroot, 165.000 versus 166.435. Zowel bij de watersysteemheffing ngezetenen als bij de zuiveringsheffing is er een toename te zien van de kwijtscheldingen.

<u>Gebouwd</u>	554	
meeropbrengst 2017		511
meeropbrengst nog opgelegd voorgaande jaren		33
lagere toevoeging voorziening oninbaar		10

De waarde ontwikkeling is hoger dan geraamd.

<u>Ongebouwd</u>	7	
minderopbrengst 2017		- 64
meeropbrengst nog opgelegd voorgaande jaren		73
lagere toevoeging voorziening oninbaar		2

Oppervlakte ongebouwd versus begroting - 846 ha versus 2016 - 336 ha  
 Oppervlakte natuur versus begroting + 2.563 ha versus 2016 -1.865 ha  
 De hectares ongebouwd zijn nog te hoog begroot voor 2017, de afname ten opzichte van 2016 is de normale verwachte afname als gevolg van wijziging bestemming naar gebouwd c.q. natuur.

<u>Natuur</u>	30	
meeropbrengst 2017		20
meeropbrengst nog opgelegde voorgaande jaren		10

<u>Zuiveringsheffing huishoudens</u>	-730
minderopbrengst 2017	- 328
meer kwijtschelding 2017	- 94
minder opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren	- 197
meer kwijtscheldingen voorgaande jaren	- 51
hogere toevoeging voorziening oninbaar	- 60

In onderstaand overzicht is de ontwikkeling van het aantal vervuilingseenheden (v.e.'s) weergegeven voor de zuiveringsheffing.

Jaar	eenheden		
	huishoudens	bedrijven	Totaal
2014	415.836	141.227	557.063
2015	415.363	137.168	552.531
2015	415.404	131.561	546.965
2017	414.359	132.519	546.878

Jaarlijks is een afname te zien. Voor 2017 was er nog uitgegaan van een hoger aantal eenheden. Voor voorgaande jaren (2015 en 2016) was er nog verwacht 2 x € 100.000,- te kunnen opleggen met betrekking tot de leegstand. Na onderzoek bleek dit niet mogelijk. Over de afname van het aantal eenheden is regelmatig via de monitor gerapporteerd.

<u>Zuiveringsheffing bedrijven</u>	-15
minder opbrengst 2017	- 52
lagere toevoeging voorziening oninbaar	37

De lagere opbrengst 2017 wordt veroorzaakt door de afname van 1 bedrijf.

<u>Verontreinigingsheffing huishoudens</u>	-13
minderopbrengst 2017	- 12
minder opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren	- 1

<u>Verontreinigingsheffing bedrijven</u>	-29
meer opbrengst 2017	3
minder opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren	- 32

De opbrengsten verontreinigingsheffing liggen in de lijn met de begroting.

## 2.8 Analyse investeringen

### Algemeen

In de programmabegroting 2017 is aangegeven dat er gestuurd zal worden op netto bestedingen van € 34,8 miljoen. Dit bedrag ligt hoger dan het oorspronkelijk bestuurlijk afgesproken volume van rond de € 27 miljoen. Dit komt doordat de besteding in 2016 lager lag dan gepland als gevolg van doorgeschoven investeringen en verwachte subsidies en bovenop het volume van 2017 is gekomen.

Ook in 2017 is gebleken dat er zich altijd onverwachte zaken voordoen, waardoor de in de begroting 2017 geplande netto bestedingen in werkelijkheid lager uitvallen. Soms binnen, maar ook buiten de eigen invloedssfeer. Hierdoor is er een verschil tussen de oorspronkelijke geplande netto bestedingen in de begroting 2017 (€ 34,388 miljoen) en de daadwerkelijke netto realisatie (€ 23,182 miljoen). Per saldo is er zodoende sprake van een lagere besteding over 2017 van € 11,206 miljoen. Voor een nadere specificatie van de verschillen per programma en de toelichting van de voornaamste verschillen wordt verwezen naar 2.8.4.

Van deze lagere besteding van € 11,206 miljoen is bij de vaststelling van het MJP 2018-2021 en MIP 2018 € 5,9 miljoen doorgeschoven en verhoogd op het netto bestuurlijke volume voor 2018. Vervolgens is € 2,6 miljoen meegenomen in de Programmabegroting 2018 en hierbij doorgeschoven en opgeteld bij het bestuurlijke volume voor de periode 2018-2021. Concreet betekent de uitkomst over 2017 dat € 2,706 miljoen aanvullend zal doorschuiven naar 2018 en volgende jaren. Bij de opstelling van het MJP 2018-2022 en MIP 2018 zal deze verschuiving worden meegenomen.

### Kredieten

In de programmabegroting 2017 is in totaal voor bruto € 26,77 miljoen aan nieuwe kredieten aangekondigd. Dit bedrag bestond voor € 10,98 miljoen aan machtigingsinvesteringen in de sfeer van onderhoud, vervanging en bedrijfsvoering. Het andere deel van € 15,79 miljoen betrof investeringen waarvoor separate voorstellen zijn aangekondigd. De kredieten van de machtigingsinvesteringen zijn verstrekt bij vaststelling van de programmabegroting 2017. Voor de overige investeringen zijn in de loop van 2017 de kredieten door de algemene vergadering verleend op basis van de 11 aangekondigde separate voorstellen. Het ging bij deze separate voorstellen onder andere om de volgende projecten:

- Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2017;
- Uitvoering duikers/stuwen GGOR/WB21 2017;
- Baggeren Domburgse watergang;
- Baggeren Vinkenisse- en Bathsekreek;
- Baggeren Koegat;
- Fietspad Goes - Kattendijke;
- Fietspad Korenweg;
- Vervangen peilboot Meermin III.



**Financieel afgeronde/onderhanden investeringen en voorbereidingskrediet**

X € 1.000

Investeringen	verstrekt krediet			totale besteding t/m 2017			besteding in 2017 netto
	bruto	subsidie / bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto	
<b>Financieel afgeronde investeringen</b>							
Waterkeringen	79.835	79.529	306	95.842	95.636	206	206
Watersystemen	8.048	850	7.198	6.971	2	6.969	3.634
Wegen	2.953	0	2.953	2.161	6	2.155	729
Afvalwaterketen	4.500	600	3.900	4.355	1.004	3.351	1.684
Bestuur en organisatie	3.194	397	2.797	2.814	378	2.436	1.189
<b>subtotaal</b>	<b>98.530</b>	<b>81.376</b>	<b>17.154</b>	<b>112.143</b>	<b>97.026</b>	<b>15.117</b>	<b>7.442</b>
<b>Onderhanden investeringen</b>							
Waterkeringen	37.268	35.574	1.694	39.177	38.822	355	261
Watersystemen	26.337	5.569	20.768	14.604	3.762	10.842	3.780
Wegen	9.379	1.699	7.680	4.045	73	3.972	3.374
Afvalwaterketen	27.305	255	27.050	12.006	0	12.006	8.144
Bestuur en organisatie	2.497	0	2.497	158	0	158	102
<b>subtotaal</b>	<b>102.786</b>	<b>43.097</b>	<b>59.689</b>	<b>69.990</b>	<b>42.657</b>	<b>27.333</b>	<b>15.661</b>
<b>Algemeen voorbereidingskrediet</b>							
<i>Voorbereiding uit het algemene voorbereidingskrediet</i>							
<i>(door de algemene vergadering € 1,5 miljoen verstrekt)</i>							
Watersystemen	281	0	281	119	0	119	90
Wegen	103	0	103	160	156	4	-10
Afvalwaterketen	100	0	100	0	0	0	0
<b>subtotaal</b>	<b>484</b>	<b>0</b>	<b>484</b>	<b>279</b>	<b>156</b>	<b>123</b>	<b>80</b>
<b>Totaal</b>	<b>201.800</b>	<b>124.473</b>	<b>77.327</b>	<b>182.412</b>	<b>139.839</b>	<b>42.573</b>	<b>23.183</b>

**Financieel afgeronde investeringen**

In de jaarverslaggeving is er voor gekozen om de inhoudelijke toelichting op de financieel afgeronde projecten op te nemen bij de diverse programma's gezien de bijdrage die de investeringen hebben aan het bereiken van de doelstellingen binnen de programma's (zie toelichting op de financieel afgeronde projecten in de hoofdstukken 2.1 t/m 2.5).

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat de financieel afgeronde investeringen in 2017 (totale besteding t/m 2017 van € 15,117 miljoen) qua werkelijke besteding € 2,037 miljoen lager uitvallen in vergelijking met de verstrekte kredieten voor deze investeringen (€ 17,154 miljoen).

De financiële analyse van de financieel afgeronde projecten is hieronder opgenomen. Hierbij is niet elk project afzonderlijk toegelicht, maar wordt een beeld op hoofdlijnen gegeven per programma van de projecten met de voornaamste financiële afwijkingen. Voor een volledig overzicht van alle financieel afgeronde projecten en de financiële afwijkingen per project wordt verwezen naar hoofdstuk 6, bijlage 1.

Een groot deel van de lagere besteding van € 2,037 miljoen wordt verklaard door lagere bestedingen binnen het programma Wegen. Bij de investering Fietsroute Terneuzen-Zeedorp bleek de aanleg van het fietspad binnendijs niet nodig. Daarnaast viel de besteding bij de investering Reconstructies Wegen 2016 lager uit, omdat de uitvoering van een reconstructie

niet te realiseren bleek binnen het nog resterende krediet. Deze reconstructie vindt nu op een later moment plaats en zal vanuit het dan beschikbaar te stellen krediet voor reconstructies worden gefinancierd.

Binnen het programma Afvalwaterketen is een aantal renovaties van rioolgemalen lager uitgevallen als gevolg van een gunstige aanbesteding en bijgestelde ontwerpeisen. Ook is er per saldo minder uitgegeven bij de investering met betrekking tot het relinen van het vrijvervalstelsel Terneuzen, als gevolg van bijdragen vanuit de gemeente Terneuzen die in 2017 verantwoord zijn. De aanleg van het nieuwe rioolgemaal Groede Schuitvlotstraat is daarentegen iets duurder uitgevallen.

Een gunstig uitgevallen aanbestedingstraject bij de aanpassing van de inlaat Deurloo en lagere bestedingen bij het grootschalig baggerwerk 2014 zorgen voor een lager besteed bedrag bij het programma Watersystemen.

Binnen het programma Bestuur en organisatie is de aankoop en het vervangen van tractiemiddelen lager uitgevallen.

#### Onderhanden investeringen

De actuele voortgang van de onderhanden projecten is opgenomen in de app “Projectenkaart”.

#### Vorbereidingskrediet

Alle investeringen die in de programmabegroting /meerjarenraming en het meerjaren investeringsprogramma (MIP) zijn opgenomen en waarvoor de algemene vergadering het krediet verstrekt op basis van separate voorstellen, worden voorbereid vanuit het algemene voorbereidingskrediet van € 1,5 miljoen. Hiertoe heeft de algemene vergadering het dagelijks bestuur gemachtigd. De voorbereiding bestaat uit alles wat nodig is om het project gereed te maken voor de uitvoering. Dit is onder andere de grondaankoop, vergunningverlening, onderzoek en bestekvoorbereiding. Per eind 2017 is voor € 484.000,- aan voorbereidingskrediet verstrekt. Voor een specificatie van de inzet van het voorbereidingskrediet wordt verwezen naar hoofdstuk 6, bijlage 1: onderdeel “Investeringen uit het algemene voorbereidingskrediet per 31-12-2017”.

### **Bestedingen**

#### Algemeen

Hierna wordt een algemeen beeld geschetst van de bestedingen van de investeringen in 2017. Voor 2017 waren nieuwe investeringskredieten opgenomen waarvan de netto bestedingen samen met de netto bestedingen uit eerder verstrekte kredieten en voorbereidingskredieten in principe zouden leiden tot een netto besteding van € 34,4 miljoen. Dit bedrag paste dus binnen het oorspronkelijk voor 2017 vastgestelde bestuurlijke volume van € 34,8 miljoen. In de onderstaande tabel is per programma te zien wat het in de begroting 2017 opgenomen netto bestedingsbedrag was en de daadwerkelijke netto besteding over 2017. In bijlage 1 is een specificatie opgenomen van de projecten per programma en de daadwerkelijke bestedingen van de financieel afgeronde en onderhanden investeringen. x€1.000

Programma	Netto Besteding in begroting 2017	Netto besteding in 2017	Hogere/lagere besteding in 2017	Specificatie
Waterkeringen	315	467	152	Bijlage 1
Watersystemen	12.280	7.504	-4.776	Bijlage 1
Wegen	5.050	4.092	-958	Bijlage 1
Afvalwaterketen	14.837	9.828	-5.009	Bijlage 1
Bestuur & organisatie	1906	1.291	-615	Bijlage 1
<b>Totaal</b>	<b>34.388</b>	<b>23.182</b>	<b>-11.206</b>	

Ten opzichte van de geplande bestedingen van € 34,4 miljoen is er sprake van een lagere besteding van netto circa € 11,2 miljoen. Het overgrote deel van de lagere bestedingen is ontstaan op de programma's Afvalwaterketen en Watersystemen en in de mindere mate op de programma's Wegen en Bestuur en organisatie. Hierna wordt per programma verder ingegaan op de voornaamste afwijkingen.

#### Waterkeringen

In 2017 bedraagt de werkelijke besteding qua investeringen binnen het programma Waterkeringen € 0,467 miljoen netto (bruto € 5,906 miljoen). In de begroting 2017 was een bedrag van € 0,315 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 0,152 miljoen netto meer uitgegeven dan begroot.

#### Watersystemen

In 2017 bedraagt de werkelijke besteding voor investeringen binnen het programma Watersystemen € 7,504 miljoen netto (bruto € 11,268 miljoen). In de begroting 2017 was een bedrag van € 12,280 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 4,776 miljoen netto minder uitgegeven dan begroot.

Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen. Binnen het programma Watersystemen zijn er in 2016 voor drie projecten POP-subsidies binnengehaald. Door de lange doorlooptijd van de subsidieaanvraag bij de subsidieverstrekker heeft de toekenning van de subsidie niet meer in 2016 plaatsgevonden. De verantwoording van de subsidietoekenning voor deze projecten heeft nu in 2017 plaatsgevonden met een lagere besteding tot gevolg. In totaal is er circa € 1,3 miljoen netto minder uitgegeven op deze drie projecten. Voor een aantal andere baggerprojecten heeft in 2017 zowel een aanbestedingsvoordeel als vertraging in het werk plaatsgevonden. Deze vertragingen zijn onder andere het gevolg van het feit dat het gros van het werk bij dergelijke projecten pas in het laatste deel van het jaar kan starten. Dit heeft geen gevolgen voor de tijdige afronding van de projecten, maar leidt in 2017 wel tot een lagere besteding van circa € 2,2 miljoen netto. Een andere voorname reden voor het niet realiseren van de geplande bestedingen binnen het programma Watersystemen, is het doorschuiven van bestedingen naar 2018 voor het project Uitvoering duikers en stuwen GGOR/WB21 2017. Dit als gevolg van het feit dat er informatie niet op orde was.

#### Wegen

In 2017 bedraagt de werkelijke besteding voor investeringen binnen het programma Wegen € 4,092 miljoen netto (bruto € 4,238 miljoen). In de begroting 2017 was een bedrag van € 5,050 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 0,958 miljoen netto minder uitgegeven dan begroot.

Deze lagere besteding wordt voor een groot deel verklaard door fors lagere bestedingen op het project fietspad Korenweg Lewedorp door een aanbestedingsvoordeel. Daarnaast is er een deel van de bestedingen voor het restant van de aanleg van het fietspad Goes-Kattendijke doorgeschoven naar 2018.

#### Afvalwaterketen

In 2017 bedraagt de werkelijke besteding voor investeringen binnen het programma Afvalwaterketen € 9,828 miljoen netto (bruto € 10,730 miljoen). In de begroting 2017 was een bedrag van € 14,837 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 5,009 miljoen netto minder uitgegeven dan begroot.

Deze lagere besteding wordt met name veroorzaakt door verschuivingen in het kasritme bij het project rwzi Groede (Noordweg) en uitbreiding rwzi Breskens. De lagere bestedingen voor dit project zijn het gevolg van onvoorziene omstandigheden in het aanbestedingstraject en een landelijk tekort aan beschikbare heipalen eind 2017. Daarnaast is er door vertragingen sprake van doorgeschoven bedragen op de investeringen voor de rwzi Walcheren (informatie was niet op orde) en de rioolgemalen Duiveland en Zierikzee.

### Bestuur en organisatie

In 2017 bedraagt de werkelijke besteding voor investeringen binnen het programma Bestuur en organisatie € 1,291 miljoen netto (bruto € 1,522 miljoen). In de begroting 2017 was een bedrag van € 1,906 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 0,615 miljoen netto minder uitgegeven dan begroot.

De lagere besteding wordt met name veroorzaakt door een verschuiving in het kasritme bij de vervanging van de peilboot Meermin III. Daarnaast is er onder andere een verschuiving in het kasritme bij de investering betreffende de servicegerichte architectuur.

### **Gerealiseerde projecten in 2017**

In de programmabegroting 2017 waren naast de 11 separate kredietvoorstellen ook 18 projecten in de machtiging opgenomen. Naast deze 29 nieuwe projecten in 2017, liep er vanuit 2016 nog een aantal projecten door en werd de voorbereiding van projecten voor 2018 al gestart. Voornamelijk projecten die (technisch) gerealiseerd zijn in 2017, betreffen onder meer de Berging Volkerak- Zoommeer, de aanleg van vele kilometers natuurvriendelijke oevers, het aanleggen en ombouwen van verschillende gemalen, het realiseren van het fietspad aan de Korenweg bij Lewedorp en het opleveren van de BGT (Basisregistratie Grootchalige Topografie). Dat ook in 2017 weer veel projecten met succes zijn afgerond en voorbereid, komt met name door een gedegen voorbereiding van de projecten, interne sturing en monitoring. Er wordt continu bekeken of het interne proces verder verbeterd kan worden.

Van de 32 technisch afgeronde projecten in 2017 zijn er 26 binnen de toegestane tijdslimiet (tot uiterlijk 6 maanden na vastgestelde technische afronding in de AV) afgerond. De andere 6 projecten zijn tijdens één van de monitors investeringen in 2016 en 2017 aan de AV gemeld en is de datum van technische afronding na besluitvorming verschoven. Tot slot is er sprake van 71 projecten die op dit moment nog onderhanden zijn en in 2018 of latere jaren zullen worden afgerond.

### 3 Paragrafen

#### 3.1 Ontwikkelingen in het vorig begrotingsjaar

Ook in 2017 is er een Meerjarenperspectief (MJP) opgesteld en is het Meerjaren Investeringsprogramma (MIP) geactualiseerd. De algemene vergadering heeft in 2017 drie begrotingswijzigingen van de programmabegroting vastgesteld. Verder zijn aan de algemene vergadering op diverse tijdstippen monitors van de exploitatie, investeringen en prestaties aangeboden.

#### 3.2 Incidentele baten en lasten

In onderstaande tabel is een opsomming gemaakt van de incidentele lasten en baten in 2017.

Incidentele baten en lasten	x € 1,-	
	Lasten	Baten
- onderzoek bruggen in wegen	92.000	92.000
- cultuurhistorische duikers	50.000	50.000
- zichtbaarheid	24.000	24.000
- innovatie	66.000	66.000
- uitgestelde werken en diensten 2016	792.000	792.000
- groot onderhoud hoofdkantoor Middelburg	470.000	470.000
- buitendijkse fietspaden	200.000	200.000
- oeverherstel	300.000	300.000
- onderhoud Walcherseweg - Middelburgse weg	38.000	38.000
<b>Totaal</b>	<b>2.032.000</b>	<b>2.032.000</b>

#### 3.3 Waterschapsbelastingen

##### Belastingheffing

De (netto)kosten worden gedekt door drie heffingen:

- Watersysteemheffing;
- Zuiveringsheffing;
- Verontreinigingsheffing.

##### Watersysteemheffing

De watersysteemheffing betreft de kosten van het watersysteembeheer met inbegrip van de zorg voor de waterkeringen, de directe lozingen op oppervlaktewater, het wegenbeheer en het passief deel van het zuiveringsbeheer.

##### Zuiveringsheffing

De zuiveringsheffing dekt de kosten van het transporteren en het zuiveren van afvalwater op rwzi's en de kosten van slibverwerking. De kosten van het passief gedeelte van het waterkwaleitsbeheer (gedeelte van planvorming, beheersing van lozingen e.d.) zijn bij het watersysteembeheer ondergebracht.

##### Verontreinigingsheffing

De verontreinigingsheffing wordt geheven van degenen die direct lozen op het oppervlaktewater (iba's, septictanks). De opbrengst komt ten goede aan het watersysteembeheer.

### De kostentoedeling

De wijze waarop de kosten en opbrengsten van het watersysteembeheer aan de belastingplichtige categorieën (ingezetenen, eigenaren van ongebouwde onroerende zaken, natuurterreinen en gebouwde onroerende zaken) worden toegerekend, is vastgelegd in de kostentoedelingsverordening.

Het kostendeel van de categorie ingezetenen (solidariteitsdeel) is bepaald aan de hand van de gemiddelde inwonerdichtheid per vierkante kilometer in het waterschapsgebied.

De toedeling van de resterende kosten aan de overige drie categorieën (profijtdeel) vindt plaats aan de hand van de waarde van onroerende zaken in het economisch verkeer. De onderlinge waardeverhouding van de onroerende zaken bepaalt het kostendeel per categorie.

De toedeling van de kosten van het watersysteembeheer aan de verschillende categorieën is in de kostentoedelingsverordening 2016 als volgt:

- Ingezetenen 30,00%
- Gebouwd 48,60%
- Ongebouwd 21,06%
- Natuurterreinen 0,34%

Belastingeenheden		
	Begroting	Jaarrekening
Woonruimten	165.000	166.435
WOZ-waarden in € 1.000,-	46.361.000	47.221.862
Hectares ongebouwd	152.383	151.537
Hectares natuurterreinen	26.202	28.765
Vervuilingseenheden zuiveringsheffing	553.425	546.878
Vervuilingseenheden verontreinigingsheffing	11.000	10.849

### 3.4 Onttrekkingen aan (overige) bestemmingsreserves en voorzieningen

#### Algemene reserves en de bestemmingsreserves

bedragen x € 1.000,-

Algemene reserves en bestemmingsreserves	Saldo 31-12-2016	Onttrekking resultaat 2016	Toevoeging resultaat 2016	Saldo 31-12-2016 na resultaatbestemming	Onttrekking 2017	Toevoeging 2017	Saldo 31-12-2017
<b>Algemene reserves</b>							
Watersysteembeheer	10.671		98	10.769	1.389	2.101	11.481
Watersysteembeheer Veerse Meer	84			84		85	169
Zuiveringsbeheer	-284		915	631	163	135	603
<b>Totaal algemene reserves</b>	<b>10.471</b>		<b>1.013</b>	<b>11.484</b>	<b>1.552</b>	<b>2.321</b>	<b>12.253</b>
<b>Bestemmingsreserves</b>							
<b>Tariefegalisatiereserves</b>							
Watersysteemheffing ingezetenen	801		34	835	600		235
Watersysteemheffing ongebouwd	-48		11	-37		24	-13
Watersysteemheffing gebouwd	401		117	518			518
Watersysteemheffing natuurterreinen	-6		60	54		3	57
Zuiveringsheffing	438	760		-322			-322
<b>Totaal tariefegalisatiereserves</b>	<b>1.586</b>	<b>760</b>	<b>222</b>	<b>1.048</b>	<b>600</b>	<b>27</b>	<b>475</b>
<b>Overige bestemmingsreserves</b>							
Kapitaallasten fietspaden Zeeuws-Vlaanderen	5.069			5.069	125		4.944
Kapitaallasten extra afslag A-58 Goes	581			581	6		575
Damaanzetten Oosterscheldekering en kanaal	167			167			167
Peilbesluiten Veerse Meer, steigers	169			169			169
Zandsuppletie Sophiastrand	417			417			417
Groot onderhoud waterkeringen	165			165			165
Overname waterkeringen van Rijkswaterstaat	250			250	46		204
Onderzoek bruggen in wegen	92			92	92		0
Uitgestelde werken en diensten 2016	0		792	792	792		0
Uitgestelde werken en diensten 2017	0			0		955	955
Walcherseweg-Middelburgse weg	0			0	38	470	432
Cultuurhistorische duikers en sluizen	500			500	50		450
Zichtbaarheid	40			40	24		16
Innovatie	246			246	65		180
Zorgplicht	0			0	176	500	325
Groot onderhoud hoofdkantoor Middelburg	0		470	470	470		0
Assetmanagement	0		375	375	5		371
Buitendijkse fietspaden	0		200	200	200		0
Veilig werken langs de weg	0		105	105			105
Depotbeheer	0		100	100			100
Grondonderzoek Marinierskazerne Vlissingen			200	200	200		0
Oeverherstel			300	300	300		0
<b>Totaal overige bestemmingsreserves</b>	<b>7.696</b>	<b>0</b>	<b>2.542</b>	<b>10.238</b>	<b>2.589</b>	<b>1.925</b>	<b>9.574</b>
<b>Totaal bestemmingsreserves</b>	<b>9.282</b>	<b>760</b>	<b>2.764</b>	<b>11.286</b>	<b>3.189</b>	<b>1.952</b>	<b>10.049</b>
<b>Totaal alg.- en bestemmingsreserves</b>	<b>19.753</b>	<b>760</b>	<b>3.777</b>	<b>22.770</b>	<b>4.741</b>	<b>4.273</b>	<b>22.302</b>

### 3.5 Weerstandsvermogen, - capaciteit en risico's

#### Algemeen

Het weerstandsvermogen legt de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's en geeft aan hoe robuust de financiële positie van de organisatie is. Dit is van belang wanneer zich een financiële tegenvaller voordoet. Een goed weerstandsvermogen kan voorkomen dat elke tegenvaller direct leidt tot hogere lasten voor de belastingplichtigen.

*Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:*

- a. *de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;*
- b. *alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.*

In de algemene vergadering van 6 oktober 2011 is de Nota weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen vastgesteld. Met deze beleidsnota is in de onderstaande berekening van het weerstandsvermogen rekening gehouden.

#### De weerstandscapaciteit

In de weerstandscapaciteit worden alleen die middelen opgenomen die in een begrotingsjaar en de daarop volgende begrotingsjaren vrij aanwendbaar zijn zonder dat dit effect heeft op de gewenste kernactiviteiten van het waterschap en de gewenste ontwikkeling van de lastendruk.

Dit geldt voor de algemene reserve en het niet bestemde deel van de tariefegalisatiereserves. De aanwezige overige bestemmingsreserves maken geen deel uit van de weerstandscapaciteit. Deze worden ingezet voor het doel waarvoor deze gevormd zijn.

De totale weerstandscapaciteit per ultimo van het jaar kan dan als volgt bepaald worden:

Beschikbaar	Begroot	Rekening
Stille reserve	p.m.	p.m.
Belastingcapaciteit	p.m.	p.m.
Onvoorzien	0,100 mln.	- mln.
Algemene reserves	10,106 mln.	12,253 mln.
Tariefegalisatiereserves	1,013 mln.	0,475 mln.
<b>Totaal</b>	<b>11,219 mln.</b>	<b>12,728 mln.</b>

#### Risico's

Een algemeen gangbare definitie van het begrip risico is: *De kans op het optreden van een gebeurtenis met een negatief effect op het bereiken van de doelstellingen.*

De voor het weerstandsvermogen relevante risico's zijn die risico's waarvoor geen maatregelen (bijvoorbeeld verzekering of voorziening) zijn getroffen en die van materiële betekenis zijn in relatie met de financiële positie.

#### Deelneming in Slibverwerking Noord-Brabant

Waterschap Scheldestromen is voor 7,8% aandeelhouder in N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). SNB verwerkt zuiverings-slib in een slibverbrandingsinstallatie (SVI). SNB is een naamloze vennootschap, wat inhoudt dat de aansprakelijkheid van de aandeelhouders in beginsel beperkt is tot hun verplichting om de door hen gehouden aandelen vol te storten.

#### Fiscale en financiële transacties

In het verleden is SNB diverse fiscale en financiële transacties aangegaan. Momenteel resteert alleen nog een Cross Border Lease (CBL). Waterschap Scheldestromen is door de oorspronkelijk-



ke aandeelhouders in SNB gevrijwaard van enige aansprakelijkheid en schade inzake deze fiscale en financiële transacties. De belangrijkste risico's die worden onderkend voor waterschap Scheldestromen hebben dan ook alleen maar betrekking op de slibverwerkingsactiviteiten.

#### *Onderbezetting SVI*

In de komende jaren wordt een afname van de slibproductie verwacht door de ombouw van zuiveringen tot energie- en grondstoffenfabrieken, waardoor een onderbezetting van de SVI dreigt. Onderbezetting van de SVI leidt tot hogere verwerkingskosten voor de aandeelhouders. In de afgelopen jaren is dit risico sterk afgenomen door nieuwe acquisities. Hierdoor is er op dit moment geen sprake van onderbezetting. Dit kan evenwel veranderen als het rendement van de energiefabrieken op orde komt. De ontwikkelingen op dit gebied worden nauwgezet in het oog gehouden.

#### *Terugwinnen van grondstoffen*

Terugwinnen van grondstoffen op de zuivering heeft (mogelijk) gevolgen voor de verduurzamingsstrategie van SNB ten aanzien van de slibeindverwerking. Terugwinnen van grondstoffen is een belangrijk onderdeel om te komen tot een verdere verduurzaming van de totale afvalwaterketen. In de keten zullen partijen meer afstemming moeten gaan zoeken om sub-optimalisaties in de keten te vermijden. SNB tracht deze afstemming met haar aandeelhouders te vinden. Dit is nodig om (toekomstige) besparingen veilig te stellen.

#### *Afhankelijkheid van derden*

SNB is in redelijke mate afhankelijk van derden voor de toevoer van grondstoffen, onderhoudsbedrijven en afvoer van reststoffen om de continuïteit van het verwerkingsproces te garanderen. Beheersing van dit risico wordt gemitigeerd door een adequate regievoering, screening van externe contractpartijen en contractbeheer. Een deel van de reststoffen zet SNB af in Duitsland in de zogenaamde Versatzbau. Mogelijk komt aan die toepassing een einde omdat Nederland, als enige in de EU, dit niet meer ziet als een nuttige toepassing. Er loopt momenteel een procedure bij de Raad van State dienaangaande.

#### *Fluctuatie in slibaanvoer*

Het is mogelijk dat slibtoevoer in de komende jaren sterk kan fluctueren indien de Energiefabrieken niet stabiel genoeg kunnen functioneren. De energiefabrieken zorgen voor een sterke afname in de slibproductie bij sommige klanten van SNB. Evenwel ontstaan mogelijk operationele problemen in verwerking dan wel opslag van slib indien de energiefabrieken niet stabiel genoeg kunnen draaien. Dit vraagt om overleg met de klanten op welke wijze in dat geval meer aanvoer opgevangen kan worden. SNB heeft hier onvoldoende voorzieningen voor. In 2018 gaat SNB hierover afspraken maken.

#### *Fiscale wetgeving*

Wijzigingen en toepassing van fiscale wetgeving kunnen van redelijke invloed zijn op het resultaat van de slibeindverwerking. In het regeerakkoord wordt aangegeven dat per 2019 de vrijstelling voor de afvalstoffenbelasting vervalt voor de verwerking van zuiverings-slib. SNB staat in nauw contact met de Unie van Waterschappen om te voorkomen dat deze vrijstelling niet gaat vervallen. Daarnaast neemt de complexiteit toe inzake de juiste toepassing van de afspraken met de Belastingdienst ten aanzien van de omzet- en vennootschapsbelasting. Om de risico's op dit gebied te beperken, zijn in 2017 de interne controlemaatregelen verder aangescherpt.

#### Zoetwatervoorziening Tholen en St.-Philipsland

In 2014 is de zoetwaterheffing Tholen en St.-Philipsland ingevoerd. De juridische grondslag daarvoor is gelegen in artikel 115 Waterschapswet en de daarop gebaseerde Retributieverordening zoetwatervoorziening Tholen en St.-Philipsland. Deze verordening is eind 2013 door de algemene vergadering vastgesteld. Met de zoetwaterheffing is een jaarlijkse opbrengst gemoeid van ruim € 200.000,-. Dit bedrag komt nagenoeg overeen met de door het waterschap

te maken kosten voor de zoetwaterheffing. Een belanghebbende heeft beroep ingesteld tegen de opgelegde waterschapsaanslag. De rechtbank heeft in januari 2016 uitspraak gedaan en heeft daarbij de retributieverordening onverbindend verklaard. Op 14 december 2017 heeft het gerechtshof Den Bosch uitspraak gedaan, waarbij de uitspraak van de rechtbank is bevestigd. In januari 2018 heeft het waterschap beroep in cassatie ingesteld bij de Hoge Raad. De verwachting is dat een uitspraak van de Hoge Raad een jaar op zich zal laten wachten. Een terugbetaling van mogelijk onterecht betaalde belasting is niet aan de orde voor belastingaanslagen die onherroepelijk zijn geworden voor de dag waarop de Hoge Raad arrest heeft gewezen.

#### Tariefdifferentiatie wegen

Op 28 december 2016 heeft de rechtbank Overijssel in een belastingprocedure tussen de provincie Flevoland en het belastingkantoor GBLT dat namens waterschap Zuiderzeeland de heffing van de waterschapsbelastingen verzorgt, overwogen dat het begrip ‘verharde openbare wegen’ zoals dat in artikel 122, derde lid, onder b, van de Waterschapswet voor de tariefdifferentiatie wegen wordt gebruikt, beperkt moet worden uitgelegd. De rechtbank oordeelde dat onverharde weggedeelten die dienstbaar zijn aan de (verkeersfunctie van de) verharde weg, niet onder de reikwijdte van dit begrip vallen. Volgens de rechter mag de tariefdifferentiatie wegen zich dus alleen uitstrekken over verharde weggedeelten. Het gaat om een principiële uitspraak met in potentie grote financiële gevolgen voor de waterschappen omdat alle waterschappen een tariefdifferentiatie wegen hanteren en hierbij uitgaan van de ruime interpretatie van het begrip ‘verharde openbare wegen’. Het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden heeft in hoger beroep de uitspraak van de rechtbank bevestigd. GBLT heeft begin 2018 beroep in cassatie ingesteld bij de Hoge Raad. Er moet rekening mee gehouden worden dat het ongeveer 1 jaar duurt voordat de Hoge Raad tot een beslissing komt. Op grond van een gemaakte analyse bedraagt de omvang van het risico voor Scheldestromen circa € 350.000,- op jaarbasis. Een terugbetaling van mogelijk onterecht betaalde belasting is niet aan de orde voor belastingaanslagen die onherroepelijk zijn geworden voor de dag waarop de Hoge Raad arrest heeft gewezen.

#### (Overige) operationele risico's

Operationele risico's zijn risico's waar elke organisatie mee te maken heeft. In het algemeen is een operationeel risico een risico dat voortkomt uit de operatie van bedrijfsfuncties binnen een organisatie. De term operationeel risico is typisch een algemene term en behelst eveneens frauderisico's, juridische risico's, fysieke- of milieurisico's. Meer specifiek kunnen operationele risico's gedefinieerd worden als risico als gevolg van ontoereikende of niet succesvolle interne processen, mensen en systemen of van externe gebeurtenissen.

Onder deze risico's vallen onder andere, grotendeels gericht op externe gebeurtenissen, winterschade, gladheidbestrijding en wateroverlast. Deze risico's worden maximaal geraamd op € 4 miljoen.

#### **Weerstandsvermogen**

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit.

Bij beoordelen van het weerstandsvermogen wordt gebruik gemaakt van onderstaande tabel.

Waardering	Verhouding	Betekenis
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Op basis van deze indeling kan het weerstandsvermogen als volgt worden geclassificeerd.

	<b>begroot</b>	<b>rekening</b>
Risico's	€ 4 miljoen	€ 4 miljoen
Weerstandscapaciteit	€ 11,219 mln.	€ 12,728 mln.
Weerstandsvermogen	2,8	3,18
Waardering	A	A

### 3.6 Financiering, rente en schuldpositie

Het waterschap is verplicht op grond van De “Wet Financiering decentrale overheden” (Wet Fido) een treasuryparagraaf op te nemen in het jaarverslag. Doel is het bevorderen en transparant maken van het financierings- en treasurybeleid, het verbeteren van de besluitvorming daarover en het beter mogelijk maken van een goede beoordeling daarvan door de toezicht-houder. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vermogensbehoefte, de renteontwikkeling en het risicobeheer.

#### Vermogensmutaties

De vermogenstoename of afname in het afgelopen jaar kan bepaald worden door het verschil tussen herkomst en bestedingen van middelen.

<b>Vermogensmutaties</b>		Bedragen x € 1.000	
		<b>Herkomst</b>	<b>Besteding</b>
<i>Vaste activa:</i>	Afschrijvingen	18.528	
	Bijdragen van derden	16.573	
	Bruto uitgaven		35.078
<i>Eigen vermogen:</i>	Toevoegingen	4.274	
	Onttrekkingen		4.741
<i>Voorzieningen:</i>	Toevoegingen	58	
	Onttrekkingen		382
<i>Langlopende schulden:</i>	Stortingen	30.000	
	Aflossingen		32.269
	Totaal	69.433	72.470
		<b>Vermogenstoename</b>	<b>-3.037</b>

#### Financiering

In 2017 is voor € 32.269.000,- afgelost en zijn voor € 30.000.000,- vaste financieringsmiddelen aangetrokken. De restant schuld bedraagt op 31 december 2017 € 238.210.055,-.

#### Renteontwikkeling

Bij de programmabegroting werd uitgegaan van een rente van 1,0% voor de financieringsbehoefte op lange termijn. In 2017 is in de financieringsbehoefte voorzien door het aantrekken van kasgeldleningen en het afsluiten van vaste geldleningen. Op de kasgeldleningen werd een rente ontvangen variërend van -0,10% tot -0,39%. Er zijn 2 vaste geldleningen (totaal € 15.000.000,-) afgesloten met een looptijd van 9,375 jaar tegen een percentage van 0,92% en 2 vaste geldleningen (totaal € 15.000.000,-) met een looptijd van 24,375 jaar tegen een percentage van 1,848%. Het afsluiten van de vaste geldleningen was noodzakelijk in verband met de herfinanciering van de aflossing van een tweetal fixe-leningen voor in totaal € 30.000.000,-

#### Risicobeleid

Het treasurybeleid is defensief en risicomijdend, en is er op gericht toekomstige risico's inzichtelijk te maken, te beheersen, te verminderen of te verschuiven. Het risicobeheer bestaat uit o.a. renterisico, kredietrisico en liquiditeitsrisico, waarbij voor ons het renterisico het be-

langrijkste is. De uitvoering van de treasurytaak mag in ieder geval niet leiden tot een vergroting van de risico's voor de organisatie. Hierbij geldt dat het niveau van renterisico's in de komende jaren de wettelijke normen (de kasgeldlimiet en de renterisiconorm), zoals vastgelegd in de Wet Fido niet overschrijdt.

### Renterisiconorm

De renterisiconorm beoogt een zodanige opbouw van de leningenportefeuille dat het risico uit hoofde van renteaanpassing en herfinanciering van leningen beperkt blijft. De renterisiconorm is voor de waterschappen vastgesteld op 30% van het begrotingstotaal bij aanvang van het betreffende jaar. Het waterschap heeft geen leningen met een renteherziening.

Renterisiconorm		Bedragen x € 1.000
1	Totaal begroting	112.876
2	Vastgesteld percentage	30%
3	Renterisiconorm (30% van 1)	33.863
4	Betaalde aflossingen	<u>32.269</u>
	Ruimte (3-4)	1.594

Uit het voorgaande overzicht blijkt dat het waterschap het afgelopen jaar onder de norm is gebleven.

### Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximum dat gesteld is aan de mate waarin van korte financiering (looptijd maximaal één jaar) gebruik mag worden gemaakt. In de 'Uitvoeringsregeling Fido' is dit maximum voor de waterschappen vastgesteld op 23% van het begrotingstotaal. Voor het waterschap betekent dit voor 2017 € 26 miljoen. In 2016 waren het 3<sup>e</sup> en 4<sup>e</sup> kwartaal overschreden. Om te voorkomen dat ook in het 1<sup>e</sup> kwartaal 2017 een overschrijding zou plaatsvinden, zijn in januari 2017 vaste financieringsmiddelen aangetrokken. In 2017 hebben verder geen overschrijdingen van de kasgeldlimiet plaatsgevonden.

Periode (einde van het)	Vlottende schuld (-/-)/middelen	Kasgeldlimiet	Bedragen x € 1.000
			Ruimte onder Kasgeldlimiet
1 <sup>e</sup> kwartaal	€ 15.175	€ 26.000	-/-€ 10.825
2 <sup>e</sup> kwartaal	€ 18.398	€ 26.000	-/-€ 7.602
3 <sup>e</sup> kwartaal	€ 20.538	€ 26.000	-/-€ 5.462
4 <sup>e</sup> kwartaal	€ 18.494	€ 26.000	-/-€ 7.506

### Schuldpositie

De netto schuld als aandeel van de inkomsten (netto schuldquote) geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie en de hoogte van de investeringen uit het nabije verleden. Anders gezegd: kan het waterschap zijn schulden wel dragen? De netto schuldquote voor waterschap Scheldestromen bedraagt 233%, gebaseerd op de uitkomsten van de jaarrekening 2017 (deze berekening is gebaseerd op de opbrengsten uit belastingen inclusief de bijdrage wegen via het gemeentefonds en wijkt daarmee af van de berekening van de Unie van Waterschappen). Deze netto schuldquote geeft, naast andere kengetallen, aan dat veel van het vermogen van het waterschap "vast" zit in met name de materiële vaste activa. In de beoordeling van de schuldpositie dient de taakuitoefening uitdrukkelijk betrokken te worden. Als waterschap moeten wij blijven investeren in het beheersgebied om een goede uitvoering van de waterschapstaken te garanderen. Op dit moment ligt er een aanzienlijke opgave op meerdere gebieden die er voor zorgt dat er sprake is van een aanzienlijke investeringsopgave. Dit heeft op de korte termijn negatieve gevolgen voor de schuldpositie. Echter op termijn zal er sprake zijn van een afname van de schuldenlast.

jaar	investe- rings- volume	afschrij- ving	overig finan- ciering <sup>1</sup>	vaste schulden- last	overige schulden (-vorde- ringen) <sup>2</sup>	totaal saldo schulden	belasting- en <sup>3a</sup>	netto- schuld- quote <sup>3</sup>	belasting- wegen, precario, divid- end <sup>3b</sup>	netto- schuld- quote <sup>3</sup>	totale inkoms- ten <sup>4</sup>	netto- schuld- quote <sup>4</sup>
2016 R	17,2	18,3	10,4	240,5	-3,2	237,3	84,6	280%	101,1	235%	109,2	217%
2017 R	21,9	18,5	-5,7	238,2	2,3	240,5	88,2	273%	103,3	233%	114,4	210%

1 overige financiering: voorfinanciering, teruggave beleggingsproduct, reserves

2 overige schulden (- vorderingen): kortlopende schulden, overlopende passiva/activa, vorderingen, liquide middelen

3a belastingopbrengsten incl. precariobelasting

3b belastingopbrengsten incl. precariobelasting en uitkering wegen/dividend

4 totaal opbrengsten: belastingopbrengsten, precariobelasting, uitkering wegen/dividend, opbrengst eigendommen

### 3.7 EMU-saldo

In het kader van de Economische en Monetaire Unie EMU is onder andere vastgelegd dat het begrotingstekort van een lidstaat niet meer mag bedragen dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. Er is sprake van een tekort als overheden in een jaar meer uitgeven dan ontvangen.

Nederland verankert, conform in Europa gemaakte afspraken, de Europese begrotingsafspraken in de Wet Hof, zodanig dat alle lagen van de overheid gebonden zijn aan deze doelstellingen. Volgens de Europese begrotingseisen moet het structurele overheidssaldo van Nederland, oftewel het structurele EMU-saldo, zich op de middellange termijn ontwikkelen naar evenwicht. De grens voor het feitelijke EMU-tekort blijft 3 procent van het bruto binnenlands product (bbp). Het EMU-saldo bevat de inkomsten en uitgaven van de gehele Nederlandse overheid en beheersing hiervan is daarmee ook een verantwoordelijkheid van alle lagen van de overheid.

Waterschap Scheldestromen is als mede overheid (net als andere decentrale overheden) medeverantwoordelijk voor het Nederlandse EMU-saldo. In Unieverband is daarom afgesproken dat alle waterschappen in het jaarverslag een bijlage opnemen waaruit hun bijdrage aan het EMU-saldo blijkt. Lastig hierbij is dat het EMU-saldo is gebaseerd op het door de centrale overheid gehanteerde transactiestelsel, terwijl waterschappen net als de andere decentrale overheden het baten- en lastenstelsel gebruiken.

Voor de waterschappen als totaal zijn afspraken gemaakt over het maximale toegestane tekort en dit aan de hand van de begrotingstotalen verdeeld over de waterschappen. Dit betekent dat voor Scheldestromen in 2017 een maximaal tekort van € 14,5 miljoen was toegestaan. Momenteel zijn er geen sancties op de overschrijding van het tekort.

Het EMU-saldo kan op basis van de jaarrekening en programmabegroting 2017 als volgt berekend worden:

Berekening EMU-saldo	Rekening 2017	Primitieve begroting 2017
+ Resultaat	3.071	-
- Dotaties/onttrekkingen aan reserves	-468	-985
- Opbrengstsoort geactiveerde lasten	-3.501	-4.104
<b>1 EMU-exploitatiesaldo</b>		<b>-898</b>
- Bruto investeringen (excl. geactiveerde lasten)	-30.167	-39.296
+ Investeringsubsidies	10.250	8.613
+ Verkopen	233	-
+ Afschrijvingen	18.528	18.352
<b>2 Invloed investeringen</b>		<b>-1.156</b>
+ Toevoeging aan voorzieningen	58	46
- Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-382	-860
<b>3 Invloed voorzieningen</b>		<b>-324</b>
<b>4 Invloed reserves</b>		<b>-</b>
<b>5 Deelneming en aandelen</b>		<b>-112</b>
<b>EMU - SALDO</b>		<b>-2.490</b>
		<b>-18.234</b>

#### Analyse verschil tussen programmabegroting en jaarrekening

Het gerealiseerde EMU saldo voor Scheldestromen onderschrijft het toegestane tekort ruimschoots. Het verschil met de programmabegroting van € 15,744 miljoen heeft in hoofdzaak de volgende oorzaken:

- (per saldo) de lagere beschikking over reservemiddelen (-€ 0,5 miljoen);
- (per saldo) de lagere toevoeging aan de voorzieningen (-€ 0,5 miljoen);
- de invloed investeringsprojecten, inclusief activering en aandelen (-€ 11,6 miljoen);
- het jaarrekeningresultaat (€ 3,0 miljoen);

### 3.8 Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering kenmerkt zich door kosteneffectiviteit en een sturingsprincipe waaraan continue verbetering inherent is. De analyse van de resultaten en een actuele prognose van het financiële kader, vormen de basis voor de actualisatie. Hierbinnen is het heroverwegen van de ingezette koers op basis van de ontwikkelingen die zich voordoen de basis. Er is immers geen sprake van een statische wereld, maar van een dynamische waarbinnen allerlei ontwikkelingen mogelijk zijn. Insteek blijft uiteraard het behalen van de geformuleerde missie en de bijbehorende kerntaken binnen de wettelijke kaders, maar niet zonder in te spelen op zaken die anders of beter kunnen of moeten. In 2017 is hieraan invulling gegeven door de 2<sup>e</sup> actualisatie van de strategienota 2015-2019 en de actualisatie van het financieel meerjarenperspectief via het Meerjarenperspectief 2017-2021 en het Meerjareninvesteringsprogramma (MIP) 2017.

De wijze van besturing is vormgegeven in het managementproces waarin de PDCA-cyclus (plan-do-check-act) de basis vormt. In alle processen wordt continu gezocht naar mogelijkheden om ze beter en efficiënter uit te voeren, wat inhoudt dat zowel bij plannen, uitvoering als bijsturing keuzes gemaakt worden op basis van het te verwachten en gerealiseerd effect. In 2018 zal worden toegewerkt naar een monitor die een integraal beeld geeft van de prestatiedoelstellingen, investeringen, exploitatie en bijbehorende risico's. Hierbij is de insteek om

meer onderlinge verbanden te leggen tussen deze verschillende onderdelen zoals hiervoor genoemd. Deze informatie vormt de basis voor de (bij)sturing binnen de organisatie en het afleggen van verantwoording aan de algemene vergadering. In 2017 is de algemene vergadering 4 keer geïnformeerd over de voortgang van de prestaties, exploitatie en investeringen. Indien van toepassing is hier eveneens bestuurlijke besluitvorming aan gekoppeld.

### 3.9 Verbonden partijen

Deze paragraaf gaat in op de doelstellingen, activiteiten en de mate van de financiële betrokkenheid van de samenwerkingsverbanden waarin het waterschap participeert en waarin het tevens een bepaalde bestuurlijke invloed kan uitoefenen. Het gaat hierbij om banden met derde partijen, waarbij realiseren van een publiek belang centraal staat.

Per partij is sprake van een financieel en bestuurlijk belang. Onder een bestuurlijk belang wordt verstaan: vertegenwoordiging in het bestuur van een verbonden partij of het hebben van stemrecht. Met financieel belang wordt bedoeld: een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat, dan wel het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat, indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

De onderstaande verbonden partijen zijn van toepassing:

1. Nederlandse Waterschapsbank N.V.
2. N.V. Slibverwerking Noord-Brabant
3. Holding Facilitair Bedrijf Zeeland B.V. & Facilitair Bedrijf Zeeland B.V.
4. Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis (HWH)
5. Gemeenschappelijke regeling SaBeWa Zeeland
6. Gemeenschappelijke regeling RUD-Zeeland
7. Unie van Waterschappen
8. Stichting Minas en Middelen Meester

Voor de inhoudelijke overzichten per verbonden partij wordt verwezen naar Hoofdstuk 7 bijlage 2.

## 4 Jaarrekening

### 4.1 Exploitatierekening naar programma's

Programma	(bedragen x € 1.000)	
	Begroting 2017	Rekening 2017
Waterkeringen	10.770	10.489
Watersystemen	26.196	25.831
Wegen	4.317	4.493
Afvalwaterketen	24.407	23.630
Bestuur en Organisatie	25.509	23.351
Belasting- en algemene opbrengsten	-90.099	-90.397
<b>Saldo netto kosten</b>	<b>1.100</b>	<b>-2.603</b>
Inzet reserves	-1.100	-468
<b>Saldo / resultaat</b>	<b>0</b>	<b>-3.071</b>

In het jaarverslag (hoofdstuk 2) zijn de toelichtingen per programma opgenomen.

### 4.2 Begrotingsrechtmatigheid

Financiële beheershandelingen die ten grondslag liggen aan de baten en lasten alsmede de balansposten, dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en hiermee samenhangende programma's (begrotingscriterium). In de begroting zijn de maxima voor de lasten vermeld die door de algemene vergadering zijn vastgesteld. Dit houdt in dat de financiële beheershandelingen dienen te passen binnen de begroting waarbij het juiste programma, de toereikendheid van het begrotingsbedrag alsmede het begrotingsjaar van belang zijn.

De algemene vergadering heeft in de Financiële verordening bepaald dat voor overschrijdingen van de programma's tot en met 5% van de netto-kosten geen toestemming vooraf nodig is indien zij passen binnen het vastgestelde beleid. Het begrotingscriterium is verder uitgewerkt in de kadernota 2017 van de commissie BBV. In het Controleprotocol voor de accountantscontrole op de jaarrekening zijn de normen/richtlijnen uit de Kadernota overgenomen en nader geconcretiseerd. Er zijn in 2017 geen programma's waarvan de netto-kosten met meer dan 5% zijn overschreden.



### 4.3 Exploitatierkening naar kostendragers

#### 4.3.1 Verdeling van de programmakosten naar taken / categorieën

In de nota kostentoerekening en onderbouwing tarieven is vastgelegd op welke wijze de kosten van primaire producten worden toegerekend aan kostendragers en categorieën.

De kosten van de programma's waterkeringen, watersystemen en wegen gaan in zijn geheel naar watersysteembeheer, op de kosten van rioleringsplannen na, die naar zuiveringsbeheer gaan.

De kosten van het programma bestuur en organisatie gaan voor een groot deel naar watersysteembeheer. Met name de kosten van beheer keur, vergunningen & meldingen gaan voor het grootste gedeelte naar watersysteembeheer. De kosten van vergunningen & meldingen afvalwaterketen, wabo adviezen, toezicht afvalwaterketen en een percentage van toezicht (25%)/handhaving algemeen (10%) gaan naar zuiveringsbeheer.

De kosten van belastingheffing en invordering worden direct aan de categorieën toegerekend. De kosten van bestuur en communicatie gaan voor 50% naar watersysteembeheer en voor 50% naar zuiveringsbeheer. Enkel de opbrengsten van beheer niet reglementaire taken komen alleen ten goede van watersysteembeheer.

De kosten (kapitaallasten) van verkiezingen worden rechtstreeks aan de categorie ingezetenen toegerekend evenals de kosten van kwijtschelding en oninbaar.

De opbrengsten van de dekkingsmiddelen precario, leges en retributies komen ten goede aan het watersysteembeheer en de opbrengst van bespaarde rente wordt verdeeld over de taken en de categorieën, afhankelijk van welke reserve ze afkomstig zijn.

De belastingopbrengsten komen rechtstreeks ten gunste van de categorieën, de opbrengst verontreinigingsheffing komt ten gunste van het watersysteembeheer.

Wat betreft de mutaties in de reserves kan worden opgemerkt dat de onttrekkingen en toevoegingen aan de tariefegalisatiereserves aan de categorieën worden toegerekend. Mutaties in de algemene reserve en mutaties in de overige bestemmingsreserves (afhankelijk van het doel waartoe ze gevormd zijn) worden gesaldeerd met de taken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

In het hierna volgende overzicht is de verdeling naar de taken en categorieën opgenomen.

<i>In rood zijn de kosten / in groen de opbrengsten opgenomen</i>										
Programma	Bedragen x € 1.000			Taken		Categoriekosten				
	Begroting	Begroting incl. wijz	Jaarrekening	Water Systeem beheer	Zuiverings-beheer	Ingezetenen	Gebouwd	Ongebouwd	Natuur	Zuiverings-heffing
Waterkeringen	10.769	10.770	10.489	10.489						
Watersystemen	25.335	26.196	25.831	25.566	265					
Wegen	4.627	4.317	4.493	4.493						
Afvalwaterketen	24.362	24.407	23.630		23.630					
Bestuur en organisatie	24.692	25.509	23.351	15.617	5.586	366	997	156	25	604
<b>Totale kosten</b>	<b>89.785</b>	<b>91.199</b>	<b>87.794</b>	<b>56.165</b>	<b>29.481</b>	<b>366</b>	<b>997</b>	<b>156</b>	<b>25</b>	<b>604</b>
Dekking kosten:										
Overige retributies	240	240	237	237						
Precario	2.100	2.100	2.155	2.155						
Opbrengst leges	100	100	320	320						
Toevoeging aan voorzieningen	45	45	79	39	40					
Onvoorzien	100	100	0							
Rente	0	1.298	1.298	1.298						
Dividend	0	0	0							
Rente eigen financieringsmiddelen	240	240	435	359	64	8	8	0	1	-5
<b>Totaal opbrengsten</b>	<b>2.535</b>	<b>3.833</b>	<b>4.366</b>	<b>4.330</b>	<b>24</b>	<b>8</b>	<b>8</b>	<b>0</b>	<b>1</b>	<b>-5</b>
<b>Totaal netto kosten</b>	<b>87.250</b>	<b>87.366</b>	<b>83.428</b>	<b>51.835</b>	<b>29.457</b>	<b>358</b>	<b>989</b>	<b>156</b>	<b>24</b>	<b>609</b>
Kwijtschelding	1.230	1.230	1.514			738				776
Oninbaar	230	230	243			76	20	12	0	135
Belastingopbrengsten	87.726	87.726	87.789	592		16.579	27.611	11.456	243	31.308
Mutatie in algemene reserves	985	1.100	468	531	426	600		24	3	
<b>Jaarresultaat 2017</b>			<b>3.071</b>							
Jaarrekening totaal taak/categorie				51.774	29.031	16.007	26.602	11.264	216	29.788
Begroting totaal taak/categorie				53.394	30.312	16.018	25.950	11.244	182	30.312
<b>Resultaat verdeeld per taak / categorie</b> (+= voordeel /- = Nadeel)				<b>+1.620</b>	<b>+1.281</b>	<b>-12</b>	<b>+652</b>	<b>+20</b>	<b>+34</b>	<b>-524</b>

### 4.3.2 Toelichting op exploitatierekening naar kostendragers

Voor een toelichting op het verschil tussen de begroting inclusief wijzigingen en de jaarrekening wordt voor de programma's waterkeringen, watersystemen, wegen, afvalwaterketen en bestuur en organisatie verwezen naar de toelichtingen op de programma's in hoofdstuk 2. De kosten van waterkeringen, watersystemen en wegen gaan (nagenoeg) geheel naar watersysteembeheer, de kosten van afvalwaterketen gaan geheel naar zuiveringsbeheer.

De kosten van bestuur en organisatie worden verdeeld over watersysteembeheer en zuiveringsbeheer. De personeelslasten zijn organisatiebreed nagenoeg gelijk aan wat is begroot. Uren worden verdeeld op basis van de werkelijk bestede uren, waardoor een verschuiving ten opzichte van de raming kan plaatsvinden.

De externe kosten zijn lager. Een deel hiervan komt als gevolg van de kostenverdeling op watersysteembeheer en een deel op zuiveringsbeheer. Diverse opbrengsten welke ten gunste komen van watersysteembeheer zijn hoger uitgevallen dan geraamd, waaronder de opbrengsten van verhuur/erfpacht van eigendommen. Van de post onvoorzien is geen gebruik gemaakt. De opbrengst belastingen (verontreinigingsheffing) welke ten gunste komt van het watersysteembeheer is iets lager dan voorzien.

Mutaties in de reserves betreffen mutaties in de algemene reserves (conform begroting en begrotingswijzigingen) en de mutaties in de overige bestemmingsreserves. Het merendeel van de overige bestemmingsreserves wordt rechtstreeks toegerekend aan het watersysteembeheer of het zuiveringsbeheer. De mutaties op de bestemmingsreserves zichtbaarheid, innovatie, uitgestelde werken, groot onderhoud kantoor Middelburg en assetmanagement worden verdeeld over beide taken.

### 4.4 Bestemming van het resultaat

Hierna is het voorstel tot de bestemming van het positieve exploitatieresultaat van € 3,071 miljoen opgenomen. Om diverse toekomstige werkzaamheden in de komende periode uit te kunnen voeren zijn diverse bestemmingsreserves noodzakelijk van in totaal € 1,925 miljoen. De te vormen bestemmingsreserves worden in mindering gebracht op het resultaat van de betreffende algemene reserve. Het resterende saldo van € 1,146 miljoen wordt toegevoegd aan de algemene- en egaliseringsreserves.

Taak / categorie	Resultaat 2017	Bestemming resultaat 2017
<b>Algemene Reserves</b>		
Watersysteembeheer	1.620	1.620
Af: aandeel bestemmingsreserves € 1.925		-1.288
Watersysteembeheer		332
Zuiveringsbeheer	1.281	1.281
Af: aandeel bestemmingsreserves € 1.925		-636
Zuiveringsbeheer		644
<b>Egalisatiereserves</b>		
Ingezetenen	-12	-12
Gebouwd	652	652
Ongebouwd	20	20
Natuur	34	34
Zuiveringsheffing	-524	-524
Egalisatiereserves		170
<b>Totaal algemene- en egalisatiereserves</b>		<b>1.146</b>
<b>Bestemmingsreserves</b>		
Uitgestelde werken		1.320
Uitstel cao		605
<b>Totaal bestemmingsreserves</b>		<b>1.925</b>
<b>Totaal resultaat 2017</b>	<b>3.071</b>	<b>3.071</b>

Toelichting te vormen bestemmingsreserves:

Bestemmingsreserve uitgestelde werken € 1.320.000,-

Diverse beheer- en onderhoudswerkzaamheden uit de begroting 2017 zijn niet (volledig) uitgevoerd in 2017. Gelijk aan voorgaande jaren wordt hiervoor een bestemmingsreserve "uitgestelde werken" gevormd.

Het betreft diverse geplande leveringen, diensten en werken ten behoeve van de programma's.

Vanuit deze bestemmingsreserve kan in 2018 de uitvoering plaatsvinden.

Bestemmingsreserve uitstel cao

In 2017 heeft de werkgever geen akkoord kunnen bereiken met de vakbonden over een nieuw af te sluiten CAO. Er wordt een bestemmingsreserve gevormd op basis van het de door de werkgever uitgebrachte bod.

## 4.5 Exploitatierkening naar kosten- en opbrengstsoorten

bedragen x € 1.000

	Omschrijving	Begroting		Rekening
		primair	incl wijziging	
	<b><u>KOSTEN</u></b>			
A	Rente en afschrijvingen	23.442	23.442	23.951
B	Personeelslasten	32.802	34.739	33.913
C	Externe kosten (Goederen/diensten/bijdrage derden)	56.487	60.647	57.346
C	Toevoeging voorziening/onvoorzien	145	406	116
	<b>Totaal kosten</b>	<b>112.876</b>	<b>119.234</b>	<b>115.326</b>
	<b><u>OPBRENGSTEN</u></b>			
A	Financiële baten	510	1.808	2.049
B	Personeelsbaten	500	500	313
D	Externe opbrengsten Goederen/diensten/bijdrage derden	21.984	25.456	26.035
E	Waterschapsbelastingen	86.266	86.266	86.031
B	Interne verrekeningen toerekening personeelslasten aan investeringen	2.631	4.104	3.501
	<b>Totaal opbrengsten</b>	<b>111.891</b>	<b>118.134</b>	<b>117.929</b>
	Saldo voor reserves	985	1.100	-2.603
	<b><u>RESERVES</u></b>			
	algemene reserves	-365	769	769
	tariefegalisatiereserves	-573	-573	-573
	overige bestemmingsreserves	-47	-1.296	-664
	<b>Totaal reserves</b>	<b>-985</b>	<b>-1.100</b>	<b>-468</b>
	<b>Resultaat</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>voordeel 3.071</b>

De kostensoorten zijn als volgt bij het betreffende programma (gesaldeerd) opgenomen:

A: Rente en Afschrijving

B: Personeelslasten

C: Externe kosten

D: Externe opbrengsten

E: Waterschapsbelastingen

## 4.6 WNT

Per 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) ingegaan. De WNT is van toepassing op waterschap Scheldestromen. Het voor waterschap Scheldestromen toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2017 € 181.000,-. Dit betreft het algemene bezoldigingsmaximum.

Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte.

De WNT bevat een openbaarmakingsverplichting (publicatie) in het financieel verslaggevingsdocument van de organisatie en inzending aan de (vak)minister van de bezoldiging van:

1. (gewezen) topfunctionarissen;  
In de wet is opgenomen dat secretarissen van waterschappen als (gewezen) topfunctionaris worden aangemerkt, omdat bij deze functie sprake is van leidinggeven aan de gehele organisatie. De bezoldiging stijgt niet uit boven het bezoldigingsmaximum.
2. overige functionarissen met een bezoldiging die uitstijgt boven het maximum, hiervan dient tevens de bezoldiging van het voorgaand jaar te worden opgenomen;  
Er zijn bij waterschap Scheldestromen geen functionarissen met een bezoldiging die uitstijgt boven het bezoldigingsmaximum.
3. uitkeringen wegens het beëindigen van het dienstverband die uitstijgen boven het bezoldigingsmaximum.  
Er zijn bij waterschap Scheldestromen geen uitkeringen die uitstijgen boven het bezoldigingsmaximum.

Het onderstaande overzicht wordt in het kader van de WNT gepubliceerd:

### Bezoldiging leidinggevende topfunctionaris en gewezen topfunctionaris

<i>bedragen x € 1</i>	A.P.M.A. Vonck	J.I. Nieskens
<b>Functiegegevens</b>	Secretaris directeur	Afdelingshoofd Financiën
Aanvang en einde functievervulling 2017	1-1 / 31-12	1-1 / 31-12
Deeltijdfactor in fte	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris?	Nee	Ja
(Fictieve) dienstbetrekking?	Ja	Ja
Zo niet, langer dan 6 maanden binnen 18 maanden werkzaam?	-	-
<b>Bezoldiging 2017</b>		
Beloningen plus belastbare onkostenvergoeding	120.797	118.354
Beloningen betaalbaar op termijn	16.163	16.133
Subtotaal	136.960	134.487
Motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181.000	181.000
-/- onverschuldigd betaald bedrag	n.v.t.	n.v.t.
<b>Totale bezoldiging 2017</b>	<b>136.960</b>	<b>134.487</b>
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.
<b>Gegevens 2016</b>		
Aanvang en einde functievervulling 2016	1-10 / 31-12	1-10 / 31-12
Deeltijdfactor in fte	1,0	1,0
Beloningen plus belastbare onkostenvergoeding	29.555	33.417
Beloningen betaalbaar op termijn	3.524	3.536
<b>Totale bezoldiging 2016</b>	<b>33.089</b>	<b>36.953</b>

## 4.7 Balans met toelichting

## Balans

Omschrijving activa en passiva	31-12-2017	31-12-2016
<b>Activa</b>		
<b>Vaste activa:</b>		
Immateriële vaste activa	8.236.194	8.373.448
Materiële vaste activa	257.585.050	252.791.590
Financiële vaste activa	17.388.073	22.067.995
<b>Totaal vaste activa</b>	<b>283.209.317</b>	<b>283.233.033</b>
<b>Vlottende activa:</b>		
Vorderingen	6.335.798	6.602.719
Vorraden	4.915.735	4.092.835
Overlopende activa	7.912.686	23.084.215
Liquide middelen	16.467	2.202.056
<b>Totaal vlottende activa</b>	<b>19.180.866</b>	<b>35.981.825</b>
<b>Totaal activa</b>	<b>302.390.003</b>	<b>319.214.858</b>
<b>Passiva</b>		
<b>Vaste passiva:</b>		
Algemene reserves	12.253.195	10.471.172
Tariefegalisatiereserves	475.265	1.586.690
Overige bestemmingsreserves	9.573.803	7.695.700
Resultaat	3.071.351	3.016.517
<b>Totaal eigen vermogen</b>	<b>25.373.614</b>	<b>22.770.079</b>
Voorzieningen	4.892.370	5.137.614
Langlopende schulden	238.210.055	240.478.956
<b>Totaal vaste passiva</b>	<b>268.476.039</b>	<b>268.386.649</b>
<b>Vlottende passiva:</b>		
Kortlopende schulden	19.346.785	41.186.676
Overlopende passiva	14.567.178	9.641.533
<b>Totaal vlottende passiva</b>	<b>33.913.964</b>	<b>50.828.209</b>
<b>Totaal passiva</b>	<b>302.390.003</b>	<b>319.214.858</b>

## Toelichting op de balans

### Waarderingsgrondslagen

De door de algemene vergadering op 6 oktober 2011 vastgestelde nota waardering en afschrijving van activa 2011 vormt de basis voor de waarderingsgrondslagen en afschrijvingstermijnen voor vaste activa. Deze nota heeft als ingangsdatum 1 januari 2011 en is niet van toepassing op investeringen die voor 1 januari 2011 gestart of afgerond zijn met uitzondering voor de beide hoofdkantoren en de werkplaatsen/loodsen IJzendijke en Hulst. Voor deze uitzonderingen zijn nieuwe grondslagen (afschrijven, rekening houdend met een restwaarde) vastgesteld.

De grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van de onderscheiden posten en onderdelen zijn als volgt:

De immateriële en materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, verminderd met eventuele subsidies, bijdragen van derden en bijdragen uit voorzieningen. Daarnaast zijn de jaarlijkse afschrijvingen op basis van geschatte economische levensduur (bij materiële activa) in mindering gebracht. Afschrijving van de activa vindt in de meeste gevallen vanaf het jaar na investering plaats.

Voor de soorten immateriële activa “bijdragen aan activa in eigendom van derden” en “overige immateriële activa” geldt in principe een afschrijvingstermijn van ten hoogste vijf jaar, tenzij voor deze soorten gemotiveerd een andere periode passender is.

Voor afschrijvingen op nieuwe investeringen geldt dat deze ingaan in het eerste jaar na gereedkomen, met uitzondering op het materieel van beheer centrale tractie, waarop vanaf de maand na aanschaf wordt afgeschreven.

De waardering van de financiële activa vindt plaats tegen kostprijs dan wel duurzaam lagere waarde. De waarde van het uitgezette bedrag in een garantieproduct wordt verhoogd met het gegarandeerde hogere rendement van dit product.

De waardering van de vorderingen, voorraden en liquide middelen vindt plaats tegen de verkrijgingsprijs. De waardering van de kortlopende schulden vindt plaats tegen de nominale waarde.

De overige voorzieningen per 31 december 2017 zijn gewaardeerd tegen contante waarde. Zowel de voorziening debiteuren als de voorziening belastingdebiteuren zijn in mindering gebracht op de vorderingen.

De langlopende schulden (leningen o/g) worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met de aflossingen.

Ook voor de verantwoording in de rekening van baten en lasten (exploitatie) is de nominale waarde als grondslag gehanteerd. De baten en lasten van het boekjaar worden in de jaarrekening opgenomen, onverschillig of zij tot de ontvangsten en uitgaven in het desbetreffende boekjaar hebben geleid. De verliezen worden opgenomen zodra ze bekend zijn.



**Activa****Vaste activa****Immateriële vaste activa**

Hierop zijn de bestedingen verantwoord in de projecten van onderzoek en ontwikkeling, bijdragen aan activa in eigendom van derden en overige immateriële vaste activa.

De specificatie van deze activa is als volgt:

x € 1.000,-

Soort actief	Boekwaarde 01-01-2017	In- / desin- vesteringen	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2017
Onderzoek en ontwikkeling	972	171	335	809
Bijdragen aan activa in eigendom van:				
- Bedrijven	0	0	0	0
- Openbare lichamen	5.371	440	210	5.602
- Overige	0	0	0	0
Overige immateriële activa	2.030	303	507	1.825
<b>Totaal immateriële activa</b>	<b>8.373</b>	<b>914</b>	<b>1.052</b>	<b>8.236</b>

Voor de investeringen die vóór 2011 in exploitatie zijn genomen zijn de oude afschrijvingstermijnen gehanteerd. Voor de investeringen na 2011 vindt de afschrijving plaats op grond van de door de algemene vergadering op 6 oktober 2011 vastgestelde nota waardering en afschrijving van activa 2011.

Onderzoek en ontwikkeling bestaat uit de volgende posten:

x € 1.000,-

Onderzoek en ontwikkeling	Boekwaarde 01-01-2017	In- / desin- vesteringen	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2017
<b>Eigen plannen watersystemen</b>	<b>797</b>	<b>171</b>	<b>247</b>	<b>722</b>
WB 21 <sup>e</sup> eeuw 2009 (uitvoering 2012)	36		36	0
Wateropgave algemeen 2013	104		52	52
Wateropgave algemeen 2014	123		41	82
Wateropgave algemeen 2015	225		56	169
Wateropgave algemeen 2016	310		62	248
Wateropgave algemeen 2017	0	171	0	171
<b>Verwerkt slib</b>	<b>175</b>		<b>88</b>	<b>87</b>
Ontwerpen en uitvoering slibgisting	175		88	87
<b>Totaal</b>	<b>972</b>	<b>171</b>	<b>335</b>	<b>809</b>

Verder wordt verwezen naar de betreffende paragrafen bij de toelichtingen op de programma's, waarin nader wordt ingegaan op de investeringsprojecten en naar paragraaf 2.8 waarin een analyse op de investeringen is opgenomen.

**Materiële vaste activa**

De specificatie van deze activa is als volgt:

x € 1.000,-

Soort actief	Boekwaarde 01-01-2017	In-/des- investeringen	Subsidies/ verkoop	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2017
<b>Werken in exploitatie:</b>					
Gronden en terreinen	956	0	0	20	936
Vervoermiddelen	2.802	0	0	618	2.184
Machines, apparaten, werktuigen	3.245	1.187	231	738	3.463
Bedrijfsgebouwen	30.614	13	0	806	29.821
Woonruimten	0	0	0	0	0
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	197.489	0	0	14.796	182.693
Overige materiële vaste activa	723	18	0	190	551
<b>Totaal werken in exploitatie</b>	<b>235.829</b>	<b>1.218</b>	<b>231</b>	<b>17.168</b>	<b>219.648</b>
<b>Onderhanden werken:</b>					
Bedrijfsgebouwen	0	0	0	0	0
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	16.962	31.536	10.252	309	37.937
Overige materiële vaste activa	0	0	0	0	0
<b>Totaal onderhanden werken</b>	<b>16.962</b>	<b>31.536</b>	<b>10.252</b>	<b>309</b>	<b>37.937</b>
<b>Totaal materiële vaste activa</b>	<b>252.791</b>	<b>32.754</b>	<b>10.483</b>	<b>17.477</b>	<b>257.585</b>

De gehanteerde afschrijvingstermijnen zijn voor de oude investeringen gelijk aan de termijnen die de voormalige waterschappen hanteerden. Voor nieuwe investeringen wordt uitgegaan van de termijnen die in de nota waardering en afschrijving van activa 2011 zijn vastgelegd.

Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de eerder genoemde paragrafen, waarin nader wordt ingegaan op de investeringsprojecten.

**Financiële vaste activa**

Deze activa zijn gewaardeerd op basis van de verkrijgingsprijs.

De specificatie van deze activa is als volgt:

x € 1.000,-

Soort actief	Boekwaarde 01-01-2017	Mutaties In 2017	Boekwaarde 31-12-2017
Kapitaalverstrekking aan bedrijven	6.383	112	6.495
Leningen aan openbare lichamen	19	0	19
Overige uitzettingen met een oorspronkelijke looptijd van één jaar of langer	15.666	4.792	10.874
<b>Totaal financiële activa</b>	<b>22.068</b>	<b>4.904</b>	<b>17.388</b>

**Kapitaalverstrekking aan bedrijven**

De kapitaalverstrekkingen betreffen de in ons bezit zijnde deelnemingen (aandelen) in het Facilitair Bedrijf Zeeland (FBZ) en de Holding FBZ, de aandelen Nederlandse Waterschapsbank N.V., de aandelen en agio aandelen in SNB en verstrekte waarborgsommen.

In 2017 heeft in een agio terugstorting plaatsgevonden van € 112.000,-. Dit betreft het terugboeken van de afrekening over het boekjaar 2015 die toen heeft plaatsgevonden vanuit de agioreserve.

De financiële transacties, zoals verwoord in de risicoparagraaf, hebben voor waterschap Scheldestromen geen invloed op de waardering van de deelneming in SNB aangezien de oorspronkelijke aandeelhouders van SNB in dit specifieke geval waterschap Scheldestromen hebben gevrijwaard van enige aansprakelijkheid en schade.

**Leningen aan openbare lichamen**

Dit betreft de stichting Minas Middelen Meester waaraan een voorschot is verstrekt. Voor verdere informatie wordt verwezen naar het hoofdstuk verbonden partijen.

**Overige uitzettingen**

In 2017 heeft een "click" plaatsgevonden in het in 2007 uitgezette garantieproduct. In 2019 komt het product inclusief de bijgevoegde rendementen vrij.

**Vlottende activa**

De vlottende activa bestaan uit de kortlopende vorderingen (debiteuren), voorraden, overlopende activa en liquide middelen.

	x € 1.000,-	
Kortlopende vorderingen	01-01-2017	31-12-2017
Vorderingen op belastingdebiteuren	3.688	4.134
Vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen	1.307	86
Overige vorderingen	1.608	2.116
<b>Totaal</b>	<b>6.603</b>	<b>6.336</b>

**Vorderingen op belastingdebiteuren**

De aanslagen 2017 zijn tijdig verstuurd en het invorderingstraject is tijdig opgestart. In de vordering is nog € 526.000,- (2016 € 44.000,-) begrepen voor aanslagen precariobelasting welke door het waterschap zelf opgelegd en geïnd worden.

**Voorziening belastingdebiteuren**

Aan de voorzieningen belastingdebiteuren heeft in het boekjaar een toevoeging plaatsgevonden van € 232.000,- (2016 € 272.000,-) voor de opgelegde aanslagen. Ten laste van de voorzieningen werd € 176.000,- (2016 € 210.000,-) aan vorderingen oninbaar verklaard.

De specificatie per 31-12-2017 van de belastingdebiteuren is als volgt:

	x € 1.000,-				
Jaar	Eigenaren	Gebruikers	Bedrijven	Overige	Totaal
t/m 2013	132	431	65	188	816
2014	147	375	106	15	643
2015	175	439	60	-	675
2016	169	556	287	-	1.013
2017	477	1.077	230	526	2.311
Voorzieningen	-175	-997	-152	-	-1.323
<b>Totaal</b>	<b>925</b>	<b>1.882</b>	<b>598</b>		<b>4.134</b>

**Vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen**

Betreft vorderingen in het kader van werken Bodembescherming 't Killetje (€ 23.000,-), dammen haven Ellewoutsdijk (€ 50.000,-) en diverse kleinere vorderingen voor verrichte werken.

**Overige vorderingen**

De grootste posten zijn het aandeel in de kosten van de gladheidbestrijding en BOB (€ 1.104.000,-), leges (€ 36.000,-), huren (€ 73.000,-), Evides inzake energiekosten MBR (€ 57.000,-), afrekening POW (€ 203.000,-) en overige (€ 499.000,-).

Van de kortlopende vorderingen (exclusief belastingdebiteuren Sabewa) was per balansdatum € 738.000,- direct opeisbaar en € 1.989.000,- niet direct opeisbaar.

Van het saldo staan eind februari 2017 nog vorderingen open voor een totaalbedrag van € 217.000,- (excl. belastingdebiteuren Sabewa). Hiervan heeft € 60.000,- betrekking op de retributie zoetwater Tholen.

**Vorraden**

Op de balans wordt het saldo van opgebouwde strategische grondvoorraad verantwoord onder de voorraden. In 2017 werd voor € 1.688.000,- gronden aangekocht. Daarnaast werd voor € 460.000,- aan waarde overgebracht naar de projecten en voor een bedrag van € 405.000,- aan gronden verkocht/geruild. De (aanschaf)waarde van de in voorraad zijnde gronden bedraagt per 31 december 2017 € 4.916.000,- (31-12-2016 € 4.093.000,-).

<b>Overlopende activa</b>	<b>01-01-2017</b>	<b>af</b>	<b>bij</b>	<b>31-12-2017</b>
Nog te ontvangen uitkeringen van:				
Europese Unie			3.777	3.777
Rijk	19.096	18.898	127	325
Provincie	665	665	-	-
Overige openbare lichamen	95	10	912	997
Nog te ontvangen bedragen: overige	2.983	2.990	2.667	2.660
Vooruitbetaalde bedragen	245	289	197	153
<b>Totaal</b>	<b>23.084</b>	<b>22.852</b>	<b>7.679</b>	<b>7.912</b>

**Nog te ontvangen uitkeringen**

Het saldo betreft voornamelijk POP3-subsidies (EU). Van de overige openbare lichamen zijn nog bijdragen van de gemeenten Schouwen-Duiveland, Noord-Beveland en Goes te ontvangen.

**Nog te ontvangen bedragen**

In de overige te ontvangen bedragen zijn tevens begrepen de afrekening met Sabewa Zeeland met betrekking tot de ontvangsten van € 855.000,- en de hieronder vermelde bedragen aan per saldo nog op te leggen aanslagen in 2018 voor € 1.026.000,-.

**Vooruitbetaalde bedragen**

Dit betreft kosten die betrekking hebben op 2018 (voorschot T-tags/ abonnementen) en in 2017 zijn betaald.

**Liquide middelen**

x € 1.000,-

<b>Liquide middelen</b>	<b>01-01-2017</b>	<b>31-12-2017</b>
Kas	2	2
Bank	2.200	14
<b>Totaal</b>	<b>2.202</b>	<b>16</b>

De kas betreft het saldo van de kas in Middelburg. De bank betreft het saldo de ING-rekening.

**Drempelbedrag schatkistbankieren**

Het drempelbedrag schatkistbankieren bedraagt € 846.000,- (0,75% van de begrote bruto exploitatiekosten).

Het bedrag dat in het kader van dit drempelbedrag buiten 's Rijks schatkist is gehouden:

1 <sup>e</sup> kwartaal	2 <sup>e</sup> kwartaal	3 <sup>e</sup> kwartaal	4 <sup>e</sup> kwartaal
€ 15.000,-	€ 46.000,-	€ 361.000,-	€ 91.000,-

**Passiva****Eigen vermogen**

x € 1.000,-

Algemene reserves	Saldo 01-01- 2017	Resultaat 2016	Interne vermeer- deringen	Interne vermin- deringen	Saldo 31-12- 2017
Watersysteembeheer	10.671	98	2.101	1.389	11.481
Zuiveringsbeheer	-284	915	135	163	603
Veerse Meer	84		85		169
<b>Totaal algemene reserves</b>	<b>10.471</b>	<b>1.013</b>	<b>2.322</b>	<b>1.552</b>	<b>12.253</b>

Bij de bestemming van het jaarrekeningresultaat 2016 is in totaal € 1.013.000,- aan de algemene reserve toegevoegd. Conform de primaire begroting is € 500.000,- onttrokken aan de algemene reserve watersysteembeheer en € 135.000,- toegevoegd aan de algemene reserve zuiveringsbeheer.

De interne vermeerdering aan de algemene reserve Veerse Meer betreft het overbrengen van het resultaat van 2016 van het samenwerkingsverband Veerse Meer vanuit de algemene reserve watersysteembeheer voor een bedrag van € 85.287,-.

Bij de eerste begrotingswijziging is € 258.000,- toegevoegd aan de algemene reserve watersysteembeheer en € 131.000,- onttrokken aan de algemene reserve zuiveringsbeheer. Bij de tweede begrotingswijziging is toegevoegd aan de algemene reserve watersysteembeheer € 1.298.000,- wegens het voordeel renteclick en € 545.381,- wegens de afkoopsom kosten extra beheer en onderhoud keermiddel Tholen, welke conform de voorschriften toegevoegd moet worden aan de algemene reserve. Daarnaast is bij de tweede begrotingswijziging € 22.000,- onttrokken aan de algemene reserve watersysteembeheer voor de bestemmingsreserve onderhoudswerk traject Breskens-Cadzand, € 470.000,- voor de bestemmingsreserve herinrichting Walcherseweg-Middelburgseweg en € 312.000,- voor extra inhuur personeel van derden. Voor deze laatste post is aan de algemene reserve zuiveringsbeheer € 32.000,- onttrokken.

x € 1.000,-

Bestemmingsreserves voor tariefegalisatie	Saldo 01-01- 2017	Resultaat 2016	Interne vermeer- deringen	Interne vermin- deringen	Saldo 31-12- 2017
<u>Watersysteemheffing:</u>					
Ingezetenen	801	34		600	235
Gebouwd	401	117			518
Ongebouwd	-48	11	24		-13
Natuurterreinen	-6	60	3		57
<u>Zuiveringsheffing</u>	438	-760			-322
<b>Totaal tariefegalisatiereserves</b>	<b>1.587</b>	<b>-538</b>	<b>27</b>	<b>600</b>	<b>475</b>

Bij de bestemming van het jaarrekeningresultaat van 2016 is € 538.000,- aan de tariefegalisatiereserves onttrokken. Conform de programmabegroting is in 2017 € 600.000,- aan de tariefegalisatiereserves onttrokken en € 27.000,- toegevoegd.

X € 1.000,-

Overige bestemmingsreserves	Saldo 01-01-2017	Interne vermeerderingen	Interne verminderingen	Saldo 31-12-2017
Kapitaallasten fietsplan Zeeuws-Vlaanderen	5.069		125	4.944
Kapitaallasten extra afslag A58 bij Goes	581		6	575
Damaanzetten OS-kering/kanaal Zuid-Beveland	167			167
Peilbesluit Veerse meer: steigers	169			169
Zandsuppletie Sophiastrand	417			417
Groot onderhoud waterkeringen	165			165
Overname waterkeringen Rijkswaterstaat	250		46	204
Onderzoek bruggen in wegen	92		92	0
Cultuurhistorische duikers	500		50	450
Zichtbaarheid	40		24	16
Innovatie	246		66	180
Uitgestelde werken en diensten 2016	792		792	0
Groot onderhoud hoofdkantoor Middelburg	470		470	0
Assetmanagement	375		4	371
Buitendijkse fietspaden	200		200	0
Veilig werken langs de weg	105			105
Depotbeheer	100			100
Grondonderzoek Marinierskazerne Vlissingen	200		200	0
Oeverherstel	300		300	0
Zorgplicht		500	175	325
Walcherseweg-Middelburgse weg		470	38	432
Uitgestelde werken en diensten 2017		955		955
<b>Totaal overige bestemmingsreserves</b>	<b>10.238</b>	<b>1.925</b>	<b>2.589</b>	<b>9.574</b>

#### Afkoopsom overname provinciale wegen Zeeuws-Vlaanderen, kapitaallasten fietspaden

Deze reserve is gevormd om de toekomstige kapitaallasten van het fietspadenplan 2009-2013 Zeeuws-Vlaanderen te dekken. Bij de jaarrekening 2012 is daartoe uit de reserve afkoopsom overname provinciale wegen Zeeuws-Vlaanderen een bestemmingsreserve van € 5.500.000,- gevormd. Ter dekking van de kapitaallasten in 2017 van de inmiddels aangelegde fietspaden is € 125.000,- aan de reserve onttrokken.

#### Kapitaallasten aansluiting A58 bij Goes

Conform de 2<sup>e</sup> wijziging van de programmabegroting 2014 is voor de toekomstige kapitaallasten voor de bijdrage van het waterschap in de aanleg van een extra aansluiting op de A58 bij Goes een bestemmingsreserve gevormd. Het hiermee gemoeide bedrag van € 583.000,- is onttrokken uit de bestemmingsreserve Afkoopsom overname provinciale wegen Zeeuws-Vlaanderen, algemeen. De aanleg van de aansluiting is in 2017 afgerond. Een eerste termijn van de bijdrage is betaald in 2016, een voorschot op de tweede termijn heeft eind 2017 plaatsgevonden. De afrekening zal plaatsvinden zodra aan alle randvoorwaarden van de overeenkomst is voldaan. De kapitaallasten van € 6.000,- zijn onttrokken uit deze reserve.

#### Damaanzetten Oosterscheldekering en kanaal door Zuid-Beveland

Deze bestemmingsreserve betreft de verkregen afkoopsommen in verband met de overdracht van beheer, onderhoud en eigendom van de waterkeringen van het Kanaal door Zuid-Beveland met omliggende wegen, waterlopen en bijkomende werken op basis van overeenkomst ZLD-6171 / 31011336 (€ 966.196,-) en in verband met de overdracht van beheer, onderhoud en eigendom van de damaanzetten van de Oosterscheldekering met bijkomende werken op basis van overeenkomst ZLD-6541 / 31011335 (€ 251.919,-).

Beide overeenkomsten zijn afgesloten tussen Rijkswaterstaat Zeeland en waterschap Zeeuwse Eilanden. In 2010 werd hieraan voor achterstallig onderhoud € 82.000,- en voor regulier onderhoud € 11.250,- onttrokken.

Vanaf 2011 resteert dan nog voor achterstallig onderhoud € 167.284,- en voor regulier onderhoud (gewenningsbijdrage) € 757.967,-. De gewenningsbijdrage bedraagt jaarlijks € 42.000,-. Conform de Nota weerstandsvermogen, reserves en voorzieningen is het restant (€ 715.967,-) van de gewenningsbijdrage toegevoegd aan de algemene reserve watersysteembeheer. Het deel voor het achterstallig onderhoud wordt extra bij de programmabegroting of via apart voorstel beschikbaar gesteld. Dit was in 2017 niet aan de orde.

#### Peilbesluit Veerse Meer: steigers

Op 24 februari 2010 is de samenwerkingsovereenkomst met Rijkswaterstaat (RWS) ondertekend. Rijkswaterstaat financiert maatregelen die voortvloeien uit het peilbesluit Veerse Meer 2008 - 2012 waaronder de aanpassing van aanlegsteigers tot een bedrag van € 168.550,-. In 2017 werd niet over (een gedeelte van) de reserve beschikt.

#### Zandsuppletie Sophiastrand

Van Rijkswaterstaat is op basis van een aanvullingsovereenkomst een bedrag van € 417.000,- ontvangen voor de uitvoering van een tweede zandsuppletie op het Sophiastrand Noord-Beveland. De eerste zandsuppletie is door en op kosten van het Rijk uitgevoerd. Voor de toekomstige uitvoering van de suppletie is van het in 2013 ontvangen bedrag een bestemmingsreserve gevormd.

#### Groot onderhoud waterkeringen

In 2014 is voor groot onderhoud aan de bekleding van waterkeringen een bestemmingsreserve gevormd. In 2017 is voor niet over (een gedeelte van) de reserve beschikt.

#### Overname waterkeringen van Rijkswaterstaat

In 2014 is van een verkregen afkoopsom een reserve gevormd voor toekomstig onderhoud aan de overgenomen waterkeringen. In 2017 is voor € 46.000,- uit deze reserve beschikt ter dekking van de verantwoorde onderhoudskosten in 2017.

#### Onderzoek bruggen in wegen

In 2015 zijn 108 bruggen onderzocht in het kader van de beleidsnotitie kunstwerken in wegen, 39 bruggen dienden nader onderzocht te worden. Bij de jaarrekening 2015 is besloten een bestemmingsreserve te vormen van € 125.000,- om hiermee een deel van de inspectiekosten te kunnen dekken. In 2016 is aan deze bestemmingsreserve ruim € 32.500,- onttrokken en in 2017 € 92.500,-, waarmee het onderzoek is afgerond.

#### Cultuurhistorische duikers en sluizen

In 2017 is een start gemaakt met de voorbereiding van het herstellen van cultuurhistorische duikers. Tevens is een start gemaakt met het herstel van een kunstwerk in Meliskerke en in Poortvliet. Van de geplande uitgaven van € 250.000,- schuift circa € 200.000,- door naar 2018 door langere voorbereiding in verband met mogelijke subsidie voor de Beaufortsluis in Walsorden. Deze heeft de hoogste prioriteit. Afhankelijk van verkrijgen van deze subsidie zullen daarna andere kunstwerken worden opgeknapt.

#### Zichtbaarheid

Naar aanleiding van het communicatieplan 2015-2019 is de wens uitgesproken om via bebording bij goed zichtbare waterschapslocaties de zichtbaarheid van het waterschap in het Zeeuwse landschap te vergroten. Hiertoe is bij de bestemming van het resultaat 2015 een bestemmingsreserve gevormd van € 60.000,-. In 2016 is € 20.000,- aan deze reserve onttrokken, in 2017 is € 24.000,- uitgegeven.

### Innovatie

In 2015 is voor de uitvoering van innovatie een bestemmingsreserve gevormd van € 370.000,-. In 2016 is € 124.000,- uit de reserve onttrokken. In 2017 is er € 66.000,- uitgegeven aan innovatie.

### Uitgestelde werken en diensten 2016

Deze reserve is gevormd bij de bestemming van het jaarresultaat 2016. Begin 2016 is bij de 1<sup>e</sup> begrotingswijziging het volledige bedrag van € 792.000,- onttrokken. De geplande werkzaamheden uit 2016 zijn in het jaar 2017 uitgevoerd.

### Groot onderhoud hoofdkantoor Middelburg

Bij de bestemming van het resultaat 2016 is besloten een bestemmingsreserve te vormen om de al eerder geconstateerde gebreken aan de daklijsten hoofdkantoor Middelburg te vervangen. Ook was er dringend onderhoud nodig aan de luchtbehandelingsinstallatie. Alle werkzaamheden zijn in 2017 uitgevoerd.

### Assetmanagement

In de strategienota 2015-2019 is opgenomen dat de afdeling zuiverings- en installatiebeheer zich op het gebied van assetmanagement doorontwikkelt tot certificeerbaar niveau. De andere afdelingen maken een start met implementatie hiervan. Om hier invulling aan te geven is in 2016 een GAP-analyse gemaakt over de hele organisatie. Vanuit deze analyse is een plan van aanpak opgesteld. In verschillende projecten zal gewerkt worden aan de bouwstenen voor assetmanagement, onder begeleiding van een externe deskundige. Vanuit het resultaat 2016 is een bestemmingsreserve gevormd van € 375.000,-. Eind 2017 is een start gemaakt met assetmanagement waardoor er € 4.000,- wordt onttrokken aan deze bestemmingsreserve. Voor het onderdeel areaal op orde zijn diverse werkgroepen gevormd die voor ieder programma de gewenste decompositie van bedrijfsmiddelen in beeld brengen.

### Buitendijkse fietspaden

Bij de vaststelling van de jaarrekening 2016 is een bestemmingsreserve gevormd van € 200.000,- om in 2017 de mogelijkheid te hebben het project binnen- en buitendijkse fietspaden (Fietsinfrastructuur Ooster- en Westerschelde) naar wens te kunnen uitvoeren. Het werk is in 2017 geheel uitgevoerd.

### Veilig werken langs de weg

Vanuit onze bestekken stellen we aan onze aannemers eisen aan bebakening en bebording van de voertuigen om de veiligheid van de weggebruiker te waarborgen. Deze eisen komen voort uit landelijke richtlijnen. Het is noodzakelijk ook onze eigen voertuigen aan te passen, het gaat hierbij om een aantal van ongeveer 30. Een belangrijke aanpassing is dat de bussen van kantoniers (vast) en auto's van opzichters (demontabel) tijdens werkzaamheden zijn uitgerust met een actieraam. Bij de vaststelling van de jaarrekening 2016 is hiertoe een bestemmingsreserve gevormd. Het werk is in 2017 aanbesteed doch de producten konden niet meer in 2017 worden geleverd. Het geraamde bedrag zal begin 2018 worden uitgegeven.

### Depotbeheer

In 2017 zijn geplande partijen grond- en baggerspecie uit onze depots af te zetten niet gerealiseerd doordat alle beschikbare mogelijkheden en de bijbehorende onderhandelingen meer tijd kosten. De verwachting is dat de € 100.000,- uit de bestemmingsreserve voldoende zal zijn om depots in 2018 aan de wettelijke eisen te laten voldoen.

### Grondonderzoek Marinierskazerne Vlissingen

Voor het uitvoeren van grondonderzoek van de waterkering bij de toekomstige Marinierskazerne is bij de vaststelling van de jaarrekening 2016 een bedrag van € 200.000,- bestemd. Dit grondonderzoek moest plaatsvinden voorafgaand aan het ILT-oordeel (inspectie Leefomgeving



en Transport) en de beoordeling om in aanmerking komen voor het HWBP-programma. Het onderzoek heeft plaatsgevonden in 2017 en de bestemmingsreserve is uitgeput.

### Oeverherstel

Bij de vaststelling van de jaarrekening 2016 is voor een bedrag van € 300.000,- een bestemmingsreserve gevormd om op deze manier een bijdrage te leveren aan het inhalen van achterstand op het oeverherstel. De geplande werkzaamheden zijn uitgevoerd in 2017.

### Zorgplicht

Naar aanleiding van het nieuwe waterveiligheidsbeleid dat vanaf 2017 van kracht is geworden en het gewijzigde toezicht, is er voor de implementatie zorgplicht primaire waterkeringen een bestemmingsreserve gevormd van € 500.000,-. In 2017 is hiervan € 175.000,- ingezet en aan de bestemmingsreserve onttrokken.

### Walcherseweg- Middelburgse weg

De herinrichting van de Walcherseweg/Middelburgseweg is gepland in 2018. Het meest efficiënt is om de herinrichting uit te voeren in combinatie met het groot onderhoud. De voorbereidingen voor dit werk zijn gestart in 2017. In de tweede begrotingswijziging 2017 is een bestemmingsreserve gevormd van € 470.000,-.

### Uitgestelde werken en diensten 2017

In de loop van 2017 werd duidelijk dat om diverse redenen een aantal projecten niet, zoals geraamd, in 2017 kon worden uitgevoerd. In de tweede begrotingswijziging is hiervoor een bestemmingsreserve gevormd, zodat deze projecten in 2018 alsnog doorgang kunnen vinden. Het gaat om € 200.000,- voor netwerkstorage, € 30.000,- voor een preventief medisch onderzoek, € 533.000,- voor groot onderhoud wegen en € 192.000,- voor onderhoudswerken op het traject Breskens-Cadzand.

### Vreemd vermogen

#### Voorzieningen

x € 1.000,-

Voorzieningen	Saldo 01-01- 2017	Rente Toevoe- ging	Interne Vermeer- deringen	Externe vermeer- deringen	Externe vermin- deringen	Saldo 31-12- 2017
Voormalig personeel	429	6	37		50	422
Ingegane pensioenen personeel	292	5	20		30	287
Pensioenen bestuurders	4.121	64	-10		178	3.997
Wachtgelden bestuur	295	4	-10		103	186
<b>Totaal voorzieningen</b>	<b>5.137</b>	<b>79</b>	<b>37</b>	<b>0</b>	<b>361</b>	<b>4.892</b>

#### Voorziening arbeidsgelateerde verplichtingen

##### Voorzieningen voormalig personeel

De werkelijke uitkeringen en het risico daarop in verband met tijdelijk aangesteld personeel zijn in deze voorziening opgenomen.

In 2017 is een bedrag van € 50.000,- aan WW-verplichtingen ten laste van deze voorziening gebracht. Het berekenen van de benodigde hoogte van de voorziening resulteerde in een verhoging met € 37.000,-.

##### Voorziening ingegane pensioenen personeel

Deze voorziening is gevormd voor de pensioenrechten van voormalig personeel waarvan de diensttijd in het verleden niet in aanmerking kwam voor (ABP-)pensioen. Dit betreft die oud-personeelsleden welke in het verleden alleen (veelal) in de zomermaanden werkzaam waren voor de diverse polderbesturen of waterschappen.

De provincie heeft voor deze categorie oud-personeelsleden een regeling vastgesteld, waardoor deze ook recht kregen op een ouderdoms- of nabestaandenpensioen. Aan uitkering is dit jaar € 30.000,- betaald. Een berekening van de benodigde omvang van de voorziening resulteerde in een verhoging met € 20.000,-.

#### Voorziening pensioenen bestuurders

Deze voorziening is gevormd voor de pensioenrechten van huidige en voormalige bestuurders. De uitkeringen en eventuele overdracht komen ten laste van deze voorziening. In 2017 is ten laste van deze voorziening € 178.000,- uitgekeerd. Het berekenen van de benodigde hoogte van de voorziening resulteerde in een verlaging met € 10.000,- in verband met een stijging van de rekenrente.

#### Voorziening wachtgeldten bestuur

Deze voorziening is gevormd voor de wachtgeldrechten van huidige en voormalige bestuurders. Aan wachtgeld is in 2017 € 103.000,- uitgekeerd. Een berekening van de benodigde omvang van de voorziening resulteerde in een verlaging met € 10.000,- in verband met een stijging van de rekenrente.

In totaal is aan de voorziening arbeidsgerelateerde verplichtingen een rente bijgeschreven van € 79.000,-. Het totale saldo van deze voorziening bedraagt op 31-12-2017 € 4.892.000,- en is in 2017 gedaald met circa € 0,25 miljoen.

### Langlopende schulden

	x € 1.000	
Schulden > 1 jaar	01-01-2017	31-12-2017
<b>a. Obligatieleningen van:</b>		
1. andere openbare lichamen	0	0
2. overigen	0	0
<b>b. Onderhandse leningen van:</b>		
1. openbare lichamen	20.000	20.000
2. binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	0	0
3. binnenlandse banken en overige financiële instellingen	220.479	218.210
4. binnenlandse bedrijven	0	0
5. overige binnenlandse sectoren	0	0
6. buitenlandse instel., fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren	0	0
<b>c. door derden belegde gelden</b>	0	0
<b>d. derivaten op vaste schulden</b>	0	0
<b>e. langlopende financiële lease verplichtingen</b>	0	0
<b>f. waarborgsommen</b>	0	0
<b>Totaal</b>	<b>240.479</b>	<b>238.210</b>

In 2017 werd voor een totaal bedrag van € 32.268.901,- afgelost. De aflossingen betreffen, naast een viertal jaarlijkse aflossingen (totaal € 2.269.000,-), de aflossing van 1 fixe geldlening van € 15.000.000,- met een looptijd van 2 jaar tegen een rentepercentage van 0,0% en 1 fixe lening van € 15.000.000,- met een looptijd van 5 jaar tegen een rentepercentage van 1,77%. Daarnaast zijn 4-nieuwe vaste geldleningen afgesloten. Twee (totaal € 15.000.000,-) met een looptijd van 24,375 jaar tegen een rentepercentage van 1,848% en 2 (totaal € 15.000.000,-) met een looptijd van 9,375 jaar tegen een rentepercentage van 0,92%. De gemiddelde rentelast in 2017 bedraagt 2,08%.

#### Per saldo te financieren in 2017:

+ investeringen (netto)	€ 23 miljoen
- afname financiële vaste activa	€ - 5 miljoen
- ontvangen aan afschrijvingen	€ - 18 miljoen
- vlottende activa (daling voorraden/vorderingen/nog te ontvangen)	€ - 15 miljoen
- mutatie (toename) reserves/voorzieningen & resultaat 2017	€ 2 miljoen

+ afname kortlopende schulden (o.a. aflossing kasgeld)	€ - 22 miljoen
- toename voorschotten (ontvangen voor 2016/2017, uitgave 2017/2018)	€ 5 miljoen
Totaal per saldo te financieren	€ - 30 miljoen

In 2017 is € 4.979.800,- als rentelast voor vaste geldleningen in de exploitatie verantwoord. De leningenportefeuille bestaat op 31 december 2017 uit 15 leningen.

In 1999 zijn 4 lineaire roll-over leningen afgesloten met een looptijd van 20 jaar. De rente van deze leningen is gebaseerd op 6-maands euribor. Het restantbedrag van deze leningen bedraagt op 31 december 2017 € 10,2 miljoen.

Om het risico van een te hoge korte rente af te dekken is destijds een cap gekocht op 5%. De koopsom van de cap (€ 3,6 miljoen) is destijds niet direct betaald maar wordt verrekend met een opslag op de te betalen rente. Per balansdatum is de contante waarde van de in de toekomst te betalen opslagen € 330.522,-.

De premies worden gedurende de restant looptijd van de leningen met de rente betaald waarbij bij de laatste aflossing er geen verplichtingen meer bestaan en de rentecap ook is afgewikkeld. Hierbij wordt de kostprijs hedge-accounting gehanteerd.

### Kortlopende schulden en overlopende passiva

x € 1.000,-

Netto vlottende schulden < 1 jaar	01-01-2017	31-12-2017
a. Overige kasgeldleningen	30.000	-
b. Derivaten op kortlopende geldleningen	-	-
c. Negatieve bank- en girosaldi	-	6.337
d. Schulden aan leveranciers	8.971	10.708
e. Schulden i.v.m. te betalen belastingen, sociale- en pensioenpremies	2.211	2.295
f. Overige	5	7
<b>Totaal</b>	<b>41.187</b>	<b>19.347</b>

De afname van de kortlopende schuld is het resultaat van het aflossen van een kasgeldlening voor € 30 miljoen en een toename van het kortlopende rekeningcourant krediet met € 6 miljoen en schulden aan leveranciers (incl. belastingen) met € 2 miljoen. Voor een gedetailleerde specificatie wordt verwezen naar de in dit hoofdstuk opgenomen toelichting bij de betreffende balanspost.

x € 1.000,-

<u>Overlopende passiva</u>	01-01-2017	31-12-2017
a. voorschotten van Europese Unie, Rijk, provincies en gemeenten		
Europese Unie	-	-
Rijk	1.796	4.319
Provincie	375	402
Overige openbare lichamen	-	144
b. vooruit ontvangen bedragen	-	150
c. nog te betalen bedragen	7.471	9.552
<b>Totaal</b>	<b>9.642</b>	<b>14.567</b>

- De voorschotten per 31 december 2017 betreffen subsidies van Rijkswaterstaat in werken in het kader van het Hoogwater Beschermingsprogramma (HWBP) en Ruimte voor de rivier (RVR).
- De vooruit ontvangen bedragen zijn diverse posten ontvangen in 2017 waarvan de opbrengst betrekking heeft op 2018 (huren/retributies).
- De grootste posten in de nog te betalen kosten betreffen de rente over langlopende geldleningen (€ 3.398.000,-) en werken/diensten waarvoor nog geen factuur ontvangen is (€ 5.000.000,-). Daarnaast zijn hier de rechten van personeel bestaande uit vakantiegeld en eindejaarsuitkering/IKB (€ 20.000,-) en vakantierechten (€ 1.175.000,-) verantwoord.

## Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Van de meerjarige inkoopcontracten zijn de contractverplichtingen boven de Europese drempelwaarde in onderstaande overzicht opgenomen. Voor deze contractwaarden zijn de Europese aanbestedingsregels van toepassing. De verplichting is opgenomen voor het volledige bedrag waarover het contract is afgesloten. De hele contractwaarde is in de oordeelsvorming van de accountant betrokken. In de contractwaarde zijn de vaste kosten (verplichting) opgenomen, voor de raamcontracten is de waarde niet meegenomen omdat dit afhankelijk is van de afname. Bij de inkooppakketten flexibele arbeid, advies & onderzoek en transport is om voornoemde reden dan ook geen waarde opgenomen in onderstaande tabel.

Hoofdcategorie inkooppakket	Totaal (excl. BTW)
Facilitair	10.158.665
Automatisering en telecommunicatie	2.104.472
Flexibele arbeid	-
Advies en onderzoek	-
Transport	-
Gebouwen en gebouw gerelateerde installaties	387.798
Niet gebouw gerelateerde installaties en openbare ruimten	5.877.825
<b>Totale contractwaarde (volledige looptijd)</b>	<b>18.528.760</b>

Gronden, deel uitmakend van inlagen of direct gelegen achter de zeeweringen, en overige gronden, die niet benodigd zijn voor onze taakuitoefening, zijn in de balans niet gewaardeerd.

Het waterschap staat garant voor het rekening-courantkrediet van het Facilitair Bedrijf Zeeland B.V. (€ 60.000,-) en geldleningen (rekening-courant van de Unie van Waterschappen maximaal € 2.000.000,- en lening tegen 2,7% ten behoeve van kantoor ad € 6.013.268,13) tot het bedrag van het procentuele contributie aandeel (AV 23 maart 2017).

Een belanghebbende heeft in 2015 beroep ingesteld tegen de opgelegde waterschapsaanslag zoetwater. De rechtbank heeft eind januari 2016 uitspraak gedaan en heeft daarbij de retributieverordening onverbindend verklaard. Het waterschap is tegen de uitspraak van de rechtbank in beroep gegaan bij het gerechtshof. Zolang de beroepsprocedure loopt is de uitspraak nog niet onherroepelijk. Het gerechtshof heeft de uitspraak van de rechtbank bevestigd, waarna het waterschap beroep in cassatie heeft ingesteld bij de Hoge Raad.

Op 28 december 2016 heeft de rechtbank Overijssel in een belastingprocedure tussen de provincie Flevoland en het belastingkantoor GBLT dat namens waterschap Zuiderzeeland de heffing van de waterschapsbelastingen verzorgt, overwogen dat het begrip 'verharde openbare wegen' zoals dat in artikel 122, derde lid, onder b, van de Waterschapswet voor de tariefdifferentiatie wegen wordt gebruikt, beperkt moet worden uitgelegd. Volgens de rechter mag de tariefdifferentiatie wegen zich alleen uitstrekken over verharde weggedeelten. Het gaat om een principiële uitspraak omdat alle waterschappen een tariefdifferentiatie wegen hanteren en hierbij uitgaan van de ruime interpretatie van het begrip 'verharde openbare wegen'. Het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden heeft in hoger beroep de uitspraak van de rechtbank bevestigd. GBLT heeft begin 2018 beroep in cassatie ingesteld bij de Hoge Raad. Er moet rekening mee gehouden worden dat het ongeveer 1 jaar duurt voordat de Hoge Raad tot een beslissing komt. Op grond van een gemaakte analyse bedraagt de omvang van het risico voor Scheldestromen circa € 350.000,- op jaarbasis. Een terugbetaling van mogelijk onterecht betaalde belasting is niet aan de orde voor belastingaanslagen die onherroepelijk zijn geworden voor de dag waarop de Hoge Raad arrest heeft gewezen.

Verplichtingen (gesloten overeenkomsten) ten aanzien van grondaankopen waarvan de akte passeert in 2018 blijken niet uit de balans. Het betreft diverse aankopen tot een bedrag van € 454.839,40 en een te ontvangen bedrag van € 22.155,50.

## 4.8 Controleverklaring van de onafhankelijk accountant (BTB)

### A. Verklaring over de in de jaarverslaggeving opgenomen jaarrekening 2017

#### Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Waterschap Scheldestromen te Middelburg gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarverslaggeving opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2017 als van de activa en passiva van waterschap Scheldestromen op 31 december 2017 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit en de Beleidsregels toepassing WNT;
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder de verordeningen zoals opgenomen in het normenkader 2017 dat is vastgesteld door de Algemene Vergadering op 13 december 2017.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2017;
- 2 de exploitatierekening naar programma's, naar kostendragers en naar kosten- en opbrengstensoorten over 2017;
- 3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.
- 4 de bestemming van het resultaat, begrotingsrechtmatigheid en de Wet Normering Topinkomens.

#### De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het normenkader 2017 dat is vastgesteld door de Algemene Vergadering op 13 december 2017 en het controleprotocol WNT 2017 (Wet normering topinkomens) vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Waterschap Scheldestromen zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

#### Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 1.196.000, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen

WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het controleprotocol WNT 2017.

Wij zijn met de Algemene Vergadering overeengekomen dat wij aan de Algemene Vergadering tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen, die groter zijn dan € 100.000, rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

## **B. Verklaring over de in de jaarverslaggeving opgenomen andere informatie**

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat de jaarverslaggeving andere informatie, die bestaat uit:

- de inleiding;
- het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen;
- de besluiten jaarverslaggeving 2017;
- de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Waterschapswet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het Dagelijks Bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

## **C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening**

### **Verantwoordelijkheden van het Dagelijks Bestuur en de Algemene Vergadering voor de jaarrekening**

Het Dagelijks Bestuur van het Waterschap Scheldestromen is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het Dagelijks Bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder de verordeningen van het waterschap zelf, zoals opgenomen in het normenkader.

In dit kader is het Dagelijks Bestuur van het waterschap tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het Dagelijks Bestuur van het waterschap noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

De Algemene Vergadering is als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de Waterschapswet verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

### **Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening**

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het normenkader 2017, het Controleprotocol WNT 2017, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het Dagelijks Bestuur van het waterschap en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het Dagelijks Bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Goes, 15 mei 2018  
Baker Tilly Berk N.V.

*Was getekend,*

drs. R. Opendorp RA



## 5 Besluiten jaarverslaggeving 2017

DE ALGEMENE VERGADERING VAN WATERSCHAP SCHELDESTROMEN;

Gelezen het voorstel van het dagelijks bestuur van 2 mei 2018, nr. 2018013561;

Gelet op artikel 104 van de Waterschapswet;

### B e s l u i t :

1. Het jaarverslag en de jaarrekening 2017 vast te stellen;
2. Het jaarrekeningresultaat van € 3.071.351,- als volgt te bestemmen:

- Vorming van de volgende bestemmingsreserves:		
- Uitgestelde leveringen en diensten 2017	€	1.319.875,-
- Uitstel cao	€	605.000,-
<b>Totaal te vormen bestemmingsreserves</b>		<b>€ 1.924.875,-</b>
- Toevoeging/onttrekking aan de tariefegalisatiereserves:		
- onttrekking watersysteemheffing ingezetenen	€	-11.618,-
- toevoeging watersysteemheffing gebouwd	€	651.890,-
- toevoeging watersysteemheffing ongebouwd	€	19.564,-
- toevoeging watersysteemheffing natuurterreinen	€	34.446,-
- onttrekking zuiveringsheffing	€	-524.036,-
- toevoeging aan algemene reserves		
- toevoeging algemene reserve watersysteembeheer	€	331.760,-
- toevoeging algemene reserve zuiveringsbeheer	€	<u>644.470,-</u>
<b>Totaal toe te voegen aan algemene- en egalisatiereserves</b>		<b>€ 1.146.476,-</b>
	<b>Totaal</b>	<b>€ <u>3.071.351,-</u></b>

Aldus besloten in de vergadering van de algemene vergadering van waterschap Scheldestromen van 30 mei 2018.

, dijkgraaf

, secretaris directeur

## 6 Bijlage 1: overzichten investeringen

### Financieel afgeronde investeringen

x € 1.000

Investeringen	Datum AV krediet	Technische afronding AV besluit	Datum technische afronding	Financiële afronding in 2017	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2017			Besteding in 2017 netto	
					bruto	subsidie/bijdrage	netto	bruto	subsidie/bijdrage	netto		
<i>Programma waterkeringen</i>												
<i>Aanleg en onderhoud waterkeringen</i>												
PRJ1007A	Bodembescherming 't Killetje	6-10-2011	2017-09	2017-09	ja	0	0	0	433	432	1	1
PRJ1013 A/B/C	HWBP Burghsluis-Schelphoek(24i)/Boerderij Ruyter/Flauwer(24J)/Zieriekzee/Bruinisse(24L)	26-5-2016	2016-11	2017-02	ja	3.058	2.752	306	3.904	3.699	205	205
PRJ1006	Zwakke Schakels Waterdunen	2-9-2008	2015-12	2016-06	ja	44.691	44.691	0	47.001	47.001	0	0
PRJ1008	Zwakke Schakels Cadzand-Bad	2-9-2008	2016-07	2016-11	ja	32.086	32.086	0	44.504	44.504	0	0
<b>Totaal financieel afgerond waterkeringen</b>						<b>79.835</b>	<b>79.529</b>	<b>306</b>	<b>95.842</b>	<b>95.636</b>	<b>206</b>	<b>206</b>
<i>Programma watersystemen</i>												
<i>Inrichting en onderhoud watersystemen</i>												
PRJ1134	Vervangen reiniger Paviljoenpolder	24-11-2016	2017-12	2017-10	ja	220	0	220	215	0	215	215
PRJ1153B	Aanpassing inlaat Deurloo	24-11-2016	2017-12	2017-10	ja	300	0	300	183	0	183	183
PRJ1157	Verv.best.techn.inst. opmal 2017	24-11-2016	2017-12	2017-12	ja	500	0	500	486	0	486	484
PRJ1391C	BOB Zeeuws Vlaanderen 2017	1-6-2017	2018-03	2017-12	ja	600	300	300	217	0	217	217
PRJ1107	Uitvoering SWP Westkapelle + Prelaatweg	31-3-2016	2017-12	2017-12	ja	167	0	167	182	0	182	107
PRJ1144	Vervangen diesel gemaal Cadzand	16-12-2015	2017-12	2017-09	ja	1.000	0	1.000	995	1	994	761
PRJ1145	Vervangen diesel gemaal Campen	16-12-2015	2017-12	2017-08	ja	1.000	0	1.000	981	1	980	770
PRJ1391B	BOB Zeeuws Vlaanderen 2016	13-10-2016	2018-12	2017-12	ja	1.100	550	550	558	0	558	510
PRJ1120	Grootschalig baggerwerk 2014	3-7-2014	2016-12	2016-12	ja	659	0	659	546	0	546	13
PRJ1150	Ombouw gemaal de Valle	16-12-2015	2017-12	2017-07	ja	700	0	700	702	0	702	217
PRJ1153A	Gemaal Moerbeke elektrisch/mechanisch	16-12-2015	2016-12	2016-09	ja	300	0	300	317	0	317	5
PRJ1156	Verv.best.techn.instal. opmal. 2016	16-12-2015	2016-12	2016-12	ja	250	0	250	258	0	258	24
PRJ1169	Nijs en Hooglandpolder	21-5-2015	2016-12	2016-12	ja	1.252	0	1.252	1.331	0	1.331	128
<b>Totaal financieel afgerond watersystemen</b>						<b>8.048</b>	<b>850</b>	<b>7.198</b>	<b>6.971</b>	<b>2</b>	<b>6.969</b>	<b>3.634</b>
<i>Programma wegen</i>												
<i>Aanleg en onderhoud wegen</i>												
PRJ1315D	Fietspad Terneuzen-Zeedorp	23-7-2009	2017-09	2017-10	ja	642	0	642	203	0	203	185
PRJ1333	GBP uitvoeringsplan 2016/2017	16-12-2015	2017-09	2017-04	ja	600	0	600	586	0	586	515
PRJ1327	Reconstructies wegen 2016	16-12-2015	2016-11	2016-11	ja	1.711	0	1.711	1.372	6	1.366	29
<b>Totaal financieel afgerond wegen</b>						<b>2.953</b>	<b>0</b>	<b>2.953</b>	<b>2.161</b>	<b>6</b>	<b>2.155</b>	<b>729</b>

x € 1.000

Investeringen	Datum AV krediet	Technische afronding AV besluit	Datum technische afronding	Financiële afronding in 2017	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2017			Besteding in 2017 netto	
					bruto	subsidie/bijdrage	netto	bruto	subsidie/bijdrage	netto		
<b>Programma afvalwaterketen</b>												
<b>Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken</b>												
PRJ1193	Relining vrijvervalstelsel Terneuzen	24-11-2016	2017-12	2017-12	ja	1.250	600	650	1.250	784	466	466
PRJ1223B	Renovatie rg Burghsluis	24-11-2016	2017-12	2017-10	ja	250	0	250	162	0	162	161
PRJ1223C	Renovatie rg Spui, Spui	24-11-2016	2017-12	2017-12	ja	220	0	220	125	0	125	125
PRJ1223D	Renovatie rg Axel Groot Jansdijk	24-11-2016	2017-12	2017-12	ja	230	0	230	95	0	95	95
PRJ1222A	Aanleg nieuw rioolgemaal Groede, Schuivlotstraat	4-12-2014	2016-12	2017-04	ja	750	0	750	810	0	810	337
PRJ1222C	Aanpassing rioolgem.Yerseke, Steeweg	16-12-2015	2017-12	2017-04	ja	550	0	550	544	0	544	407
PRJ1192	Relining vrijvervalstelsel Terneuzen 2014	25-9-2014	2016-05	2016-11	ja	1.250	0	1.250	1.369	220	1.149	93
<b>Totaal financieel afgerond afvalwaterketen</b>						<b>4.500</b>	<b>600</b>	<b>3.900</b>	<b>4.355</b>	<b>1.004</b>	<b>3.351</b>	<b>1.684</b>
<b>Bestuur en organisatie</b>												
<b>Bedrijfsvoering</b>												
PRJ1387	Aankoop/vervangen tractiemiddelen 2017	24-11-2016	2017-12	2017-12	ja	1.339	267	1.072	1.187	231	956	956
PRJ1337	Beheer&onderhoud BGT	21-2-2013	2017-12	2017-12	ja	660	0	660	640	0	640	208
PRJ1351	Aanschaf inkoopstelsel	14-11-2013	2017-07	2017-12	ja	161	0	161	132	0	132	7
PRJ1386	Aankoop/vervangen tractiemiddelen	16-12-2015	2016-12	2017-06	ja	959	130	829	785	147	638	0
PRJ1342	Verlichting in (werkgebied)kantoren	16-12-2015	2016-12	2016-12	ja	75	0	75	70	0	70	18
<b>Totaal financieel afgerond bestuur en organisatie</b>						<b>3.194</b>	<b>397</b>	<b>2.797</b>	<b>2.814</b>	<b>378</b>	<b>2.436</b>	<b>1.189</b>
<b>Totaal financieel afgeronde investeringen 2017</b>						<b>98.530</b>	<b>81.376</b>	<b>17.154</b>	<b>112.143</b>	<b>97.026</b>	<b>15.117</b>	<b>7.442</b>

## Onderhanden investeringen

x € 1.000

Investeringen	Datum AV krediet	Technische afronding AV besluit	(Geplande) technische afronding	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2017			Besteding in 2017 netto	
				bruto	subsidie/bijdrage	netto	bruto	subsidie/bijdrage	netto		
<b>Waterkeringen</b>											
<b>Aanleg en onderhoud waterkeringen</b>											
PRJ1398	Keersluis Stavenisse	24-11-2016	2017-12	2017-12	185	0	185	164	0	164	163
PRJ1410	Aanlegvoorzieningen Veerse Meer 2018	16-11-2017	2018-06	2018-06	150	0	150	13	0	13	13
PRJ1016	Berging Volk-Zoommeer	27-6-2013	2017-12	2017-03	8.643	8.643	0	8.656	8.656	0	0
PRJ1013D	HWBP Zuid-Beveland West (24S-2)	24-11-2016	-	2021-04	342	308	34	91	0	91	3
PRJ1013E	HWBP Zuid-Beveland Oost, Oosterschelde (24O)	24-11-2016	-	2021-04	303	272	31	4	0	4	2
PRJ1013F	HWBP Kanaal Zuid-Beveland Dr30 (24P)	24-11-2016	-	2020-04	0	0	0	2	0	2	0
PRJ1013G	HWBP Zuid-Beveland Oost, Westerschelde (24R)	24-11-2016	-	2021-04	157	142	15	1	0	1	0
PRJ1013H	HWBP Hansweert (24S-1)	24-11-2016/ 16-11-2017	-	2020-04	3.883	3.494	389	746	671	75	75
PRJ1013I	HWBP Aansluiting kerncentrale (24S-3)	24-11-2016	-	2020-04	30	27	3	3	0	3	3
PRJ1013L	HWBP Stint Annaland (24T)	24-11-2016	-	2020-04	50	45	5	2	0	2	2
PRJ1001	HWBP-Zwakke Schakels, Vlissingen	11-12-2007	2015-12	2016-05	18.400	18.030	370	23.965	23.965	0	0
PRJ1003	Projekt Zwakke Schakels (algemeen)	2-9-2008	2016-11	2016-11	0	0	0	2.829	2.829	0	0
PRJ1011	HWBP Emanuelpolder	3-7-2014	2015-10	2015-10	5.125	4.613	512	2.701	2.701	0	0
<b>Totaal onderhanden waterkeringen</b>					<b>37.268</b>	<b>35.574</b>	<b>1.694</b>	<b>39.177</b>	<b>38.822</b>	<b>355</b>	<b>261</b>
<b>Watersystemen</b>											
<b>Planvorming watersystemen</b>											
PRJ1034	PWO WB21/KRW/GGO 14-19	14-11-2013	2019-12	2019-12	1.500	0	1.500	967	0	967	171
<b>Inrichting en onderhoud watersystemen</b>											
PRJ1153D	Ombouw gemaal Duiveland	24-11-2016	2018-12	2019-06	1.200	0	1.200	7	0	7	6
PRJ1395	Vervangen reinigers	24-11-2016	2018-12	2018-07	700	0	700	216	0	216	216
PRJ1058	Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2017	22-12-2016	2018-12	2018-12	3.469	0	3.469	2.233	0	2.233	1.906
PRJ1393	OAS-Westerschouwen maatregelen watersystemen fase A	23-3-2017	2019-12	2019-12	470	0	470	274	0	274	211

x € 1.000

Investeringen	Datum AV krediet	Technische afronding AV besluit	(Geplande) technische afronding	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2017			Besteding in 2017 netto	
				bruto	subsidie/bijdrage	netto	bruto	subsidie/bijdrage	netto		
<b>Watersystemen</b>											
<b>Inrichting en onderhoud watersystemen</b>											
PRJ1431A	Baggeren Vinkenisse- en Bathsekreek	1-6-2017	2019-12	2019-12	1.900	0	1.900	611	0	611	549
PRJ1431B	Baggeren Domburgse watergang	1-6-2017	2019-12	2019-12	1.250	0	1.250	670	0	670	631
PRJ1431C	Baggeren het Koegat	1-6-2017	2019-12	2019-12	1.000	0	1.000	295	0	295	270
PRJ1449	Uitvoering duikers/stuwen GGOR/WB21 2017	1-6-2017	2018-12	2018-12	1.960	0	1.960	746	0	746	734
PRJ1164	Vispassage Zandberg/Slepers/Pietersdijk	16-11-2017	2019-12	2019-12	253	0	253	164	0	164	124
PRJ1391D	BOB Zeeuws Vlaanderen 2018	16-11-2017	2018-12	2018-12	1.100	550	550	1	0	1	1
PRJ1078	Baggeren Westerschenge	7-7-2016	2018-12	2018-12	2.581	2.137	444	1.593	1.183	410	-98
PRJ1107A	Uitvoering SWP Molenpolder 2016	22-12-2016	2018-12	2018-12	279	0	279	118	0	118	34
PRJ1121	Baggeren Sloekreek	7-7-2016	2018-12	2018-12	2.243	1.830	413	1.313	1.043	270	-84
PRJ1175	Herinrichting Gaternissekreek	31-3-2016	2017-12	2017-12	2.872	1.052	1.820	2.183	1.536	647	-969
PRJ1072A	Aanleg gemaal vispassage Schore	4-12-2014	2015-12	2016-04	3.160	0	3.160	3.135	0	3.135	0
PRJ1168C	Gemaal Kruispolder, voorbereiding	5-10-2017	n.v.t.	2020-12	400	0	400	78	0	78	78
<b>Totaal onderhanden watersystemen</b>					<b>26.337</b>	<b>5.569</b>	<b>20.768</b>	<b>14.604</b>	<b>3.762</b>	<b>10.842</b>	<b>3.780</b>
<b>Wegen</b>											
<b>Aanleg en onderhoud wegen</b>											
PRJ1328	Reconstructies wegen 2017	24-11-2016	2017-11	2018-05	1.057	0	1.057	973	9	964	923
PRJ1334	GBP uitvoeringsplan 2017/2018	24-11-2016	2018-04	2018-03	600	0	600	144	0	144	140
PRJ1446A	Groot onderhoud kunstwerken wegen 2017	24-11-2016	2017-11	2018-01	480	0	480	399	0	399	389
PRJ1268	Fietspad Goes-Kattendijke restant	12-7-2017	2018-06	2018-06	1.922	1.292	630	434	0	434	330
PRJ1288	Fietspad Korenweg, Lewedorp	22-12-2016	2017-09	2017-10	1.590	0	1.590	1.148	6	1.142	968
PRJ1292	2017 ess.herkenb.kenmerken wegen	1-6-2017	2017-10	2017-11	350	0	350	261	0	261	261
PRJ1266	Knelpunten (7) Bijdrage A58 Goes-Zuid	25-9-2014	2017-12	2017-10	530	0	530	485	0	485	220
PRJ1400	Reconstructies wegen 2018	16-11-2017	2018-11	2018-11	1.574	229	1.345	134	0	134	134
PRJ1401	GBP uitvoeringsplan 2018/2019	16-11-2017	2019-03	2019-03	600	0	600	3	0	3	3

x € 1.000

Investeringen	Datum AV krediet	Technische afronding AV besluit	(Geplande) technische afronding	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2017			Besteding in 2017 netto	
				bruto	subsidie/bijdrage	netto	bruto	subsidie/bijdrage	netto		
<b>Wegen</b>											
<b>Aanleg en onderhoud wegen</b>											
PRJ1446B	Groot onderhoud kunstwerken wegen 2018	16-11-2017	2018-10	2018-10	320	0	320	6	0	6	6
PRJ1427	Fietspad Ruiterslaanweg 1e fase	16-11-2017	2018-04	2018-04	356	178	178	58	58	0	0
<b>Totaal onderhanden wegen</b>					<b>9.379</b>	<b>1.699</b>	<b>7.680</b>	<b>4.045</b>	<b>73</b>	<b>3.972</b>	<b>3.374</b>
<b>Afvalwaterketen</b>											
<b>Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken</b>											
PRJ1214	rpg Yerseke, Groenix van Zoelenstraat	24-11-2016	2017-12	2018-02	255	255	0	5	0	5	5
PRJ1223A	Renovatie rg Zierikzee	24-11-2016	2018-12	2018-06	1.125	0	1.125	6	0	6	6
PRJ1233E	Rwzi Verseput slibstrategie maatr.	24-11-2016	2017-12	2018-06	450	0	450	53	0	53	52
PRJ1223F	Renovatie rg Driewegen	16-11-2017	2019-01	2018-09	400	0	400	1	0	1	1
PRJ1223G	Renovatie rg Oostdijk	16-11-2017	2019-01	2018-09	350	0	350	1	0	1	1
PRJ1246	Rwzi Oostburg, uitbreiding hydraulisch	16-11-2017	2019-06	2019-06	3.300	0	3.300	75	0	75	75
PRJ1249	Rwzi Camperland, perforatierooster	16-11-2017	2019-12	2018-12	400	0	400	1	0	1	1
PRJ1228	Amoveren rwzi Groede /uitbreiding rwzi Breskens	6-11-2014	2019-02	2019-04	11.325	0	11.325	4.442	0	4.442	1.731
PRJ1237A	Rwzi Walcheren, slibstrategie&energiefabr.	2-7-2015	2017-12	2018-02	9.700	0	9.700	7.422	0	7.422	6.272
<b>Totaal onderhanden afvalwaterketen</b>					<b>27.305</b>	<b>255</b>	<b>27.050</b>	<b>12.006</b>	<b>0</b>	<b>12.006</b>	<b>8.144</b>
<b>Bestuur en organisatie</b>											
<b>Bedrijfsvoering</b>											
PRJ1338	Vervangen peilboot Meermin III	1-6-2017	2018-07	2018-07	1.500	0	1.500	5	0	5	0
PRJ1490	Aanschaf extra materieel gladheidsbestrijding	13-12-2017	2017-12	-	310	0	310	0	0	0	0
PRJ1347	Duurzaam digitaal	14-11-2013	2018-12	2018-12	200	0	200	137	0	137	89
PRJ1402	Service gerichte architectuur	4-12-2014	2019-12	2019-12	300	0	300	3	0	3	0
PRJ1426	Hoofdk.Terneuzen, vervanging rwa-installatie	16-12-2015	2017-12	2017-12	187	0	187	13	0	13	13
<b>Totaal onderhanden bestuur en organisatie</b>					<b>2.497</b>	<b>0</b>	<b>2.497</b>	<b>158</b>	<b>0</b>	<b>158</b>	<b>102</b>
<b>Totaal onderhanden investeringen 2017</b>					<b>102.786</b>	<b>43.097</b>	<b>59.689</b>	<b>69.990</b>	<b>42.657</b>	<b>27.333</b>	<b>15.661</b>

## Investerings uit het algemene voorbereidingskrediet per 31-12-2017

x € 1.000

Investerings		Externe kosten							Geactiveerde personeelslasten		Totaal externe kosten + pers. lasten in 2017 netto
		verstrekt krediet			totale besteding externe kosten (t/m 2017)			besteding externe kosten in 2017 netto	totale besteding pers. lasten t/m 2017 netto	gereali-seerde besteding pers.lstn. In 2017 netto	
		bruto	subsidie/bijdrage	netto	bruto	subsidie/bijdrage	netto				
<b>Watersystemen</b>											
<b>Inrichting en onderhoud watersystemen</b>											
PRJ1168B	Herinrichting Kruispolder (GGOR)	100	0	100	0	0	0	0	12	12	12
PRJ1084B	Vispassage gemaal De Noord Stavenisse/Sint-Maartensdijk	30	0	30	22	0	22	22	13	13	35
PRJ1087	Gemaal Sint Annaland	0	0	0	0	0	0	0	3	3	3
PRJ1088	Gemaal Zoetendijk	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2
PRJ1090B	Vismigratie Walcheren	0	0	0	0	0	0	0	9	9	9
PRJ1129	Gemaal de Poel, capaciteitsvergroting	26	0	26	21	0	21	0	8	0	0
PRJ1391	BOB Zeeuws Vlaanderen vanaf 2022	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
PRJ1403	Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2018	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
PRJ1432	Baggerwerken grote wateren 2018, Moerschans	20	0	20	0	0	0	0	22	22	22
PRJ1433A	Baggeren Zestig Voet	40	0	40	0	0	0	0	3	3	3
PRJ1433B	Baggeren Molenkreek	30	0	30	0	0	0	0	1	1	1
PRJ1433E	Baggeren Oude Haven	35	0	35	0	0	0	0	1	1	1
<b>Totaal watersystemen</b>		<b>281</b>	<b>0</b>	<b>281</b>	<b>43</b>	<b>0</b>	<b>43</b>	<b>22</b>	<b>76</b>	<b>68</b>	<b>90</b>
<b>Afvalwaterketen</b>											
<b>Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken</b>											
PRJ1241	OAS maatregel Westerschouwen	100	0	100	0	0	0	0	0	0	0
<b>Totaal afvalwaterketen</b>		<b>100</b>	<b>0</b>	<b>100</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>Wegen</b>											
<b>Aanleg en onderhoud wegen</b>											
PRJ1291	Fietspad Kortgene-Colijnsplaat	73	0	73	39	39	0	0	0	0	0
PRJ1293	Fietspad 's Heerenhoeksedijk	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0
PRJ1299	Fietspad Roterij-Zuiddijk (Dreischor)	30	0	30	1	1	0	0	0	-10	-10
<b>Totaal wegen</b>		<b>103</b>	<b>0</b>	<b>103</b>	<b>40</b>	<b>40</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>4</b>	<b>-10</b>	<b>-10</b>
<b>Totaal investeringen in voorbereiding</b>		<b>484</b>	<b>0</b>	<b>484</b>	<b>83</b>	<b>40</b>	<b>43</b>	<b>22</b>	<b>80</b>	<b>58</b>	<b>80</b>

## 7 Bijlage 2: verbonden partijen

Nederlandse Waterschapsbank N.V.											
Vestigingsplaats	Den Haag										
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap										
Ingangsdatum	1954										
Participanten	Aandeelhouders: Staat der Nederlanden, 9 provincies en alle waterschappen.										
Publiek belang	Als huisbankier van de waterschappen levert de NWB diensten op het gebied van betalingsverkeer, electronic banking en consultancy. Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen.										
Bestuurlijk belang	Het waterschap is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders (AVA), naar rato van het aantal aandelen heeft het waterschap hierin stemrecht (6%). Ieder aandeel A heeft recht op 1 stem en ieder aandeel B geeft recht op 4 stemmen.										
Financieel belang	Het waterschap is aandeelhouder van 6,0% van het nominale aandelenkapitaal (4.380 aandelen A en 166 aandelen B). De AVA heeft in 2011 besloten vanaf 2012 geen dividend meer uit te keren, totdat voldaan wordt aan de kapitaaleisen van Basel III.										
Vermogen (jaarrekening 2016)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 1,399 miljoen</td> <td>€ 89,713 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 1,507 miljoen</td> <td>€ 92,581 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> resultaat 2016 € 107,- mln (2015 € 49 mln)			Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 1,399 miljoen	€ 89,713 miljoen	31-12	€ 1,507 miljoen	€ 92,581 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen									
01-01	€ 1,399 miljoen	€ 89,713 miljoen									
31-12	€ 1,507 miljoen	€ 92,581 miljoen									
Beleidsvoornemens / -realisatie verbonden partij	Maatschappelijke relevantie, hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit zijn de hoekstenen van het beleid van de bank. Voldoen aan de Basel III-norm (leverage ratio 3%) in 2018.										
Beleidsvoornemens / -realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Geen										
Risico's	Volgens de verwachtingen zullen de economische ontwikkelingen in Nederland voorlopig onder druk blijven. Dit heeft invloed op de ontwikkeling van de nettowinst en daardoor het versterken van het eigen vermogen.										
Relatie met programma	Belasting- en algemene opbrengsten										
Bestuurlijke vertegenwoordiger	ing. D.K.E. Steijaert										

N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)	
Vestigingsplaats	Moerdijk
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Ingangsdatum	2010
Participanten	Waterschappen: Aa en Maas, De Dommel, Brabantse Delta, Rivierenland, Vechtstromen, Scheldestromen.
Publiek belang	Duurzame oplossing op het gebied van het verwerken van zuiverings-slib tegen zo laag mogelijke kosten. Missie van SNB luidt: een voorbeeldfunctie bij de verwerking van zuiverings-slib. Zij garandeert continuïteit in slibverbranding met maximaal respect voor mens en milieu tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.



<b>N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)</b>										
Bestuurlijk belang	Het waterschap is vertegenwoordigd in de Raad van commissarissen en de aandeelhoudersvergadering.									
Financieel belang	Waterschap Scheldestromen heeft vanaf 2010 een aandeel van 7,8% in SNB. De waarde van de aandelen bedraagt € 354.014 (1-1-2012). Ter financiering is in de vorm van een storting in de agioreserve een totaal bedrag van ruim € 7,9 miljoen (7,8%) ingebracht door waterschap Scheldestromen. Binnen de bedrijfseconomische resterende levensduur wordt de agioreserve terugbetaald. De agio bedraagt eind 2016 ruim € 5,1 miljoen.									
Vermogen (jaarrekening 2016)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 43,499 miljoen</td> <td>€ 48,414 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 75,898 miljoen</td> <td>€ 4,071 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> resultaat 2016 -€ 44.461 miljoen (2015 - € 13,936 miljoen)		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 43,499 miljoen	€ 48,414 miljoen	31-12	€ 75,898 miljoen	€ 4,071 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen								
01-01	€ 43,499 miljoen	€ 48,414 miljoen								
31-12	€ 75,898 miljoen	€ 4,071 miljoen								
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	In 2016 is het ondernemersplan 2016-2020 vastgesteld met als hoofddoel het verwerken van slib op de meest duurzame wijze tegen de laagste prijzen. Om deze ambitie te verwezenlijken zet SNB in op drie belangrijke, met elkaar samenhangende hoofdstrategieën. Dit betreft het bezet houden van de slibverwerkingsinstallatie, innoveren vanuit een solide basis en de verdere verduurzaming van de slib(eind)verwerking.									
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen zoals o.a. de bezettingsgraad van de installatie.									
Risico's	Onderbezetting van de installaties									
Relatie met programma	Afvalwaterketen									
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Lid Raad van Commissaris ing. G. van Kralingen Vertegenwoordiger aandeelhoudersvergadering ir. L.A. Mangnus									

<b>Holding Facilitair Bedrijf Zeeland B.V. &amp; Facilitair Bedrijf Zeeland B.V.</b>										
Vestigingsplaats	Middelburg									
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap									
Ingangsdatum	2004									
Participanten	Waterschap Scheldestromen									
Publiek belang	De Holding Facilitair Bedrijf Zeeland BV heeft als activiteit het beheren van de aandelen van Facilitair Bedrijf Zeeland BV. Ter beperking van risico's is gekozen voor een Holding waarin eventueel vermogen kan worden ondergebracht. Momenteel vinden er geen activiteiten plaats in de vennootschap									
Bestuurlijk belang	Waterschap bezit 100% aandelen / 100% stemrecht									
Financieel belang	Gestort aandelenkapitaal van twee maal € 18.000,-									
Vermogen (jaarrekening 2016)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 20.993,-</td> <td>€ 29.030,-</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 18.524,-</td> <td>€ 27.699,-</td> </tr> </tbody> </table> resultaat 2016 -€ 1.664,- (2015 -€ 1.663,-)		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 20.993,-	€ 29.030,-	31-12	€ 18.524,-	€ 27.699,-
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen								
01-01	€ 20.993,-	€ 29.030,-								
31-12	€ 18.524,-	€ 27.699,-								
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	Sinds november 2005 vinden er geen activiteiten meer plaats binnen de BV's.									
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Mogelijkheden onderzoeken voor deze BV's.									
Risico's	-									
Relatie met programma	Bestuur en Organisatie									
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Leden dagelijks bestuur									

<b>Stichting (Gemeenschappelijke regeling) Het Waterschapshuis</b>													
Vestigingsplaats	Amersfoort												
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling												
Ingangsdatum	2012 (Stichting 2005)												
Participanten	De waterschappen												
Publiek belang	Het Waterschapshuis is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor de 22 waterschappen op het gebied van Informatie en Communicatie Technologie. Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen en de andere overheden die actief zijn in de natte sector. Onder begeleiding van Het Waterschapshuis spannen de waterschappen zich gezamenlijk in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening naar burgers en bedrijven te verbeteren. Daarnaast is het streven gericht op een aanzienlijke kostenbesparing op alle ICT-uitgaven.												
Bestuurlijk belang	Van elk deelnemend waterschap is één dagelijks bestuurslid afgevaardigd in het algemeen bestuur van Het Waterschapshuis. Deze leden kiezen uit hun midden de voorzitter en de andere vier leden van het dagelijks bestuur.												
Financieel belang	Aan bijdrage voor 2017 is verantwoord € 550.542,-. Daarnaast is over 2016 € 56.963,- terug ontvangen.												
Vermogen (jaarrekening 2016)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 1,3 miljoen</td> <td>€ 0,0 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 0,01 miljoen</td> <td>€ 0,0 miljoen</td> </tr> <tr> <td colspan="3">resultaat 2016 € 0,03 miljoen (2015 € 0,2 miljoen)</td> </tr> </tbody> </table>		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 1,3 miljoen	€ 0,0 miljoen	31-12	€ 0,01 miljoen	€ 0,0 miljoen	resultaat 2016 € 0,03 miljoen (2015 € 0,2 miljoen)		
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen											
01-01	€ 1,3 miljoen	€ 0,0 miljoen											
31-12	€ 0,01 miljoen	€ 0,0 miljoen											
resultaat 2016 € 0,03 miljoen (2015 € 0,2 miljoen)													
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	Meer concreet heeft Het Waterschapshuis, als gezamenlijke ICT-dienst van de waterschappen tot doel om de kwaliteit van de bedrijfsvoering van de waterschappen te verbeteren, de ICT-processen efficiënter te maken en kosten te besparen, de innovatieve slagkracht te vergroten, het imago van de waterschappen als professionele moderne overheid te versterken en bredere facilitaire samenwerking van de waterschappen te stimuleren.												
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen volgt alle HWH-programma's kritisch (nut en noodzaak).												
Risico's	-												
Relatie met programma	Bestuur en organisatie												
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Mr.drs. A.J.G. Poppelaars												

<b>Gemeenschappelijke regeling SaBeWa Zeeland</b>	
Vestigingsplaats	Terneuzen
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	1-10-2012
Participanten	De gemeenten Borssele, Goes, Kapelle, Tholen, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen en Hulst en waterschap Scheldestromen.
Publiek belang	SaBeWa staat voor Samenwerking Belastingen en Waardebepaling en verzorgt de heffing en invordering van de gemeentelijke en waterschapsbelastingen en de uitvoering van de Wet WOZ.
Bestuurlijk belang	Van elke deelnemer is één dagelijks bestuurslid afgevaardigd in het algemeen bestuur van SaBeWa-Zeeland. Het dagelijks bestuur bestaat uit 1 lid namens het waterschap en 2 leden namens de gemeenten. De 3 leden worden gekozen uit het algemeen bestuur.

Gemeenschappelijke regeling SaBeWa Zeeland										
Financieel belang	De kostenverdeelsleutels voor de deelnemers zijn: - uitvoering Wet onroerende zaken: aantal WOZ-objecten - onderdeel Heffen : het aantal aanslagregels - onderdeel Innen : het aantal aanslagregels De financiële bijdrage bedraagt in 2017 € 778.960,- (incl. terug ontvangen over 2016 € 440.078,-).									
Vermogen (jaarrekening 2016)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen(&gt; 1 jaar)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 0,3 miljoen</td> <td>€ 0,0 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 0,5 miljoen</td> <td>€ 0,0 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> Gerealiseerd resultaat 2016 € 0,4 mln (2015 € 0,3 mln)		Eigen vermogen	Vreemd vermogen(> 1 jaar)	01-01	€ 0,3 miljoen	€ 0,0 miljoen	31-12	€ 0,5 miljoen	€ 0,0 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen(> 1 jaar)								
01-01	€ 0,3 miljoen	€ 0,0 miljoen								
31-12	€ 0,5 miljoen	€ 0,0 miljoen								
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	Optimaliseren van de processen.									
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal ondersteuning verlenen op basis van dienstverleningsovereenkomsten voor huisvesting, automatisering en financiën.									
Risico's	-									
Relatie met programma	Bestuur en organisatie									
Bestuurlijke vertegenwoordiger	ing. D.K.E. Steijaert									

Gemeenschappelijke regeling RUD-Zeeland										
Vestigingsplaats	Terneuzen									
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling									
Ingangsdatum	Medio 2013									
Participanten	De 13 gemeenten in Zeeland, provincie Zeeland en waterschap Scheldestromen.									
Publiek belang	De RUD-Zeeland voert in opdracht van de gemeenten, provincie en het waterschap VTH milieutaken en VTH Wabotaken uit. Ze moet deze taken professioneel, doelmatig en volgens landelijk vastgestelde kwaliteitseisen en dienstverleningsnormen vervullen. Het takenpakket van de RUD-Zeeland ziet er als volgt uit: - ketentoezicht op grond, bouwstoffen en afval; - VTH-taken Wabo voor BRZO- en IPPC-bedrijven; - VTH-taken Wabo waarvoor de provincie vóór 01-10-10 bevoegd gezag was; - VTH-taken Milieu voor bedrijven waarvoor de gemeente bevoegd gezag is; - Overige taken uit het landelijk basispakket.									
Bestuurlijk belang	Van elke (15) deelnemer is één dagelijks bestuurslid afgevaardigd in het algemeen bestuur van de RUD. Het dagelijks bestuur bestaat uit 1 lid namens de provincie, 1 lid namens het waterschap en 3 leden namens de gemeenten. Deze 5 leden worden gekozen uit het algemeen bestuur.									
Financieel belang	In 2017 is een bijdrage verantwoord van € 160.591,- (2016 € 154.603,-).									
Vermogen (jaarrekening 2016)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 0,6 miljoen</td> <td>€ 0,1 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 0,8 miljoen</td> <td>€ 0,1 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> resultaat 2016 € 0,2 mln (2015 € 0,2 mln).		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 0,6 miljoen	€ 0,1 miljoen	31-12	€ 0,8 miljoen	€ 0,1 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen								
01-01	€ 0,6 miljoen	€ 0,1 miljoen								
31-12	€ 0,8 miljoen	€ 0,1 miljoen								
Beleidsvoornemens verbonden partij	Conform het bedrijfsplan het optimaliseren van de organisatie.									
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Het waterschap zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen.									
Relatie met programma	Bestuur en organisatie									
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Ing. H.C.L. de Smet									

Unie van Waterschappen							
Vestigingsplaats	Den Haag						
Rechtsvorm	Vereniging						
Ingangsdatum	1927						
Participanten	De waterschappen						
Publiek belang	De vereniging heeft tot doel de leden individueel en collectief bij te staan bij de vervulling van hun bestuurstaken. De Unie treedt namens de waterschappen op als vertegenwoordiger naar het parlement, de Rijks-overheid, IPO, VNG en Europa.						
Bestuurlijk belang	Het waterschap heeft zitting in de ledenvergadering (voorzitters van alle waterschappen).						
Financieel belang	De bijdrage aan de vereniging wordt via een verdeelsleutel over de waterschappen verdeeld. In 2017 is een bijdrage van € 363.462,- verantwoord (2016 € 349.164,-).						
Vermogen (jaarrekening 2016)	<table border="0"> <thead> <tr> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen (&gt; 1 jaar)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01 -€ 0,2 miljoen</td> <td>€ 6,5 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12 € 0,7 miljoen</td> <td>€ 6,0 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> resultaat 2016 € 0,9 mln (2015 -€ 1,0 mln)	Eigen vermogen	Vreemd vermogen (> 1 jaar)	01-01 -€ 0,2 miljoen	€ 6,5 miljoen	31-12 € 0,7 miljoen	€ 6,0 miljoen
Eigen vermogen	Vreemd vermogen (> 1 jaar)						
01-01 -€ 0,2 miljoen	€ 6,5 miljoen						
31-12 € 0,7 miljoen	€ 6,0 miljoen						
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	<p>In het Bestuursprogramma 2016-2018 (genaamd Verenigd in water) is het beleid op hoofdlijnen vastgesteld. Hierin wordt gestreefd naar een moderne en slagvaardige Unie van Waterschappen die zich richt op koers en strategie. Met aandacht voor moderne communicatie en educatie. In haar externe contacten wil de Unie een betrouwbare en zelfbewuste gesprekspartner zijn.</p> <p>In het bestuursprogramma is een aantal speerpunten benoemd:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Droge voeten;</li> <li>2. Schoon water;</li> <li>3. Wateroverlast (ruimtelijke adaptie);</li> <li>4. Internationale opgave;</li> <li>5. Duurzaamheid en energie.</li> </ol> <p>Daarnaast wil de Unie op een moderne wijze communiceren en aandacht geven aan educatie van jongeren (Jeugdwaterschap). Daarnaast streeft de Unie naar toegankelijke (digitaal) en transparante waterschappen.</p>						
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen.						
Risico's	-						
Relatie met programma	Bestuur en organisatie						
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Mr. drs. A.J.G. Poppelaars						

Stichting Minas en Middelen Meester	
Vestigingsplaats	Goes
Rechtsvorm	Stichting
Ingangsdatum	2000
Participanten	Zeeuws Agrarisch Jongeren Kontakt (ZAJK), provincie Zeeland, ZLTO, ZMF en het waterschap.
Publiek belang	De stichting stelt zich ten doel de emissie van mineralen en gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu in Zeeland te verminderen door deze middelen in de landbouw efficiënter te gebruiken.

Stichting Minas en Middelen Meester										
	<p>Naast de uitvoering van concrete projecten doet MMM dienst als een afstemmingskader voor alle Zeeuwse projecten op het gebied van mineralen en gewasbeschermingsmiddelen.</p> <p>De winst van de stichting zit vooral in het gezamenlijk optrekken om binnen de landbouw een zo groot mogelijke milieuwinst te behalen. Dit is niet alleen goed voor het milieu, maar ook goed voor het imago van de landbouw.</p>									
Bestuurlijk belang	Het waterschap is in het bestuur van de stichting vertegenwoordigd.									
Financieel belang	Het waterschap draagt bij in de verschillende onderzoeksprojecten. Jaarlijks wordt een bijdrage betaald van € 5.000,-. Bij de oprichting is een voorschot/startkapitaal verstrekt van € 37.500,-.									
Vermogen (jaarrekening 2015)	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 30%;"></th> <th style="width: 35%; text-align: center;">Eigen vermogen</th> <th style="width: 35%; text-align: center;">Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td style="text-align: right;">€ 98.885,-</td> <td style="text-align: right;">€ 43.342,-</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td style="text-align: right;">€ 80.823,-</td> <td style="text-align: right;">€ 41.474,-</td> </tr> </tbody> </table> <p>Verwacht resultaat 2016 € -</p>		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 98.885,-	€ 43.342,-	31-12	€ 80.823,-	€ 41.474,-
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen								
01-01	€ 98.885,-	€ 43.342,-								
31-12	€ 80.823,-	€ 41.474,-								
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	-									
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	-									
Risico's	-									
Relatie met programma	Watersystemen									
Bestuurlijke vertegenwoordiger	ing. G. van Kralingen									

## 8 Bijlage 3: Lijst met afkortingen

A.B.P.	: Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
A.O.W.	: Algemene Ouderdoms Wet
B.B.P.	: Beleids en Beheer Producten
B.B.V.	: Besluit Begroting en Verantwoording
B.G.T.	: Basisregistratie Grootchalige Topografie
B.I.W.A.	: Baseline Informatieveiligheid Waterschappen
B.O.B.	: Beheer en Onderhoud Bebouwd Gebied
B.R.Z.O.	: Besluit Risico's Zware Ongevallen
B.T.B.	: Baker Tilly Berk
B.T.W.	: Belasting Toegevoegde Waarde
C.A.B.	: Commissie Aanpassing Belastingstelsel
C.A.W.	: Centrale Automatisering Waterbeheer
C.B.L.	: Cross Border Lease
E.E.P.	: Energie-efficiency Plan
E.H.K.	: Essentiële Herkenbaarheids Kenmerken
E.M.U.	: Economische Monetaire Unie
F.B.Z.	: Facilitair bedrijf Zeeland
F.I.D.O.	: Wet Financiering Decentrale Overheden
F.t.e.	: Fulltime equivalent
G.E.O.	: Geografische Informatie
G.G.O.R.	: Gewenst Grond- en Oppervlakte waterregime
G.I.S.	: Geografisch Informatie Systeem
H.W.B.P.	: Hoogwater Berschermings Programma
H.W.H.	: Het Waterschaps Huis
I.C.T.	: Informatie- en communicatie Technologie
I.K.B.	: Individueel keuze budget
I.L.T.	: Inspectie voor Leefomgeving en Transport
I.P.O.	: InterProvinciaal Overleg
I.P.P.C.	: Integrated Pollution Prevention en Control
K.P.I.	: Kritische Prestatie Indicator
K.R.W.	: Kader Richtlijn Water
L.E.D.	: Light Emitting Diode
M.I.P.	: Meerjaren Investerings Programma
M.J.P.	: MeerjarenPerspectief
M.M.M.	: Stichting Minas en Middelen Meester
M.V.I.	: Maatschappelijk Verantwoord Inkopen
N.R.W.	: Normering Regionale Waterkeringen
N.W.B.	: Nederlandse Waterschaps Bank
O.I.	: Ontwerpinstrumentarium
P.A.S.	: Programma Aanpak Stikstof
P.D.C.A.	: Plan Do Check Act
P.I.	: Prestatie Indicator
P.O.P. 3	: Plattelands Ontwikkelings Programma 2014-2020
P.O.W.	: Project Organisatie Waterveiligheid
P.W.O.	: Planvorming Wateropgave
R.U.D.	: Regionale Uitvoerings Dienst
R.V.R.	: Ruimte voor de rivier
R.W.S.	: Rijkswaterstaat
R.W.Z.I.	: Riool Water Zuiverings Installatie
SaBeWa	: Samenwerking Belastingheffing en Waardebepaling
S.A.Z.+	: Samenwerking afvalwaterketen Zeeland
S.N.B.	: N.V. Slibverwerking Noord-Brabant

---

S.V.I.	: Slibverwerkingsinstallatie
S.W.O	: Stedelijke Wateropgave
S.W.P.	: Stedelijk Waterplan
UvW	: Unie van Waterschappen
V.E.	: Vervuilingseenheid
V.N.G.	: Vereniging van Nederlandse Gemeenten
V.T.A.	: Visual Tree Assessment
V.T.H.	: Vergunningverlening, toezicht en handhaving
W.B.I.	: Wettelijk Beoordelings Instrumentarium
W.B. 21	: Waterbeheer 21 <sup>e</sup> eeuw
W.N.T.	: Wet normering topinkomens
W.O.Z.	: Wet Waardering Onroerende Zaken
Z.A.J.K.	: Zeeuws Agrarisch Jongeren Kontakt
Z.L.T.O.	: Zeeuwse Land- en tuinbouw Organisatie
Z.M.F.	: Zeeuwse Milieu Federatie